

ОСНОВИ НА ДЕМОКРАЦИЯТА

КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ

Въведение

Характеристики на образователната програма за ефективно гражданство

Образователните програми за ефективно гражданство се отличават с поне четири характеристики:

- **взаимодействие между учениците.** Преподаването на стратегии, които поощряват интерактивното и съвместно придобиване на знания, са ключ за развитието на умения за гражданско участие и отговорно гражданство. Примери за тези стратегии на обучение са работата в малки групи, симулациите, ролевите дейности и обсъждането на казуси.

- **реалистично съдържание, което включва равномерно засягане на въпросите.** Реалистичното и справедливо засягане на въпросите е важна част от образованието в ефективно гражданство. Ако нашите законова и политическа системи се представят като съвършени и безпогрешни, учениците ще се усъмнят в достоверността на материала и практичността на съдържанието. От друга страна, ако са представени само случаи, в които системата е сгрещила, малко вероятно е учениците да гледат на нея като на ефективно средство за поддържане на социален ред и справедливост. Трябва да се търси баланс между уважението към законовата и политическата система и конструктивния критицизъм относно неговото приложение в определени случаи.

- **общественици се срещат и работят с учениците.** Взаимодействието с тях внася достоверност и реализъм в учебната програма и оказва силно влияние върху развитието на положителни нагласи към законовата и политическата система. **Връзката на класа с подходящи публични личности** (напр. адвокати, съдии, полицейски служители, представители на неправителствени организации и др.) отговаря на нарасналия интерес сред учениците към въпросите, свързани с ефективното гражданство.

- **силна подкрепа за гражданското образование от страна на директорите и на местните образователни власти.** Подкрепата на администраторите може да подпомогне гражданското образование чрез оказване подкрепа на преподавателите по гражданско образование и стимулиране на тяхната дейност, чрез предоставяне възможности за излагане и обясняване на програмата пред местната общност и най-вече пред родителите и чрез осигуряване на възможности за професионално развитие по отношение на знанията и уменията, необходими за изпълнение на образователните програми за гражданство. Много важни са също така и положителните нагласи относно гражданското образование от страна на останалите колеги в училище и въобще в местната педагогическа общност.

Рационална учебна програма

Основна теза на програмата **Основи на демокрацията** е, че образованието може да повиши способността и склонността на индивида да действа ефективно и отговорно на основата на знанието. Ролята на образователните институции е да помогнат на учениците

да увеличат способността си да правят разумен избор - да се научат *как* да мислят, а не *какво* да мислят..

Цели на учебната програма

Програмата на **Основи на демокрацията** е разработена да:

- подпомага по-добро разбиране на институциите в нашата конституционна демокрация и основните принципи и ценности, върху които тя се гради
- развива уменията, необходими на младите хора, за да станат ефективни и отговорни граждани
- допринася за по-добро разбиране и готовност да се използват демократичните процеси, когато се вземат решения и се решават конфликти, както в обществения, така и в личния живот

При изучаване на **Основи на демокрацията** учениците развиват способността да откриват въпросите, които изискват социално действие. Те се поощряват чрез информирано проучване да се ангажират да приемат отговорности, свързани с правата, от които се ползваме като граждани - отговорности с особено значение за съществуването на общество, основано на идеалите за справедливост, равенство, свобода и права на човека.

Организация на учебната програма

Разработените материали не са обикновени текстове, които поставят ударението върху факти, дати, хора и събития. **Основи на демокрацията** предлага идеи, ценности и принципи с основно значение за разбиране на нашата конституционна демокрация. Програмата е организирана около четири основни понятия: **власт, лична неприкосновеност, отговорност и справедливост**, които представляват част от общото ядро на гражданските ценности и понятия.

Основи на демокрацията може да се преподава като едно цяло, но е възможно и преподавателят да подбере някой от разработените модули с оглед на учебната програма в даденото училище. Модулите също не трябва да бъдат излагани в определен ред.

Власт Учениците научават връзката между власт и сила; получават представа за властта чрез изучаване на отделни казуси, в които отсъства или е налице злоупотреба с власт. Те се научават да се справят разумно и ефективно с такива ситуации.

Учениците придобиват знанията и уменията да вземат информирани и обосновани решения по отношение на хората, упражняващи власт. Те също така придобиват умения и знания, необходими за информирани и обосновани решения относно оценяването или развитието на правилата и законите.

Учениците научават, че всяко упражняване на власт носи със себе си предимства и недостатъци за индивидите и за обществата като цяло. Важно е те да разберат ползите и вредите от властта, за да вземат решения в реални ситуации.

Учениците се обучават да вземат решения, засягащи правомощията и ограниченията, които произтичат от упражняването на определена властова позиция. Те научават, че упражняването на власт трябва да бъде ефективно, но не и потискащо.

Лична неприкосновеност Учениците се научават да определят личната неприкосновеност, да разбират значението ѝ и да идентифицират и описват общи черти на личната неприкосновеност при различни обстоятелства. Учениците се запознават с факторите или елементите, които обясняват различията в поведението на индивидите по отношение на личната неприкосновеност.

На учениците се помага да разберат, че всеки път, когато ние упражняваме правото си на лична неприкосновеност, предизвикваме определени последствия. Някои от тях са

предимства, други са недостатъци. Учениците научават, че различните индивиди може да имат различно мнение относно това дали правото на лична неприкосновеност трябва да се зачита в определени ситуации.

Учениците научават, че някои от най-важните проблеми, пред които се изправяме като граждани, включват въпроси относно обхвата и ограниченията на личната неприкосновеност / правото да бъдеш сам/.

Отговорност Учениците научават значението на отговорността за отделния гражданин и за обществото. Те разглеждат откъде идва отговорността и до какви последствия може да доведе нейното упражняване или бездействие.

Учениците научават, че често се изправяме пред противоречиви отговорности, ценности и интереси. От тях се иска да вземат разумни решения относно това, кои отговорности да изпълнят и какви ценности и интереси да преследват при определени обстоятелства.

Справедливост Учениците научават, че въпросите на справедливостта могат да се разделят на три категории: разпределителна справедливост, коригираща справедливост и процедурна справедливост.

Учениците изследват значението на справедливото разпределение на ползите и на тежестите, свързани със справедливостта, сред хора или групи. Учениците научават, че ползите може да означават заплащане за труд или правото на мнение или на глас по време на избори. Тежести могат да бъдат подготвянето на домашното или изпълнение на домашни задължения.

Те се научават да вземат решения, свързани с коригиращата справедливост или как справедливо и адекватно да реагират при лоши постъпки или нанесени вреди.

Учениците усвояват как да идентифицират проблемите, свързани с процедурната справедливост, както и да разбират нейното значение, когато се събира информация и се вземат решения.

Концептуална по природа, **Основи на демокрацията** се основава на всекидневния опит на учениците. Уникалността на учебната програма се състои в това, че помага на учениците да видят връзката между техния личен опит и по-широкото поле на социален и политически живот.

Учебната програма е разработена, че да може да бъде включена в различни културно-предметни области в началния курс.

Истории за ученици

Всяка от историите за ученици / по-нататък в текста ще бъдат отбелязвани като **Истории/** , илюстриращи дадено понятие, е разделена на четири глави. Всяка глава подчертава важна страна на понятието и изисква критично мислене от учениците, за да решат проблема. Точките за обсъждане са отбелязани със символи в полетата на книгите. От учителите се иска да спрат четенето на тези места и да позволят на учениците да обсъдят повдигнатите въпроси. Проблемите често не са решени и това позволява учениците да предложат свои собствени решения. Това предполага да правят съждения, основани върху техния собствен опит, което означава да прилагат вече заучени знания и умения към нови ситуации.

Всеки от материалите с дейности се състои от четири части, в които се обсъждат и припомнят историите. В тези раздели учителят следва да ползва едновременно и текстовете с истории и тези с дейности.

Дейности за ученици

Всеки от материалите с дейности / по-нататък в текста ще бъдат означавани като **Дейности** / се състои от шест или седем урока. В първите уроци се разглеждат определенията на понятията. Илюстрациите, които също трябва да се използват като учебен инструмент, представят малки деца в познати ситуации. Тяхната цел е да стимулират обсъждане на идеи или сходни въпроси.

Някои уроци изискват участието на целия клас. В тях от учениците се изисква да участват в ролеви игри и да решават проблеми. Те оценяват, заемат и защитават позиции.

Всички уроци започват с въведение, озаглавено **“Какво ще научите в този урок”**. Този раздел на кратко установява целите, които учениците ще се стараят да постигнат по време на обучението.

Разделът **“Думи за научаване”** съдържа набор от думи, свързани с ключови идеи, обсъждани в текста. Тези думи в текста са дадени с по-черен шрифт.

“Идеи за усвояване” въвежда понятията, необходими за разбиране на представените ситуации.

“Проблеми за решаване” е раздел за дейности, изискващи критично мислене. Учениците прилагат наученото чрез работа с партньор или в малки групи с цел да анализират измислени ситуации, свързани със семейството, училището или техните общности.

“Четене, припомняне и обсъждане” са раздели, свързани с историите и не се разглеждат отделно. Припомнянето на подробности от историите е необходимо за смислено обсъждане и решаване на проблема.

“Покажи какво знаеш” е дейност за оценка, която позволява учениците да покажат придобитите по време на урока умения. Има и допълнителни упражнения, включени в раздела **“Дейности, които трябва да направиш”** в края на повечето уроци. Тези дейности позволяват на учениците да работят самостоятелно или в група, както и предоставят допълнителни възможности за оценка от страна на учителите.

Формат на Книга за учителя

Формат на урока. Книга на учителя е предназначена да допълни и разшири текста на ученика. Всеки урок започва с **преглед на урока**, където се поставя общата му цел. Следва списък на конкретните **задачи на урока**, изразени в поведенчески термини. От учениците се очаква да могат да извършат тези задачи след завършването на всеки урок. Материалът е построен така, че не е необходимо пълно овладяване на всеки етап от обучението.

След задачите на урока следва разделът **подготовка/необходими материали**. Този раздел посочва страниците от историите с текстове и препоръчва допълнителна подготовка или необходими материали, необходими за предаване на урока. Следващият раздел включва идеи за въвеждане в урока, допълнителна информация за темите в урока, въпроси за обсъждането и отговори на някои от упражненията за учениците.

В приложенията на края на книгата са събрани образци за таблици, кукли и маски.

Стратегии на преподаване

Следват методите на преподаване, препоръчвани за използване с учебните текстове на **Основи на демокрацията**.

Анализ на въпросите чрез използване на “интелектуални инструменти”

Понякога отделните хора или институциите се изправят пред проблеми, които са трудни за анализиране и решаване. В учебната програма на **Основи на демокрацията** на учениците се задават подобни проблеми. Учебната програма предлага на учениците серия от аналитични рамки, или **“интелектуални инструменти”**, които да им помогнат да

мислят критично и да развият осмислени и отговорни позиции по важни въпроси. Терминът **интелектуални инструменти** се отнася за широк обхват от идеи и набори от въпроси, полезни при разглеждането и вземането на решения относно проблеми за властта-авторитет, личния живот, отговорността и справедливостта. Тези “инструменти на ума”, като всеки добър инструмент, могат да бъдат полезни в множество ситуации.

Необходимостта от и полезността на различните интелектуални инструменти при разглеждането на въпросите на властта-авторитет, личния живот, отговорността и справедливостта могат да станат по-ясни като посочим как се използват те в други области на познанието. Представете си археолозите, които се разхождат по хълмовете в търсене на следи от древно селище. В ума си те “носят” голям обем знания и умения, включително факти, идеи, хипотези и въпроси, позволяващи им да забележат и разберат неща, които необучен човек може да не види или разбере.

Докато неподготвеният човек може да се разхожда по останките от древни цивилизации, археолозите, въоръжени със специалните си знания, веднага ще забележат знаците на човешко присъствие. Тогава те използват своите интелектуални инструменти, за да съберат и анализират систематично информацията, с цел да разберат по-добре миналото.

Същото се отнася и за хора, обучени да използват интелектуални инструменти в други области на знанието. Във всяка една от тях обученият човек има предимство пред необучения в процеса на разбиране на определени неща, постигането на определени цели или вземането на информирано решение, предопределящо последващите му действия. Това се отнася за майстора дърводелец, производителя на телевизори, политолога, съдията или астронавта.

Докато общата идея за интелектуалните инструменти като процес на разсъждение е валидна за цялата учебна програма, то групите от въпроси се различават в зависимост от проблема, който трябва да бъде решен. Например, не могат да се използват едни и същи стратегии за задаване на въпроси при решаването на проблеми от областта на властта-авторитет и тези на справедливостта.

Интелектуалните инструменти в тази учебна програма се подсилват чрез използването на стратегиите за активно придобиване на знания, чрез които учениците развиват личните и груповите умения за взаимодействие, необходими за успешно социално и политическо участие в демокрацията. Програмите на Центъра за гражданско образование са уникални по отношение на подготовката, която предоставят на учениците за използване на интелектуалните инструменти. Веднъж усвоени, интелектуалните инструменти могат да бъдат използвани винаги при вземане на всякакви решения в живота на човека.

Провеждане на обсъждане в класа

Историята на идеите за власт-авторитет, личен живот, отговорност и справедливост включва спорове, дебати, оценка и преоценка. Същото важи и при изучаването на **Основи на демокрацията**. Ефективното гражданско образование включва представяне и обсъждане на противоречиви материали, което прави тази учебна програма интересна както за учениците, така и за преподавателите. По време на процеса на обсъждане учениците придобиват знания, придобиват умения за вземане на решения и опит в решаването на конфликти и в гражданското участие.

За да е сигурно, че тази учебна програма ще бъде стимулиращо и вълнуващо преживяване както за вас, така и за учениците ви, би било полезно да разгледате следните предложения за успешно обсъждане в класната стая на противоречиви въпроси и съвременни теми:

- Подчертайте законността на споровете, компромисите и консенсуса - те са същността на демократичното общество.

- Опитайте се да представите основните въпроси на противоречив проблем в разбираема форма. Направете съпоставка със сходни проблеми и дилеми от живота на учениците.
- Представете исторически събития, така че учениците да видят как сходни конфликти са били решавани в миналото. Разкажете за времената, когато не сме живели съгласно идеалите и принципите, върху които е изградено демократичното общество.
- Разглеждането на тълкуването и приложението на тези идеи във времето ще помогне на учениците да оценят гъвкавостта на нашата конституционна система и ролята, която отделните граждани играят, за да може нашата нация да постигне по-лесно своите цели.
- Подчертайте основателността на различните гледни точки като поощрявате учениците да изучават и представят противоречиви мнения. Посочвайте и други гледни точки, които учениците са пропуснали.
- Помогнете на учениците да се съсредоточават върху обсъждането на идеи или позиции, а не върху хора. Подчертайте, че по противоречиви въпроси разумните хора може и да не са на едно мнение. Подкрепяйте учениците да представят различни мнения, дори и когато те са различни от мненията на мнозинството в класа или дори са единствени.
- Помогнете на учениците да идентифицират специфичните моменти на съгласие и несъгласие; местата, където може да се постигне компромис, и местата, където това е малко вероятно да се случи. Подчертайте, че резултатите от обсъждането, до които те ще стигнат, може да не са толкова важни, колкото подобряването на тяхната способност да вземат разумни решения и да го изразяват по граждански начин като зачитат мнението на другите.
- Завършвайте дейностите или обсъжданията с оценка на представените аргументи и изучаване на евентуалните последствия от различните предложени решения. Ефективното приключване въвлича и учители, и ученици в оценката на процеса, използван за провеждане на обсъждането, в подготовката на груповата работа или в представянето на дейността на класа.

Преди започването на тази програма, в която обсъждането в класа и споделянето на мнения са особено важни елементи, може да установите някои **основни правила** като:

- Когато изразяваш мнение, бъди готов(а) да го обосновеш.
- Учтиво и с уважение изслушвай мненията на другите. Може да бъдеш попитан(а) кое друго мнение (освен твоето) ти харесва най-много.
- Всеки ще има възможност да говори, но ще се изказвате един по един.
- Не възразявайте срещу хората, спорете с идеи и аргументи.
- Можеш да промениш мнението си по всяко време. Бъди готов(а) да споделиш причините за промяната.

Използване на стратегии за ефективно задаване на въпроси

Комплексите с въпроси и отговори са важна част от учебната програма. Ефективното използване на въпросите е от изключително значение за процеса на придобиване на знания и изисква внимателно планиране. Докато някои въпроси може да са полезни за установяване на количеството знания, които учениците са усвоили, основната цел на вашите стратегии за задаване на въпроси трябва да бъде подпомагането на учениците да увеличат способността си за достигане до ефективни, отговорни решения. Следователно вие ще искате да изберете стратегии за задаване на въпроси, които ще въвеждат учениците

в анализ на ситуации и синтез и оценка на понятия, като по този начин ще им дадете възможност да използват придобитите по време на тази програма умения през целия им живот.

По принцип има **шест категории въпроси**, които трябва да разгледате, когато планирате обсъжданията в клас.

- **Въпроси за знания.** Тези въпроси включват припомняне на конкретни факти или информация. *Пример: Кои са трите категории проблеми, свързани със справедливостта?*
- **Въпроси за разбиране.** Тези въпроси разкриват способността за разбиране на смисъла на материала. Това може да се покаже чрез преобразуване на материала от една форма в друга и чрез тълкуването му. *Пример: Създайте рисунка, в която се показва човек, изпълняващ свое задължение.*
- **Въпросите за приложение** включват способността да се използва заучения материал в нови ситуации. *Пример: какви примери можете да дадете от вашия личен опит? Как можете да използвате тези понятия, за да разрешавате конфликти в бъдеще?*
- **Въпросите за анализ** предпоставят способността да се раздели материала на съставните му части. Това включва идентифициране на частите и установяване на връзката между тях. *Пример: какви са последствията от личния живот в тази ситуация? Кои от тях са предимства и кои са недостатъци?*
- **Въпросите за синтез** обозначават способността да се събират частите, за да формират ново цяло. Ударението се слага върху създаването на нови модели на мислене. *Пример: Защо директорът трябва да има повече власт-авторитет?*
- **Въпросите за оценка** предполагат способността да се прецени стойността на материала за определена цел. Това може да е процес на избиране между различни отговорности или на решаване дали даден закон съответства на критериите за добро правило. *Пример: Колко са полезни стъпките, които ви помогнаха да решите кой трябва да бъде възнаграден за това събитие?*

Възможно е да се структурират въпросите така, че учениците да се изслушват и да си отговарят взаимно, а не само на учителя си.

Поощрявайте ги да участват активно по следните начини:

- Поставете въпрос и накарайте учениците да обсъдят отговора с партньор.
- Помолете учениците да изяснят отговорите си. Това ще е полезно и за тях, и за другите.
- Помолете учениците да разширят своите или на съучениците си отговори чрез предоставяне на допълнителни факти, информация, гледни точки и т.н.
- Накарайте учениците да задават собствени въпроси по материала, представен в урока.
- Направете пауза от поне 7 секунди след задаване на въпрос, за да дадете време на учениците да помислят.
- Накарайте учениците да разширят отговорите си, ако отговарят много кратко или частично.

- Изслушвайте отговорите на повече от един ученик за всеки въпрос.
- Окуражете учениците да реагират на отговорите на другите ученици.
- Питайте както желаещите, така и пасивните ученици.

Подкрепа на обучението в малки групи

Упражненията по критично мислене в текстовете обикновено са разработени като съвместни дейности за придобиване на знания с партньор или в малки групи. Участието на всички ученици е много важно за изпълнението на упражнението.

При планирането и провеждането на съвместното групово обучение възникват важни въпроси.

Един такъв въпрос засяга **големината на групата**. Конкретната задача може да ви помогне да определите оптималния брой на участниците в групата.

Дейвид А. Уелтън и Джон Т. Малън в книгата си *Децата и техния свят* са извели няколко общи поведенчески характеристики на различните групи в зависимост от броя на участниците:

- **Групи от двама.** Висок обмен на информация и тенденция да се избягват противоречията са две от характеристиките на двойките. В случай на несъгласие обаче, се получава неразрешим конфликт.
- **Групи от трима.** Триадите се характеризират с превеса на мнозинството над малцинството от един. Обаче триадите са най-стабилната групово структура с много редки прояви на коалиции.
- **Групи от четен брой участници.** В групите с четен брой участници има повече несъгласие. Това се дължи на формирането на подгрупи с противоположно мнение и с равен брой членове.
- **Групи от петима.** Това е най-благодарната група за обучение. В нея процесът на обучение се осъществява твърде леко. Разделянето в съотношение 2:3 предполага малцинство с подкрепа. Групата е достатъчно голяма за провеждане на симулационни дейности и все пак достатъчно малка за активно участие и лична изява.
- **Групи с повече от пет човека.** С нарастването на групата се увеличават и уменията, опитът и знанията на участниците. Нарастват и трудностите по отношение задържането на всички членове съсредоточени върху задачата, даването на възможност на всеки от тях да се изкаже и координирането на груповата дейност.

Друг въпрос, който планират преподавателите при прилагането на съвместно групово обучение е дали да позволяват на **групите да се оформят сами или организират групите по задачи**. Дейвид У. Джонсън и колектив в *Циклите на обучението: сътрудничество в класната стая* описва следните характеристики на групите:

- изградените от страна на учениците групи са обикновено хомогенни като учениците с високи постижения избират други ученици с високи постижения, момчетата избират момчета, а членовете от различни културни групи избират подобни на себе си;
- в свободно формираните групи участниците се съсредоточават по-трудно върху задачата, отколкото в тези изградени от учителя;

- в хетерогенните групи има повече творческо мислене, по-често предоставяне и получаване на обяснения и по-широка перспектива при обсъжданията;

Полезна разновидност на свободно избраните групи е да помолим учениците да напишат имената на трима съученика, с които биха искали да работят. Сложете в групата по един ученик от тези, които първият ученик е избрал, а останалите изберете сами. Трябва обмислите внимателно начина за подкрепа на онези ученици, които никой не е избрал.

Може да помислите и за варианта групите да се формират на случаен принцип чрез броене. Например, за да формирате шест групи от по петима ученика, накарайте учениците да се броят от едно до шест. След това съберете “единиците”, “двойките” и т.н. Веднъж изградени, тези групи могат да работят заедно по няколко задачи, вместо всеки път да формирате нови.

По-долу са дадени някои общи препоръки, които може да обмислите, когато работите в малки групи в класната стая:

- Уверете се, че учениците имат необходимите умения за изпълнение на задачата. Ако ги нямат, бързо ще разберете, защото те няма да задържат дълго вниманието си върху това, което трябва да правят.
- Дайте ясни инструкции за изпълнението на задачата и проверете дали са разбрали процесите или процедурите, които трябва да се изпълнят по време на упражнението.
- Предоставете достатъчно време за изпълнение на задачата. Мислете творчески относно начините за конструктивно ангажиране на групите, които приключват преди другите.
- Бъдете пределно ясни, когато става въпрос за управленски въпроси. Ако някой трябва да докладва за работата на групата, предложете на групата начин, по който той да бъде избран.
- Помислете как се влияят стратегиите ви за оценяване от работата в малки групи. Разработете методи за възнаграждение на усилията на групата.
- Наблюдавайте работата на групите и действайте като техен помощник, за да ръководите развитието на вашите ученици.

Включване в програмата на публични личности

Включване на хора от общността, които притежават подходящия опит, може много да подобри и разшири разбирането от страна на учениците на понятията и идеите, представени в **Основи на демокрацията**. Хората от общността могат да допринесат по следния начин:

- да направят урока по-жив чрез споделяне на опит и на идеи;
- да помогнат за допълване на дейностите в класната стая като ролеви игри, обсъждане на казуси и симулирани съдебни обсъждания и дебати;
- да обогатят опита на учениците като служат за водач и да отговарят на въпроси по време на посещенията на места като община, различни учреждения и други обществени институции и организации.
- поддържат постоянна връзка с класа като периодично са на разположение за телефонни разговори, за отговори на въпроси, които може да възникнат по време на конкретен урок, за срещи.

Обхватът на хората, които могат да се привлекат за такава цел варира в зависимост от общността. Обикновено могат да се включат полицейски служители, адвокати, съдии, служители от държавното и местното управление, преподаватели, активисти на неправителствени организации, членове на училищното настоятелство.

Включването на хора от общността изисква усилия и внимателно планиране. Трябва да обърнете внимание на следните въпроси:

- включването на човек от общността трябва да бъде свързано с темата на урока или с понятието, което се изучава в дадения момент;
- основният начин за включване трябва да бъде взаимодействие и участие на учениците. Участникът трябва да бъде помолен да помогне на учениците да подготвят ролева игра или аргументите за обсъждане на казус. Той/тя може да играе ролята на съдия или да отговаря на въпроси относно специфични подробности от урока. Също така той/тя трябва да участва в заключителното обсъждане на урока или упражнението;
- участникът трябва да представи обективно дадения проблем като включи разнообразие от гледни точки. Когато обективно това не е възможно, може да обмислите да поканите още един участник. Гостът трябва да избягва професионалния жаргон и трябва да говори възможно най-просто;
- преди срещата учениците трябва добре да са подготвени, за да участват пълноценно;
- повечето поканени хора нямат квалификации на педагози, така че те не бива да отговарят за организацията на срещата. През цялото време Вие следите внимателно за протичаето на срещата като понякога може да се наложи да насочите госта чрез задаване на подходящи въпроси или чрез подсказване, за да му помогнете да общува по-ефективно с учениците;
- за успешно посещение, гостът трябва предварително да получи копие от урока. Обикновено една предварителна среща или телефонен разговор са много полезни за изясняване на очакванията.

Поради натоварените учебни програми и ограничената продължителност на тази програма, е полезно поканите да се подготвят и изпратят възможно най-рано. За посещането на гостите и за благодарствените писма след посещението може да отговаря група ученици.

Прилагане на интерактивни стратегии за преподаване

Много важна част от **Основи на демокрацията** е използването на методи на преподаване, които активно въвличат учениците в разработването и представянето на позиции по въпроси, свързани с понятията власт, личен живот, отговорност и справедливост. Учениците ще учат как да прилагат знанията си към съвременни въпроси. Освен това тези стратегии на преподаване подпомагат и развитието на определени нагласи и умения за участие, които увеличават способността на учениците да действат ефективно като граждани в една конституционна демокрация. Например, учениците се научават да работят съвместно за постигане на общи цели; да оценяват, заемат и защитават позиции по противоречиви въпроси и да се справят с конфликтни мнения и позиции по конструктивен начин. Тези стратегии на преподаване също показват на учениците как се осъществява процесът на управление.

Оценка на постиженията на учениците

Методите, използвани за оценка на усвояването от страна на учениците на сложните понятия, знания и умения, предоставени в учебната програма на **Основи на демокрацията**, трябва да са цялостни и разнообразни. Избраните методи за оценка на постиженията може да варират от традиционните писмени тестове до оценка на участието.

Традиционните писмени тестове са ценни за оценка на знанията и разбирането на специфичните понятия, идеи или процедури. Учителите, които включват учениците в

упражнения, изискващи сложни знания и умения, обаче трябва да измерват напредъка в сходен контекст.. Това прави оценката на участието толкова подходяща за измерване на постиженията по време на интерактивните стратегии на преподаване.

Оценката на участието се различава от традиционните тестове по това, че от учениците не се иска да открият и изберат правилния отговор на въпросите, зададени за отделни факти. По време на оценката на участието учениците показват своите знания и умения посредством решаване на сложни проблеми в съответния контекст (например при обсъждане), където обикновено няма само един верен отговор. Следователно учениците създават подходящи отговори като средство, чрез което да покажат какво знаят и какво могат.

Оценката на участието е особено подходяща за съдържанието, уменията и процеса на придобиване на знания в **Основи на демокрацията**. Упражненията в класната стая и други творчески проекти предоставят прекрасни възможности за цялостна оценка като част от обучението. Някои уроци задават контекста, в който учениците могат да покажат придобитите знания и умения.

По-долу са дадени някои общи препоръки, които може да вземете предвид, когато разработвате оценката си за постиженията на учениците по тази програма:

- оценявайте желаното поведение в контекста, в който това поведение се проявява. Ако искате да оцените способността на учениците да правят нещо, накарайте ги да го направят.
- оценявайте доколко добре учениците могат да прилагат наученото в дадена ситуация като ги карате да приложат подобни знания и умения в друга, сходна ситуация. Създайте ситуация, в която учениците да могат да създадат подходящия отговор вместо да го избират от зададени възможности.
- оценявайте процеса и качеството на изпълнението или продукта, а не способността да се откриват верните отговори. Наблягайте на мисленето и разсъждението, което е основата на качествено представяне или продукт.
- оценявайте доколко добре учениците виждат връзките между различни идеи и умения. Например при подготовка на дебат, учениците трябва да съчетаят умения за четене, проучване, писане, изказване и критично мислене. Учениците също така трябва да ползват знания и умения от други области, които да им помагат да се справят с тези проблеми.
- задайте критериите за успешно представяне предварително и се уверете, че те са добре разбрани. Когато е възможно, давайте примери.
- задайте критерии за ефективна и успешна групово работа. Работата в екип и взаимодействието в групата са важни умения, на които учениците обръщат внимание, когато знаят, че ще бъдат оценяване.
- дайте възможност на учениците да оценяват собствения си напредък, да преценяват сами дали са се справили добре или не. Това ще им помогне да си изградят високи стандарти и да се научат да преценяват сами и когато е необходимо, да дават оценка. Тъй като повечето стратегии за обучение в този текст се използват неколkokратно, учениците ще имат няколко възможности да оценяват собствените си постижения.
- предоставяйте на учениците многообразие от възможности за получаване на обратна връзка – от Вас, от останалите ученици, от гостите, които участват в дейността на класа.

Обсъждане на дейностите в класа

При приключването на дейността по всяко понятие в **Основи на демокрацията** ние препоръчваме учениците да оценят степента, в която те са постигнали целите от текста.

Това се отнася както към съдържанието, така и към методите на преподаване, използвани за изясняване на даденото понятие.

Власт

Въведение

Властта докосва живота на всички хора в обществото. Някои хора може да смятат, че властта не е необходима, дори застрашава свободата и подронва човешкото достойнство. Повечето хора обаче смятат властта за изключително важна за цивилизацията. В демократичното общество / в това число и в нашето / хората се отнасят винаги с известно недоверие към властта и в същото време са се опирали на нея за решаване на конфликти и поддържане на реда. Нашата Конституция ясно отразява тази особеност като изисква власт и в същото време я ограничава.

Тъй като управлението се дефинира като хора и групи с власт-авторитет/ по-нататък в текста се означава като **власт**/, които изпълняват определени функции в обществото, много е важно да се разбере понятието власт-авторитет и свързаното с него понятие власт-сила/ по-нататък в текста се означава като **сила**/. Разбирането на разликата между двете е много важно за разбиране на това дали хората, които притежат сила имат право да я упражняват. Разбиране на необходимостта от власт и ползата ѝ за постигане на съгласувани цели, които облагодетелстват индивидите и обществото, е много важно за изграждането на информирани, компетентни и отговорни граждани.

У нас правомощията на управляващите са ограничени, за да е сигурно, че властващите изпълняват задълженията, които са им отредени; служат на основните цели на управлението и не злоупотребяват с правомощията, които са им дадени. Границите на властта могат да се разглеждат като изключително важни за защита на правата на индивидите. Разбирането на причините, поради които е необходимо да се наложат тези ограничения е от голямо значение, ако гражданите искат да контролират управляващите и да се уверят, че изпълняват задълженията си.

Урок 1: Какво е власт?

Преглед на урока

Този урок ни въвежда в изучаването на властта. Учениците научават определенията на власт и сила. Научават се да различават ситуацияите, в които хората действат по своя инициатива и ситуации, в които хората са правят нещо, защото някой контролира или диктува действията им.

Учениците научават, че когато хората имат право в определени ситуации да казват един на друг какво да правят, те упражняват власт. Когато те нямат това право и все пак казват на другите какво да правят, те използват сила. Учениците научават някои начини, по които хората получават правото да упражняват власт.

Урокът също така илюстрира проблеми, които е възможно да възникнат при липсата на ефективна власт. Учениците научават как властта може да е полезна за обществото. Те прилагат усвоените понятия чрез анализ на няколко измислени ситуации, представени в упражненията за решаване на проблеми.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- дадат определение на термините власт и сила;
- откриват ситуации, в които хората действат по своя инициатива и ситуации, в които хората действат, защото някой упражнява сила;
- обяснят разликата между власт и сила;
- посочат някои проблеми, които може да възникнат поради липса на ефективна власт;
- посочат някои важни приложения на властта в обществото.

Подготовка/Необходими материали

Истории Глава 1

Дейности, Урок 1

Въвеждане в урока

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока

Речник

Власт, сила, правила.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат от **Дейности** *Какво трябва да знаем за властта*. Разделът помага на учениците да разберат, че понякога ние правим някои неща, защото вземаме лични решения да ги направим. Понякога правим неща, защото други ни казват да ги направим.

Основното, което трябва да научат учениците в този урок е как да правят разлика между власт и сила. Сила да казваш на другите какво да правят и те да го правят. Власт е да имаш правото да използваш сила. Правото да използваш сила може да се изведе от обичаите, правото, моралните принципи или съгласието. Това са някои от източниците на властта.

Понякога хората използват сила, без да имат правото да го правят. Ние наричаме това използване на сила без власт. Важно е да знаем дали някой упражнява власт или използва сила без власт, за да можем да определим легитимността на наставлението или

заповедта, които този човек издава. Тогава можем да решим дали да направим това, което този човек ни кара да правим. Това е важна стъпка за защитаването на правата ни. В този урок учениците ще научат за ползата от притежаването на власт. В урок 6 учениците ще научат, че ние трябва да ограничаваме властта, за да предотвратим злоупотребите с властта и да защитим правата си.

След като се уверите, че учениците са разбрали определенията, накарайте ги да отговорят на въпросите в края на раздела. Тези въпроси помагат на учениците да свържат понятията със собствения си опит.

Критично мислене

В това упражнение учениците ще приложат наученото за властта и силата без и за източниците на власт.

Учениците работят с партньор при решаването на проблемите. Прегледайте указанията и трите въпроса след тях от **Дейности**. След това учениците могат да започнат работа.

- Кога си виждал някой да упражнява власт без правомощия?
- Кога си виждал някой да упражнява власт?
- Защо искаш да знаеш дали някой упражнява власт с или без правомощия?

След като учениците приключат нека споделят отговорите си с класа. Отдолу са дадени обичайните отговори, които учениците може да дадат за всяка една от ситуациите.

1. Луис каза, “Дайте да мина отпред, сега!”

Луис прилага сила без правомощия. Той няма право да нарежда на никого да го пусне отпред.

2. Бащата на Рита каза: “Моля те, изведи кучето на разходка.”

Бащата на Рита упражнява власт. В този случай тя идва от обичаите. Отдавна сме признали традиционната роля на родителите. Тя идва и от закона. В някои ситуации родителската власт може да произтича от морални принципи, т.е. чувството на родителите за добро и лошо.

3. Регулировчикът каза: “Можете да пресечете улицата.”

Регулировчикът упражнява власт. Училищните служители, които по закон трябва да закрилят децата, са делегирали властта на регулировчика. Властта на регулировчика произтича и от закона за движение по пътищата.

4. Питър каза: “Ако не ми дадеш домашното си, ще ти дам да разбереш след училище.”

Питър упражнява сила без правомощия. Освен това Питър е отправил изискването си със заплаха за нараняване. Питър няма право да изисква нечие домашно или да отправя заплахи.

5. Треньорът Пол каза: “Играта свърши. Моля всички да си отиват!”

Треньорът Пол упражнява власт. Властта му е дадена от училищните власти и от закона.

6. Полицейският служител каза: “Трябва да ползваш предпазен колан, когато караш кола.”

Полицейският служител упражнява власт. Източникът на неговата власт е законът. Законът дава на служителя власт в определени ситуации да казва на другите какво да правят. Властта да твори закони е дадена на Народното събрание от Конституцията. Най-висшата власт идва от хората, които са се съгласили да бъдат управлявани от конституцията.

Прилагане и представяне на умения за оценка

Това е упражнение за оценка. Раздайте хартия и пастели на всеки ученик. Нека учениците да нарисуват две рисунки. На едната трябва да покажат човек, който упражнява власт без правомощия. На другата - човек, който има право да упражнява власт. Разгледайте указанията заедно с класа. Накарайте учениците да покажат рисунките си на класа.

Четене, припомняне и обсъждане

Глава 1 от *Историята на Орб и Ефи* помага на учениците да разберат, че при липсата на правила или хора с власт животът би бил труден, а може би и опасен. Учениците трябва да научат, че властта е важна за обществото, т.е. за тяхната общност, за тяхното училище, за тяхната класна стая. Някои от функциите на властта в обществото са да помага да се поддържат редът и безопасността; да се защитава собствеността; да се споделят нещата по справедлив начин; да се решават конфликтите по мирен и справедлив начин; да се защитават важни права като правото на свободно изразяване.

В класната стая важи правило, което изисква учениците да вдигат ръка преди да отговорят. Правилото ви помага да поддържате реда в стаята, помага ви по време на обсъжданията да разпределяте по справедлив начин времето между учениците, които искат да се изкажат и защитава правото на ученика да изрази своите идеи.

Точките за обсъждане са показани с рисунка на Балония в полето на книгата. Глава 1 има четири точки за обсъждане. Първата – се отнася за властта без правомощия: някои балонити взимат каквото си поискат; някои ядат повече храна от необходимата. Следващата точка се отнася за проблемите на Балония и цели взимане на решение. Двете други точки за обсъждане карат учениците да се замислят за функциите на правилата и хората, упражняващи власт.

Точките за обсъждане в Глава 1 отговарят на въпросите от ***Дейности***:

- Какви проблеми имали балонитите?
- Кои са някои от нещата, които са могли да направят, за да решат тези проблеми?
- Виждали ли сте други такива проблеми? Какво представляват те?

Представете историята като дадете на учениците кратък преразказ на Глава 1 и им покажете някои от илюстрациите. Прочетете историята или помолете отделни ученици да я прочетат на части.

Прочетете до първата точка за обсъждане. Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат какво може да се случи с хората в дадено населено място, където няма правила или закони и няма хора упражняващи власт. Това ще помогне на учениците да разберат защо е необходимо да има власт в обществото.

Накарайте учениците да отговорят на въпросите от ***Дейности***. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Какви проблеми имали балонитите?

Стените на балона бяха станали по-тънки, въздухът беше станал по-студен. Фабриците в Балония замърсяваха въздуха. Мръсният въздух не позволяваше топлината на слънцето да проникне в балона. Застудяването на въздуха вътре в балона предизвикваше потъването на Балония.

Проблемите в околната среда на Балония са предизвикани от начина, по който живеят балонитите. Табrikата им предизвиква замърсяване. Хората правят каквото си искат, защото няма правила. Не споделят нещата. Това са примери за власт-сила без правомощия. Хората не можеха да постигнат съгласие за нищо, вместо това се ядосаха и се караха.

В Балония не се упражнява власт. Няма правила и лидери, които да водят балонитите.

Кои са някои от нещата, които са могли да направят, за да решат тези проблеми?

Някои хора в Балония предположиха, че ако въведат правила, това може да разреши проблемите. Пърл предложи да изберат лидери, които да казват на хората какво да правят.

Може да искате да обсъдите този въпрос с учениците, за да им помогнете да разберат целта на правилата и на хората, упражняващи власт в обществото. Целта на властта е обяснена в раздела "Идеи за научаване" от Дейности.

Виждали ли сте други такива проблеми? Какво представляват те?

Учениците може да дадат примери за проблем в училище, като боклуци по коридорите, защото няма правило или човек с власт, който да реши проблема.

Ролева игра

По желание

След приключване на Глава 1, героите от историята питат: "Защо имаме нужда от правила?" и "Защо имаме нужда от лидери?" Може да дадете на учениците да разиграят тези сцени. Нека учениците да оцветят куклите-герои и да ги използват за ролевата игра.

Разбиране на понятията

Материалът в този раздел помага на учениците да разберат как властта е полезна за обществото. Властта има няколко функции: тя ни помага да бъдем в безопасност, помага ни да споделяме нещата по справедлив начин, помага да запазваме собствеността, помага да решаваме споровете по мирен и справедлив начин, помага ни да поддържаме ред. Познаването на тези функции на властта помага на учениците да разберат защо имаме правила и закони и защо има хора, които упражняват власт. В урок 6 учениците ще разберат, че колкото и властта да е полезна, тя може да предизвика и проблеми, като злоупотреба с правомощията.

Прочетете всяка функция на властта и примерите заедно с класа. След това накарайте учениците да разкажат нещо от техния опит, например: правилото за ранно или навременно лягане помага за поддържане на здравето на децата; законът против повишената скорост ни помага да сме в безопасност.

Критично мислене

Нека учениците разгледат илюстрациите и след това предложете начини за решаване на проблемите.

Рисунките илюстрират какво може да се случи при отсъствие на ефективна власт. Основните положения в "Идеи за научаване" от горния раздел са включени в илюстрациите.

Илюстрацията показва как би изглеждала класната стая, ако нямаше правила и човек с власт, който да каже на учениците какво да правят. Илюстрацията показва липса на ред и безопасност; унищожаване на собственост, липса на защита на основни права, като правото на придобиване на знания, и липса на мирни и справедливи начини за решаване на конфликти.

Поощрете учениците да предложат правила и хора, упражняващи власт за решаване на проблемите в тази измислена класна стая.

Прилагане и представяне на умения за оценка

Нека учениците разгледат илюстрациите на тези страници, назоват проблемите и споделят защо искат да решат проблема и какво могат да направят, за да го решат. След това учениците споделят идеите си с класа. Някои от възможните отговори са:

Всички деца искат да използват пързалката едновременно.

Проблемът е за съвместно ползване. Всички деца искат да използват пързалката едновременно. Ако ситуацията не се разреши, тя може да доведе до конфликти между децата на площадката. Също така е възможно някой да бъде наранен поради липса на ред.

Учениците могат да предложат правило, което гласи, че те трябва да се наредят на опашка и да чакат реда си за използване на пързалката. Може да предложат човек с власт, който да наглежда площадката и използването на пързалката.

Рик смята, че е стигнал базата, Карън казва, че не е.

Децата играят бейзбол. Проблемът е, че Рик и Карън не могат да се разберат дали Рик е в базата или не. Рик и Карън не могат да продължат играта, докато този въпрос не се разреши.

Учениците могат да предложат да има рефер, който да решава въпроса по мирен и справедлив начин.

Има много движение по улиците около училището.

Проблемът е, че много хора искат да използват кръстовището едновременно. Няма правила за движението и за хората, които искат да пресичат улицата. Съществува липса на безопасност за хората в колите и за пешеходците. Може да има унищожаване на собственост и нараняване на хора.

Учениците може да предложат закон, който да регулира трафика, градските служители може да ремонтират светофари, да поставят регулировчик или полицейски служител, който да регулират движението на автомобилите и пешеходците.

Разширяване на знанията

Дейностите, предложени в тетрадката за ученика, разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Може да помолите учениците да изпълнят едно или повече от упражненията. След това нека споделят резултатите с класа.

Урок 2: Как да преценим дали дадено правило е добро?

Преглед на урока

Този урок предлага ред въпроси, полезни при оценката на правила. Учениците изучават серия от правила, за да установят техните слаби страни. Чрез анализ на слабите страни учениците достигат до характеристиките на добрите правила. В упражненията за решаване на проблеми, учениците прилагат въпроси, които водят до създаване на дадено добро правило.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- назоват слабите страни на дадено правило;
- обяснят характеристиките на доброто правило
- създадат добро правило

Подготовка/Необходими материали

Истории Глава 2 (само началото на главата).

Дейности, Урок 2.

Въвеждане в урока

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Речник

Местно управление.

Разбиране на понятията

Учениците научават, че един начин за упражняване на властта е създаването на правила. Правилата ръководят нашето поведение. Материалът помага на учениците да разберат кой създава правилата. Хората създават правилата. Учителите създават правилата. Хората, които избираме на определени длъжности в нашето местно и държавно управление, създават правила, познати като закони. Самите ученици създават правила, когато играят у дома, в класната стая или в училище.

Използвайте въпросите от края на раздела. Нека учениците да дадат пример за правила, които се създават от родители, учители и ученици. Накарайте учениците да обяснят защо те смятат, че този човек е създал правилото. Помогнете на учениците да свържат правилото с функциите на властта, обсъдена в Урок 1.

В създаването на кои правила си участвал?

Обикновено игрите изискват създаване на правила, а ситуацията в класните стаи също често позволяват учениците да участват в създаването на правила.

Кои са някои от правилата, които е създал твоят учител?

Учениците би трябвало да са в състояние на това място просто да изброят тези правила.

Кои са някои от правилата или законите, които е създало местното управление в твоето населено място?

Учениците може да имат нужда от малко помощ, за да разберат, че местното управление създава закони и разпоредби относно: изхвърлянето на отпадъците,

разделянето на селището на различни райони, издаването на разрешения, контрол на животните, на знаците за безопасност, и т.н.

Четене, припомняне и обсъждане

Първата част от Глава 2 въвежда идеята, че когато създаваме правила, искаме да сме сигурни, че те ще са добри. Както ще научат учениците от упражненията в тетрадката за ученика, съществуват критерии за оценка на правилата, които ни позволяват да сме сигурни, че те са наистина добри. Доброто правило трябва да служи на целта, за която е създадено, трябва да е справедливо, ясно, разбираемо, и възможно за следване. Освен това доброто правило не трябва без нужда да ограничава важни права и свободи на хората, които то засяга. Едно нещо, което трябва да се има предвид по време на урока е, че не всеки проблем трябва да се решава чрез създаване на правило. Много пъти създаваме правило само заради идеята да има правило, а междувремежно някое друго действие би било много по-подходящо и по-малко ограничаващо по отношение на правата и свободите.

Прочетете до първата точка за обсъждане от историята за Орб и Ефи

Първата точка за обсъждане отговаря на въпросите от **Дейности**. Нека учениците анализират правилата в историята, за да определят дали те са добри правила.

Това, което е важно учениците да разберат по време на обсъждането, е че не всички правила са добри. Учениците трябва да разберат, че за да е добро, правилото трябва да отговаря на определени критерии. Някои от критериите, споменати в историята, са справедливост, яснота и лекота за разбиране. Други критерии са посочени в тетрадката за ученика.

Историята също така подчертава участието на гражданите в процеса на вземане на решение в тяхната общност. Балонитите предлагат правила. Те обсъждат какво прави едно правило добро. Те решават кои правила са най-добри за Балония. Те избират правила, които смятат, че ще помогнат да се реши проблема. След това балонитите дават съгласието си за новите правила като се съгласяват да ги следват. По-късно в същата глава балонитите участват в избора на лидери. Гражданите на Балония оставят настрана личните интереси, които са ги карали непрекъснато да спорят. Гражданите се научават да работят заедно за общото благо на общността. Нека учениците отговорят на въпросите от **Дейности**. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Какви правила създадоха хората?

Никой да не хвърля боклуци.

Всеки да носи отпадъците си на сметището. Това вероятно е едно от правилата, което отговаря на всички критерии за добро правило. Но може да се твърди и че правилото е несправедливо, защото всеки има възможността и средствата да носи отпадъците си на сметището, особено в една градска общност.

Може да се яде само по един сандвич за обяд.

Никой не може да продава сладки, сладолед или торти.

Може да се ядат само моркови, грах и ягоди.

Мислите ли, че това са били добри правила? Защо?

Всички правила имат по някакъв недостатък. Някои е невъзможно да бъдат изпълнявани. Някои няма да помогнат проблемът да бъде решен. Други са несправедливи. Някои нарушават важни права, като правото на личен живот, т.е. правото да вземаш собствени решения, относно здравето си, напр. физическата си цялост.

В историята един герой от Балония казва: “Толкова съм объркан. Как да разбера дали едно правило е добро?” Обсъдете въпроса с класа. Накарайте учениците да предложат

критерии за добро правило. Критериите, споменати в историята, са справедливост, яснота и лекота за разбиране.

Ролева игра

По желание

Може да предложите учениците да разиграят сцената от **Дейности**, където един от героите пита: “Как да разбере дали едно правило е добро?” Нека учениците да оцветят хартиените образи на героите и да ги използват за сценката. Накарайте учениците да предложат критерии за добро правило.

Разбиране на понятията

Този материал представя набор от въпроси, полезни при анализа на това дали едно правило е добро. Прегледайте списъка с въпроси заедно с класа. Учениците ще използват тези въпроси, за да анализират правилата от следващото упражнение.

- Що е правило?
- За какво е необходимо правилото?
- Какво може да се случи в резултат на това правило?
- Има ли нещо погрешно в правилото?
- Би ли запазил правилото, би ли го променил или би го премахнал? Защо?

Критично мислене

Нека учениците да анализират всяко едно от петте правила в упражнението. Използвайте по-горните въпроси и тези от **Дейности**, за да насочвате обсъждането. Вие трябва да зададете всички въпроси за всяко правило. Всяко правило в упражнението има някакъв недостатък, както е показано в отговорите и в таблицата по-долу.

След обсъждането на добрите правила раздайте на всеки ученик таблицата “Добри и полезни правила” от **Дейности**.

Нека учениците да попълнят лявата колонка, “Какво е грешно в правилото”. След това нека попълнят дясната колонка, “Доброто правило трябва...” В резултат на попълването на таблицата, учениците ще открият пет общи характеристики на доброто правило.

Съществува друга важна характеристика на доброто правило, която не е включена в упражнението. Пропускането ѝ е опит да се ограничи упражнението на понятийното ниво на учениците. Тази важна характеристика на доброто правило е, че то не ограничава без нужда важни права или свободи. Например едно правило, което гласи: “Не може да говорите, докато карате колело по улицата”, без необходимост ограничава правото на децата на изразяване. Може да искате да прибавите това правило към обсъждането, ако го намерите за уместно.

Целта на създаването на правило в този случай е децата, които карат велосипеди по улицата да бъдат в безопасност. Създаването на правилото може да помогне да се реши проблема, но това вероятно няма да е достатъчно. Може да има нужда от знаци, които да предупреждават шофьорите, че на тази улица има деца. Може да има нужда да се намали позволената скорост по улиците в селището или от полицейски служител, който да наблюдава движението по улицата.

1. Всички велосипедисти трябва да носят сламени шапки.

Това правило няма да има никакъв ефект върху безопасността на децата от улица.

Правилото е грешно, защото то не засяга въпросите на безопасността, за които е създадено. Не е подходящо правило.

2. Само деца с името Сам или Тери могат да карат велосипеди по улиците на селището.

Правилото е грешно, защото е несправедливо. Правилото несправедливо дискриминира деца, чиито имена не са Сам и Тери. Не е подходящо правило.

3. Само велосипедисти с опознавателни знаци в ярки цветове могат да минават през кръстовището.

Правилото е грешно, защото е неразбираемо. Правилото е изразено на език, който е неразбираем за повечето млади велосипедисти. Не е подходящо правило.

4. Колите трябва да се движат с подходяща за улиците скорост.

Правилото е грешно, защото не е ясно. Какво означава “с подходяща за улиците скорост”? За да се направи добро правило, то трябва изрично да указва ограничението на скоростта за улиците на селището. Не е подходящо правило.

5. Децата трябва да се движат със 120 км/ч, за да са винаги пред автомобилите.

Правилото е грешно, защото е невъзможно да бъде спазено. Никой не може да кара велосипед със 120 км/ч. Не е подходящо правило.

Прилагане и представяне на умения за оценка

В това упражнение учениците създават свое собствено правило. Нека учениците прочетат историята “В класната стая”. Може да искате учениците да работят по двойки, за да напишат правилото, което ще им помогне да решат проблема в разказа. Когато учениците са приключили работата си, те трябва да го проверят спрямо петте критерия на доброто правило, които научиха в урока. Нека учениците да споделят работата си с класа. Попитайте ги защо смятат, че правилото им е добро. Насочете другите в класа да използват въпросите **Дейности**, за да анализират правилата, които съучениците им са създали.

Разширяване на знанията

Тези дейности разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Учениците може да изпълнят едно или повече от упражненията. След това ги помолете да споделят резултатите с класа.

Кое е грешното в правилото	Едно добро правило би трябвало...
1. Правилото не засяга проблема, който би трябвало да реши.	Да засяга пряко проблема
2. Правилото е несправедливо	Да бъде справедливо
3. Правилото не е разбираемо	Да е разбираемо
4. Правилото не е ясно по отношение на това какво се очаква	Да е ясно
5. Не е възможно да се направи това, което изисква правилото	Да бъде възможно за изпълнение

Урок 3: Как трябва да избираме лидерите?

Преглед на урока

Учениците научават, че гражданите трябва да избират хората на длъжности във властта. Важно е да се знае как да се избира добре. Този урок помага на учениците да се научат да проучват дадена длъжност във властта и квалификацията, която трябва да притежава даден човек, за да може да я заеме.

Учениците усвояват ред въпроси, които им помагат да анализират дадена длъжност във властта. В упражнението за решаване на проблеми, те прилагат въпросите, за да си помогнат да изберат някого за тази длъжност.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- обясняват защо е важно да се внимава в избора на хората, които ще заемат длъжности във властта.
- назовават отговорностите на длъжностите във властта и качествата, които даден човек трябва да притежава, за да заеме тези длъжности.
- оценяват кандидатите за длъжност във властта и да решават кой би бил най-добрият от тях.

Подготовка/Необходими материали

Историята Глава 2

Дейности: Урок 3.

Въвеждане в урока

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Речник

Длъжност във властта.

Разбиране на понятията

Нека учениците да прочетат раздела и обсъдете въпросите от Дейности. Този материал помага на учениците да разберат, че често избираме лидери. Ние се съгласяваме да предоставим на някого да изпълнява длъжност /позиция/ с определена власт, т.е. да му дадем правото да ни казва какво да правим. Например, учениците избират лидер за дадена игра. Докато трае играта, този човек може да казва на учениците какво да правят. Когато играта свърши, свършва и властта-авторитет на избрания лидер. Същото е с нашите местни, областни и национални управи. Ние избираме хора за определен период от време. Когато този период изтече, се прекратява и властта на тези хора.

Тъй като лидерите оказват голямо влияние върху живота ни, ние искаме да ги избираме внимателно. В следващия раздел за четене, учениците ще усвоят въпроси, които са полезни при избора ни на хора за длъжности с власт.

Четене, припомняне и обсъждане

Това е продължение на четенето на Глава 2 от **Историята**. Последната част от Глава 2 ни запознава с ролята на избраните лидери в обществото. Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат, че в обществото ние избираме хора, които да създават правила, т.е. законодателния орган. Ние избираме хора, които да прилагат правилата – изпълнителния орган. Ние избираме хора, които решават какво да правим с онези, които не спазват правилата и как да решаваме конфликтите – съдебната власт.

Разделът от Глава 2 има две точки за обсъждане.

Представете историята като изложите пред учениците резюме на втората част на Глава 2 и им покажете някои илюстрации. Може да прочетете историята или отделни ученици да я прочетат на части.

Прочетете до първата точка за обсъждане. Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат, че е важно да имаме добри лидери и че трябва внимателно да ги подбираме. За да можем да подберем добри лидери, първо трябва да знаем каква работа се очаква от лидера да върши. След това трябва да знаем какъв тип човек ни трябва за тази работа с власт и с каква квалификация- с какви знания и умения. Освен това какви качества, например честност и съобразителност, искаме да притежава човекът, който ще заеме дадената длъжност?

Орб пита: “Как можем да изберем най-добрите хора за работата?” Веднъж изяснили длъжността с власт и квалификацията и качествата, необходими за да се върши добра работа, вече можем да сравняваме хората, които искат да заемат мястото и да решим кой би бил най-добър за нея.

Нека учениците да отговорят на въпросите от **Дейности**. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Кой беше избран да бъде лидер в Балония?

Онези, които искаха да заемат мястото, дадоха имената си и хората гласуваха. Хората избраха Д-р Веси, Бабс, Глоби, Съдс и Орб за свои лидери.

Какво трябваше да направи всеки човек?

Д-р Веси, Бабс и Глоби бяха избрани, за да създават нови правила, когато е необходимо.

Съдс беше избран, за да следи дали хората спазват правилата.

Орб беше избран да решава какво да се прави с хората, които не спазват правилата. Освен това той имаше власт-авторитет да решава спорове или конфликти, когато хората не можеха да се разберат за нещо.

Какво смятате, че е необходимо, за да бъде добър един лидер на всяка от тези длъжности? Защо?

Всички лидери трябва да знаят как да говорят с хората и как да слушат какво имат да им казват хората.

Лидер, който е избран да създава правила, трябва да знае какви са проблемите в общността. Той/тя трябва да е в състояние да прецени дали даден проблем може да се реши чрез създаване на правило. Те трябва да могат да създават добри правила. Те трябва да знаят как да правят компромиси. Те трябва да са справедливи. (Може да се добави, че Д-р Веси, Бабс и Глоби притежават тези качества).

На длъжност, която изисква прилагане на правила, лидерът преди всичко трябва да знае правилата. Той/тя трябва да знае границите на властта си. Лидерът има нужда от специални умения, за да прилага правилата, без да злоупотребява с властта си. Лидерът трябва да е честен, справедлив и да вдъхва доверие. (Може да се добави, че Съдс притежава тези качества).

Лидер, избран за решаване на спорове, трябва да знае правилата. Той/тя трябва да знае какви наказания са подходящи за различните нарушения. Лидерът трябва да умее да следва определени процедури, например да позволява на обвиняемия да каже своята версия на случилото се, да презовава свидетели и т.н. Лидерът трябва да е справедлив, т.е. да няма предпочитания към една или друга страна. Лидерът трябва да знае как да решава спорове, без да злоупотребява с властта си.

(Тук може да се спомене, че Орб притежава тези качества. Обаче в последната глава е показано, че балонитите са сбъркали като не са поставили ограничения на властта на избраните от тях лидери. Те трябва да се справят със злоупотребата на Орб с властта).

Възможни са много други отговори при описанието на всяка длъжност с определена власт.

Разбиране на понятията

Нека учениците да прочетат четирите стъпки. Прегледайте материала заедно с тях. Поставяне на въпросите по този начин е полезно, когато се избира някой, който да заеме длъжност с определена власт. Въпросите могат да се намерят и в таблицата “Избор на лидер”. По време на обсъждането учениците трябва да разберат, че избирането на лидер не е конкурс за популярност. Учениците може и да не помнят въпросите, след като урокът приключи, но ще си спомнят, че лидерите трябва да се избират внимателно.

С първият въпрос се анализира **длъжността /позицията/ с определена власт**. Той е описание на работата, свързана с дадена длъжност. Какви са задълженията? Какви правомощия, ще има даден човек? Какви са ограниченията на властта за тази длъжност?

Вторият въпрос е анализ на това **какъв човек трябва да заеме длъжността**. Какви качества са необходими за извършване на работата? Квалификацията включва знания и умения, които човекът трябва да притежава, за да може да върши работата. Какви качества или черти на характера са необходими за извършване на работата? Качествата включват такива неща като честност, свободно време, чувство за отговорност, и т.н.

Третият въпрос е **анализ на кандидатите** или хората, които са казали, че искат мястото. Необходимо е да се направят две сравнения. Първо сравняваме всеки кандидат с квалификацията и чертите на характера, които установихме, че са необходими за извършване на работата. Кои са силните и слабите страни на всеки кандидат? След това сравняваме кандидатите един с друг. Кои кандидати притежават най-добрата комбинация от качества за извършване на работата? Тук отговорите понякога са субективни. Освен това, тук е даден доста опростен процес. При едни истински избори ние ще разгледаме и проблема и как се отнася кандидата към него в сравнение с нашите собствени политически възгледи.

Четвъртият въпрос изисква **да се вземе решение и да се посочат причините**, които подкрепят решението.

Критично мислене

В това упражнение учениците ще решат кой би бил най-подходящият човек за дадена длъжност с определена власт. Прочетете историята “Избор на детегледачка” заедно с класа. Раздайте на всеки ученик копие от таблицата “Избор на лидер”. Прегледайте указанията за изпълнение на упражнението. Може да предпочетете учениците да работят по двойки при попълването на таблицата.

След като учениците свършат им предложете да споделят своите анализи и решения с класа. Поощрете ги да представят причините за избора си. Възможните отговори са дадени в таблицата по-долу.

Прилагане и представяне на умения за оценка

Упражнението изисква от учениците да изиграят сценка, която илюстрира избори в класа и в която учениците избират някой за лидер на класа. Прочетете историята “Лидерът на класа” заедно с учениците. Раздайте копия от таблицата “Избор на лидер”. Нека учениците да работят по двойки при попълването на таблицата. Възможните отговори са дадени във втората таблица по-долу.

Изберете ученици, които да играят ролята на учителя и кандидатите от историята. Може да искате учениците да работят в малки групи от по четирима, за да развият ролите. Учениците могат да направят свой собствен диалог за сценката. Нека учениците да я разиграят пред класа. Накрая обсъдете изборите с класа.

Разширяване на знанията

Предложените дейности разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Може да предложите учениците да изпълнят едно или повече от упражненията. След това нека споделят резултатите с класа.

Избор на лидер	
<p>Стъпка 1. Каква е длъжността с определена власт?</p> <p>Какво искаме даден човек да прави?</p> <p>Какви правомощия ще има?</p> <p>Какви правомощия <i>няма</i> да има? Какво искаме този човек да <i>не</i> прави?</p>	<p>Детегледачка</p> <p>Искаме този човек да се грижи два дена за Мария и Карлос, докато родителите им отсъстват</p> <p>Този човек ще има власт-авторитет да следи децата да спазват правилата.</p> <p>Този човек не бива да наранява децата по никакъв начин.</p>
<p>Стъпка 2. Какъв тип човек търсим?</p> <p>Какво трябва той/тя да знае?</p> <p>Какво трябва той/тя да умее да прави?</p>	<p>Човекът трябва да е справедлив. Човекът трябва да е отговорен. Човекът трябва да има опит в гледането на деца. Човекът трябва да харесва деца.</p> <p>Човекът трябва да знае как да се грижи за деца, които са на пет и седем години.</p> <p>Човекът трябва да умее да подготвя подходяща храна за децата. Човекът трябва да умее да налага дисциплина, ако те не спазват правилата.</p>
<p>Стъпка 3. Кой иска дадената длъжност?</p> <p>Той/тя притежава ли необходимото, за да свърши добре работата?</p> <p>Има ли нещо и какво е то, което може да ни накара да не дадем длъжността на този човек?</p>	<p>Ан, Педро и г-жа Санчес са хората, които семейство Гомес разглежда за мястото.</p> <p>Ан е мила с децата. Тя се занимава с тях. Педро също е мил с децата. Той играе игри с тях и им разказва приказки. Той ги кара да го слушат. Той върши добра работа Г-жа Санчес е внимателна, добра готвачка е и има опит, защото тя самата има по-големи деца. Тя умее да кара децата да я слушат.</p> <p>Ан е на петнадесет. Тя е стояла при децата веднъж, за кратко. Педро дава на децата да ядат нездравословна храна. Недостатъкът е, че Педро не може да приготви полезна храна за децата. Г-жа Санчес е много строга с децата</p>
<p>Стъпка 4. Реши кой би било най-добре да бъде избран?</p> <p>Кого избрахте? Защо?</p>	<p>Въз основа на анализа си, учениците трябва да решат кой да бъде избран.</p>

Избор на лидер	
<p>Стъпка 1. Каква е длъжността с определена власт?</p> <p>Какво искаме даден човек да прави?</p> <p>Какви правомощия ще има?</p> <p>Какви правомощия <i>няма</i> да има? Какво искаме този човек да <i>не</i> прави?</p>	<p>Лидер на класа</p> <p>Да свиква събрания веднъж седмично. Да планира проекти. Да предава нашите идеи на събранията на ученическите съвети. Да съобщава какво се случва на срещите на съвета.</p> <p>Да избира игрите за междучасието. Да дава награди на учениците.</p> <p>Да избира само приятели да ръководят игрите. Да оставя само приятелите си да говорят на събранията.</p>
<p>Стъпка 2. Какъв човек търсим?</p> <p>Какво трябва той/тя да знае?</p> <p>Какво трябва той/тя да умее да прави?</p>	<p>В този раздел, учениците трябва да обяснят какъв искат да бъде лидерът на класа. Възможните отговори са:</p> <p>Да знае правилата за свикване на събрания. Да знае как работи училищният съвет.</p> <p>Да умее да говори пред група. Да умее да организира игрите.</p> <p>Да бъде справедлив, Да бъде отговорен. Да има време да върши това, за което е избран.</p>
<p>Стъпка 3. Кой иска длъжността?</p> <p>Той/тя притежава ли необходимото, за да изпълнява добре длъжността?</p> <p>Има ли нещо и какво е то, което може да ни накара да не възложим длъжността на този човек?</p>	<p>Кандидати за лидер на класа са Франк, Сали и Тайлър.</p> <p>Франк е добър ученик. Той идва на училище всеки ден. Той има много приятели. Неговата сестра е председател на класа, така че би могла да му помага.</p> <p>Сали умее да изслушва добре другите от класа. Тя се харесва от повечето ученици.</p> <p>Тайлер е приятелски настроен към всички. Той кара другите да се смеят. Той обича да е сред хора. Има множество добри идеи. Той има опит като лидер.</p> <p>Франк няма опит като лидер.</p> <p>Сали е много заета. Тя свири в състава и е в отбора по футбол. Тя има занятия сутрин и следобед.</p> <p>Може да е недостатък фактът, че Тайлър не се отнася много сериозно към училището. Той сякаш непрекъснато се забавлява. Той има много приятели, но някои мислят, че обича да командва.</p>
<p>Стъпка 4. Реши кой би било най-добре да бъде избран?</p> <p>Кого избрахте? Защо?</p>	<p>Въз основа на анализа на мястото, квалификацията и характеристиките, необходими за осъществяване на работата, и съпоставката на кандидатите учениците трябва да решат кой е най-добрият кандидат за работата. Те трябва да са в състояние да изтъкнат причините за решението си.</p>

Урок 4: Как можем да решим дали искаме да упражняваме власт?

Преглед на урока

Учениците научават, че упражняването на властта носи последствия. Някои от последствията са ползи (предимства), а други са цена (недостатъци). Учениците усвояват някои от най-обичайните предимства и недостатъци на властта. По време на урока, учениците ще се упражняват в търсене на последствия и ще ги определят като ползи или цена. В упражнението за решаване на проблем учениците ще използват идеите за ползата и цената, за да решат дали да използват власт за решаване на конкретен проблем.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- назовават някои ползи (предимства) и цени (недостатъци), произтичащи от упражняването на властта.
- приложете идеите за предимствата и недостатъците, за да решите дали да упражните власт в определена ситуация.

Подготовка/Необходими материали

Историята Глава 3

Дейности, Урок 4

Въвеждане в урока

Нека учениците да прочетат раздела и обсъдете целите на урока

Речник

Ползи, цена. Думата “решение” е по желание и не е дадена в речника.

Разбиране на понятията

По време на обсъждането учениците ще разберат, че всеки път, когато някой упражнява власт, има последствия. Някои от последствията може да са ползи. Ползите са добри неща (предимства), които се случват: например, съществуващият проблем се решава. Някои от последствията са цена (недостатъци). Цената може да е да се откажем от нещо като например време, пари или свобода. Когато искаме да създадем правило или нова длъжност с определена власт, е полезно да знаем потенциалните предимства и недостатъци. Нашият анализ ще ни помогне да решим дали създаването на правило или на длъжност с власт е нещо, което наистина искаме да направим.

Нека учениците отговорят на въпросите от края на раздела.

- Назовете едно правило, което трябва да спазвате в училище или у дома.
- Какви са добрите последици вследствие на правилото?
- Какви проблеми създава правилото?

Четене, припомняне и обсъждане

Глава 3 въвежда понятието за последствията. Винаги упражняването на власт за разрешаване на проблем води до определени последствия. Например, в резултат на правилата, които балонитите създадоха в Глава 2, въздухът в Балония стана по-чист, потопъл, а цветът на стените на Балония стана по-ярък. Балония отново започна да се издига към небето. Хората се почувстваха в по-голяма безопасност и по-щастливи, спореха по-малко и споделяха повече. Всички тези ползи дойдоха в резултат на правилата, които хората създадоха.

Имаше и други последствия. Хората трябваше да изразходват време и пари, за да си купят контейнери за отпадъци и да носят отпадъците на бунището. Много граждани се чувстваха по-малко свободни. Те можеха да ядат грах, моркови и ягоди, но не и торти и сладолед. На никой не се разрешаваше да продава сладкиши. Това бяха недостатъци, които възникнаха в резултат на създаването на правилата.

Глава 3 има три точки за обсъждане. Първите две точки повдигат въпроса за последствията от правилата, които създадоха балонитите, така че да могат да се разберат идеите за предимствата и недостатъците. Нека учениците да отговорят на въпросите от **Дейности**. Някои от възможните отговори са дадени по-долу.

Какви добри неща могат да се случат благодарение на това правило?

Новото правило, предложено от Бабсгласи че никой в Балония няма право да прави сладкиши. Припомнете си, че предишното правило гласеше, че никой няма право да продава сладкиши. Правилото ще допринесе за поддържане на чистия въздух и ще предотврати повторното потъване на Балония. Хората ще бъдат по-здрави. Те ще спестят парите, които биха похарчили за сладкиши.

Приемете други разумни предположения на учениците относно ползите от предложеното правило.

Какви проблеми могат да възникнат заради това правило?

Хората няма да са свободни да правят каквото искат. Те ще се откажат от нещо, което им харесва (яденето на сладкиши). Може да се наложи да назначат повече полицаи, които да следят за изпълнението на новото правило, а след това ще трябва да контролират и полицията. Фабриката на Соупице се закрие и той няма да има какво да прави.

Приемете и други предположения на учениците относно недостатъците от предложеното правило.

Смяташ ли, че лидерите трябва да въведат това правило? Защо?

Учениците трябва да решат дали да приемат новото правило след като разгледат неговите потенциални предимства и недостатъци. Нека учениците да изкажат доводите за решението си.

Ролева игра

По желание

В края на Глава 3, героите от историята трябва да решат дали да приемат новото правило против производството на сладкиши. Може да накарате учениците да разиграят тази сцена. Нека учениците да оцветят куклите, дадени в края на това ръководство и да ги използват при разиграването.

Разбиране на понятията

Нека учениците да прочетат този раздел. Материалът е за обсъждане на общите предимства и недостатъци при упражняването на властта. Когато искате да разрешите един проблем, трябва да помислите първо за резултата, който искате да постигнете. След това помислете за предимствата и недостатъците.

Критично мислене

В това упражнение учениците прилагат наученото за предимствата и недостатъците на упражняването на властта за решаване на проблем. Прочетете текста "Проблем в столовата" заедно с класа. Директорът на хипотетично училище обмисля възможността да

наеме някого да пази реда в столовата. Директорът иска мнението на учениците преди да вземе решение.

Раздайте копия от таблицата "Ползи и цена". Прегледайте отново инструкциите за изпълнение на упражнението. Предложете учениците да работят по двойки, за да отговорят на въпросите от таблицата. След като учениците завършат упражнението, ги помолете да споделят отговорите си с класа и да изложат доводите за решението си относно наемане на човек, който да следи за реда в столовата. Някои възможни отговори са дадени в таблицата на края на урока.

Прилагане и представяне на умения за оценка

В това упражнение за индивидуална оценка учителят предлага ново правило за часа по изобразително изкуство. Учениците трябва да решат дали да приемат правилото. Раздайте копия от таблицата "Ползи и цена". След като учениците приключат нека споделят отговорите си и да изкажат доводите за решението си. Възможни отговори са дадени в таблица 2 след урока.

Разширяване на знанията

"Дейности"

Предложените дейности разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Учениците може да изпълнят едно или повече от упражненията и да споделят резултатите с класа.

Ползи и цена		
Какво е решението?	Наемане на помощник	
Какво може да се случи в резултат на решението	Това предимство ли е?	Това недостатък ли е?
1. Децата ще получават храната си по-бързо	X	
2. Всички ще имат време да изядат обяда си.	X	
3. Децата няма да могат да правят каквото искат по време на обяда.		X
4. Назначаването на помощник ще струва пари.		X
5. Столовата ще е по-безопасна.	X	
6. Столовата ще е по-чиста.	X	
7. В столовата ще има повече ред.	X	
8. Новият помощник може да се държи лошо с децата. Идеята тук е, че помощникът може да злоупотреби с властта си. Директорът ще трябва да проверява новия помощник.		X
Какво ще направиш? Защо?	Приемете разумни отговори, основани на анализ на таблицата. В стремежа урокът да отговаря на понятийното ниво на по-малките ученици е пропуснато обсъждането на ценностите и интересите, които могат да се вземат предвид, когато се взема решение за ползване на власт-авторитет за решаване на проблем в конкретна ситуация. Всички в тази ситуация ценят безопасността на децата. Ние също така ценим и свободата; следователно много е важно да има идеи за ограничаването на действията на хората с цел предотвратяване на злоупотребата с властта. Училището има интерес да поддържа разходите си в рамките на бюджета, което може да е или да не е пречка за наемане на допълнителен персонал.	

Ползи и цена		
Какво е решението?	Създаване на правило, че никой не може да излиза в междучасие, ако не е почистена стаята	
Какво може да се случи в резултат на решението	Това предимство ли е?	Това недостатък ли е?
1. Класната стая ще е по-чиста.	X	
2. Децата, които редовно почистват чиновете си и мястото около тях, може да пропуснат част от междучасието.		X
3. Децата ще се научат да бъдат по-отговорни.	X	
4. Всеки ще поема справедлива част от почистването на класната стая.	X	
5. Децата няма да са свободни да правят каквото искат.		X
6. Г-н Шели също ще изгуби част от своето междучасие.		X
7. Въздухът ще е по-чист след изнасянето на боклуците.	X	
8. Всеки ще се чувства по-добре.	X	
Какво ще направиш? Защо?	Приемете разумни отговори. Учениците трябва да са в състояние да изтъкнат доводи за решението си.	

Урок 5: Как би упражнил(а) власт в тази история?

Преглед на урока

Учениците използват наученото относно предимствата и недостатъците на властта, за да оценят, заемат и защитят позиция по отношение на предложеното училищно правило да се въведат униформи. Учениците участват в различни групи, които са за или против предложеното правило.

Цели на урока

В края на този урок, учениците ще могат да:

- прилагат идеите за предимствата и недостатъците, за да оценяват въпроси свързани с властта в дадена общност.
- използват идеите за предимствата и недостатъците, за да заемат и защитават позиция относно това как трябва да се решават въпроси, свързани с властта.

Подготовка/Необходими материали

Дейности Урок 5.

Въвеждане в урока

Нека учениците да прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Обяснете им, че в този урок те ще използват наученото относно предимствата и недостатъците от упражняването на властта, за да решат конкретен проблем. Те ще играят ученици в измислено училище. Ако нямат опит в тази област, може да им обясните накратко каква е целта на ролевите игри и да ги насочите как да се подготвят и да представят ролите си.

Участие в училищни дейности

Нека учениците да прочетат въведението към този раздел. След това нека да прочетат разказа “Повече никакви джинси!”. След разискване на фактите и въпросите в разказа, раздайте на всички ученици копие от таблицата “Предимства и недостатъци”. Въпросите в таблицата се основават на наученото от учениците в Урок 4 относно използването на властта за решаване на проблеми. Въпросите от таблицата помагат на учениците да анализират ролите си и да подготвят представянето си.

Подготовка за дейността

Прегледайте заедно с учениците инструкциите за подготовка на дейността. Всеки трябва да е запознат с въпросите в таблицата. Разделете класа на 5 групи и дайте на всяка група следната роля:

Група 1: Ученически съвет

Група 2: Ученици за предложението

Група 3: Ученици против предложението

Група 4: Родители за предложението

Група 5: Родители против предложението

Дайте достатъчно време за попълване на таблиците. Учениците трябва да подготвят това, което ще споделят по време на срещата и ще използват част от написаното в таблиците в представянето си. Таблицата с възможните отговори е в края на урока. Имайте предвид, че учениците попълват таблиците си от гледна точка на групата, която представят, така че отговорите им може да се различават.

Дейност

Прегледайте указанията. Преди да започнете дейността може да подредите класната стая за представянето.

Нека ръководителят на ученическия комитет да помоли за тишина. След това всяка група трябва да изложи вижданията си пред училищния комитет. След всяко представяне, комитетът трябва да има възможност да задава въпроси на дадената група. Учениците от групата, които не са участвали в представянето, трябва да отговарят на въпросите.

Помолете ученик да следи за продължителността на изказванията, като предоставя 3-4 минути за изложението и 5-6 минути за въпросите и отговорите.

Накрая комитетът трябва да обсъди силните и слабите страни на аргументите и да гласува дали да приеме предложеното правило. Комитетът трябва да обяви решението си и да обясни причините за избора си.

Обсъждане

Въпросите в този раздел помагат на учениците да оценят решенията, взети от различните групи. Те също така помагат на учениците да помислят върху процеса, в който са участвали. Подкрепете ги да споделят свободно и да обясняват защо са или защо не са съгласни с решенията, взети от различните групи.

Предимства и недостатъци

Какво е решението?	Да се въведе правило, което да изисква ученически униформи	
Какво може да се случи в резултат на решението?	Полезно ли е?	Каква е цената?
1. Правилото може да прекрати споровете относно това с какви дрехи ходят децата на училище.	X	
2. Правилото може да прекрати кражбите на маратонки и бижута.	X	
3. Децата няма да могат да носят любимите си дрехи в училище. Това ще накърни свободата им да избират какво да обличат за училище. Въпреки че тази страна не е включена в разказа, правилото ще ограничи свободата на изразяване.		X
4. Всички в училището ще изглеждат еднакво (предимство или недостатък, зависи от гледната точка)	X	X
5. Може да е несправедливо, защото децата в другите училища не носят униформи.		X
6. Децата ще са в по-голяма безопасност. Ще има по-малко кражби, следователно по-добър ред.	X	
7. Децата ще научават повече, защото ще се разсейват по-малко от въпроси, свързани с облеклото.	X	
8. Децата ще трябва да си купуват униформи. Това струва пари.		X
Какво би направил ти? Защо?		

Урок 6: Колко власт следва да притежава лидерът?

Преглед на урока

Учениците научават, че длъжност с определена власт трябва да бъде добре обмислена. Тя трябва да има достатъчно правомощия и ресурси, така че човекът, който я заема, да може да върши добре работата си. От друга страна, за да се предотврати злоупотреба с властта, трябва да се поставят ясни ограничения. Учениците разглеждат набор от въпроси за оценка на длъжностите с власт и предлагат начини за подобряването им.

Цели на урока

След приключване на урока учениците ще могат да:

- обяснят необходимостта от ограничаване на властта, дадена на човека, заемащ дадена длъжност;
- оценят слабите места на дадена длъжност с определена власт;
- предложат начини за подобряване на длъжност с определена власт.

Подготовка/Необходими материали

Историята Глава 4

Дейности: Урок 6.

Въвеждане в урока

Нека учениците да прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Речник

Задължения, правомощия, ограничения.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат раздела. Обсъждането трябва да им помогне да разберат, че когато се създава длъжност с определена власт ние възлагаме на човека, който я заема, конкретни задължения и правомощия. Ние казваме, какво е позволено да се прави на тази длъжност, но ние също така искаме и имаме нужда да защитим правата си от злоупотреба от страна на хората на тази длъжност. За да постигнем това, ние поставяме ограничения на тази длъжност. Ние казваме, че на човека, заемащ тази длъжност, не е позволено да прави определени неща.

Като използвате въпросите от **Дейности**, възложете на учениците да дадат примери за някого, заемащ дадена длъжност.

- Кога си избирал(а) някого за лидер?
- Какво си казал(а) на лидера, че може да прави? Защо?
- Какво си казал(а) на лидера, че не може да прави? Защо?

Четене, припомняне и обсъждане

Глава 4 въвежда идеята, че могат да възникнат проблеми, когато дадена длъжност няма добре разработени права и задължения. Учениците ще си припомнят, че Орб беше избран да решава какво да се прави с хората, които не спазват правилата и да разрешава конфликтите. Хората не бяха поставили ограничения на правомощията на неговата длъжност.

Тази глава трябва да помогне на учениците да разберат, че когато се създава дадена длъжност, ние не само даваме правомощия на човека, който я заема, но също така искаме да

поставим ограничения на тези правомощия. Правилно създадена длъжност дава на човека достатъчно власт да си върши работата, но не толкова много, че да застраши правата и свободите на другите хора.

Представете историята на учениците и им покажете някои от илюстрациите. Може да пожелаете да прочетете историята на глас на класа или да накарате отделни ученици да четат части от нея на глас.

Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат, че изпълняващите дадена длъжност трябва също да спазват правила. Ако те не са добре обмислени, могат да възникнат много проблеми.

Накарайте учениците да отговорят на въпросите от Дейности. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Какви проблеми имаха балонитите?

Няколко балонити разрушиха фабриката на Соупи. Тези, които наблюдават за спазването на реда, нямаха право да разрушават фабриката.

Орб накара хората да носят фанелки с неговия образ по 24 часа на ден. Накара хората да боядисат къщите си в любимия му цвят.

Балонитите не поставиха никакви ограничения на правомощията на длъжностите, които създадоха.

Какви неща може да прави Орб като част от работата?

Орб имаше право да решава какво да прави с хората, които не спазват правилата. Той също така имаше власт да решава конфликтите, които възникват между хората и отделни граждани.

Той имаше право да накаже нарушителите, които разрушиха фабриката на Соупи. Наказанието може да се приеме за прекалено строго, но той нямаше ограничения на правомощията си.

Какви неща би казал(а), че не може да прави? Защо?

Орб няма право да създава нови правила / да бъде “законодател”/.

Орб няма право да налага правилата / като представител на изпълнителната власт/.

На Орб не бива да се позволява да дава нареждания, които не са свързани със конкретните му задължения като съдия.

Орб не трябва да говори за случаите по баловизията. Да го прави означава да накърни своята безпристрастност като съдия и да наруши правото на обвинените за справедлив процес.

Има още много ограничения на правомощията на поста на Орб. При обсъждането им трябва да се има предвид понятието равнище на учениците. Позволете на учениците да предложат разумни ограничения на правомощията на Орб, а също така и някои правила, които той трябва да спазва.

Основното, което трябва да разберат учениците относно ограничаването на властта е, че хората, заемащи дадени длъжности в нея, също трябва да спазват правила.

Ролева игра

По желание

В глава 4 героите от историята трябва да решат какво да правят с Орб, когато той нарежда на хората да носят фанелки и да боядисат къщите си в оранжево. Може да накарате учениците си да разиграят тази сцена. Нека учениците да оцветят куклите и да ги използват при разиграването.

Разбиране на понятията

Учениците прочитат този раздел и обсъждат значението на правилното изграждане на дадена длъжност. В раздела има и набор от въпроси, които са полезни при анализирането на дадена длъжност. Въпросите са дадени в таблицата “Власт за ръководителите”.

ВНИМАНИЕ – ДА СЕ ПРОМЕНИ ИСТОРИЯТА НА ОТБОР ПО ВОЛЕЙБОЛ И В ТЕТРАДКАТА НА УЧЕНИКА!!!!

Критично мислене

В това упражнение учениците прилагат наученото относно ограничаването на правомощията на дадена длъжност. Прочетете историята “Отборът по волейбол” заедно с учениците. Членовете на отбора не са доволни от начина, по който капитанът на отбора упражнява своята власт. Те искат да променят поста.

Раздайте копия от таблицата “Власт за ръководителите” на всеки ученик. Разгледайте указанията и въпросите в таблицата с целия клас. Може да накарате учениците да работят по двойки при попълването на таблицата.

След като учениците приключат работата си, накарайте ги да споделят отговорите си с класа. Помолете ги да обяснят как са променили поста на капитана на отбора.

Прилагане и представяне на умения за оценка

В това упражнение учениците трябва да приложат наученото. Те трябва да изградят длъжност. Прочетете указанията за изпълнение на упражнението заедно с класа. Раздайте таблицата “Власт за лидера”. Нека учениците да споделят работата си с класа.

Разширяване на знанията

Упражненията, предложени в **Дейности**, разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Учениците може да изпълнят едно или повече от упражненията и да споделят резултатите с класа.

Власт за лидера	
Каква е длъжността?	Капитан на отбора по волейбол
Защо е необходима?	Някой трябва да поеме отговорността за вземането на решения, които ще помогнат на отбора и да изразява интересите на членовете му.
Какви задължения има този човек?	Да се грижи за екипите на отбора и за топките. Да следи играчите да загреят преди да започнат да играят Да помага при решаването на конфликтите Да накара отбора да тренира
Какви правомощия има този човек?	Да казва кой на коя позиция да играе Определя часовете за тренировка
Какво не му е позволено да прави?	Да обявява тренировка, дори когато става тъмно Да кара участниците да играят, когато са болни
Какви са силните и слабите страни на длъжността капитан? <ul style="list-style-type: none"> - Има ли достатъчно власт? - Има ли съответните ограничения? - Прекалено много ли са задълженията? - Има ли начин да се разбере дали човекът, който го заема, върши добра работа? - Хората могат ли да кажат какво желаят или от какво имат нужда? 	Изглежда капитанът на отбора има достатъчно правомощия, за да изпълнява задълженията си. Наистина има някои ограничения на правомощията на капитана, но те не са достатъчни, за да се избегнат злоупотребите. Не се прави оценка на работата на капитана на отбора, така че няма начин да се разбере дали върши добра работа. Изглежда няма добра връзка между играчите и капитана. Няма признаци играчите да имат възможност да изразят оплакванията си на капитана.
Как можем да подобрим тази длъжност?	Приемете разумни отговори.

Урок 7: Колко власт бихте предоставили на лидера в тази история?

Преглед на урока

В този урок учениците прилагат наученото относно оценяването на дадена длъжност и властта, която притежава. Учениците създават дадена длъжност, за да помогнат да се реши проблем в измислен клас. Учениците работят в малки групи и след това споделят идеите си с класа.

Цели на урока

След приключване на този урок учениците ще могат да:

- създават длъжност със съответните права и задължения
- оценяват силните и слабите страни на длъжността, която те са създали

Подготовка/Необходими материали

Дейности Урок 7.

Въвеждане в урока

Обяснете на учениците, че в този урок те ще използват наученото, за да създадат длъжност с определени права и задължения. В историята “Помощник за г-жа Смит” учителката кара учениците да създадат длъжността на нов помощник на учителката. По време на урока учениците могат да се държат сякаш са в класа на г-жа Смит. В началото учениците ще работят в малки групи, за да разработят длъжността, а след това ще представят идеите си на класа.

Нека учениците прочетат раздела “Какво ще научите в този урок” на стр. 60 от Тетрадката за ученика и обсъдят целите на урока.

Участие в училищни дейности

Нека учениците да прочетат въведението към урока. След това нека да прочетат историята “Помощник за г-жа Смит”. След обсъждане на фактите от историята, раздайте на всеки ученик таблицата “Власт за ръководителите”. Въпросите в таблицата се основават на наученото от страна на учениците в Урок 6 относно нещата, които човек, заемащ дадена длъжност, може или не може да прави. Въпросите в таблицата помагат на учениците да анализират ролите си и да подготвят представянето си.

Подготовка за дейността

Разгледайте с учениците указанията за подготовка на упражнението. Всеки трябва да е запознат с въпросите в таблицата. Разделете класа на групи от по пет човека.

Дайте достатъчно време за попълване на таблиците. Учениците трябва да подготвят това, което искат да кажат на срещата. Нека учениците използват материалите, които са написали в таблиците си като част от представянето. Таблица с възможни отговори е дадена в края на урока.

Дейност

Прегледайте указанията за изпълнение на упражнението. Преди да започнете, подредете класната стая за представянето, което да се води от председателя на класа..

След представянето на всяка група останалите участници задават въпроси. Учениците от дадената група, които не са участвали в представянето, трябва да отговарят на въпросите.

Помолете ученик да следи за продължителността на представянията, като дава по 3-4 мин. за представяне и 2-3 минути за въпроси и отговори.

Накрая учениците трябва да обсъдят силните и слабите страни на длъжността с определена власт. След това нека да направят обща таблица, от която да се вижда кои идеи ще се използват за окончателното създаване на длъжността с определена власт.

Обсъждане

Въпросите в този раздел помагат на учениците да оценят решението, взето от различните групи. Те също така помагат на учениците да помислят за процеса, в който са участвали.

Власт за лидера

Каква е длъжността?	Помощник на учителя в класа на г-жа Смит
Защо е необходима?	Г-жа Смит е много заета. Тя има прекалено много задължения, които ѝ пречат да обърне повече внимание на учениците в класа.
Какви задължения има този човек?	Позволете на учениците да решат какви задължения искат да определят за новата длъжност. Напр. да помагат да се подготвят учебниците и други материала за часа, да следят дали учениците са получили обяда си, да следят кой отсъства, и т.н.
Какви правомощия има този човек?	Позволете на учениците да определят правомощията на новата длъжност. Напр. Да следят за спазването на правилата, да следят учениците да пазят стаята чиста.
Какво не му е позволено да прави?	Позволете на учениците да решат какви ограничения искат да определят за новата длъжност. Напр. Помощникът не може да идва на работа 10 минути преди края на учебния ден, помощникът не може да наказва ученици, помощникът не може да вика на учениците.
Какви са силните и слабите страни на длъжността? <ul style="list-style-type: none"> - Има ли достатъчно власт? - Има ли съответните ограничения? - Прекалено много ли са задълженията? - Има ли начин да се разбере дали човекът, който яо заема, върши добра работа? - Хората могат ли да кажат какво желаят или от какво имат нужда? 	Учениците трябва да използват тези въпроси, за да оценят длъжността, която са създали. Ако открият някакви недостатъци в длъжността, трябва да направят съответните промени.
Как можем да подобрим длъжността?	След оценяване на длъжностите, които са създали другите групи, учениците може да пожелаят да направят промени.

Лична неприкосновеност

Урок 1: Какво е лична неприкосновеност ?

Преглед на урока

Учениците научават три основни значения, в които се използва понятието "лична неприкосновеност". Те научават в какви ситуации имат или нямат право на лична неприкосновеност. Те научават какви неща хората искат да запазят за себе си, като мисли, чувства и отношения. Те също научават за начините, по които хората се държат, за да запазят личната си неприкосновеност като се изолират от другите хора и пазят своите тайни.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- определят личната, информационната и поведенческата неприкосновеност;
- назоват ситуации, в които има или не лична неприкосновеност;
- опишат някои обичайни обекти на лична неприкосновеност;
- опишат как може да се държат хората, за да запазят личната си неприкосновеност.

Подготовка/ Необходими материали

Историята Глава 1

Дейности: Урок 1

Въведение в урока

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Речник

Лична неприкосновеност, тайна.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат раздела от Дейности. Материалът помага на учениците да разберат, че ползваме лична неприкосновеност, когато: (1) когато искаме да сме сами и никой да не може да ни чуе или види; (2) когато решаваме да не споделяме информация; и (3) когато изключваме другите от дейност, която не искаме да споделяме.

Първият пример се отнася до **неприкосновеността на наблюдение на личния живот**, който е защитен от закона и включва правото да сме скрити от погледа на другите, "правото да бъдем оставени насаме". Вторият е за **неприкосновеността на лична информация**, която е защитена от закона и включва правото на индивидите, групите и институциите да определят сами кога, как и до каква степен да споделят информация за себе си с другите. Третият е за **неприкосновеност на личното поведение**, който включва правото да бъдем свободни да се държим както искаме без необосновани ограничения.

- **лична неприкосновеност по отношение на наблюдение** съществува, когато един или повече индивиди не могат да бъдат наблюдавани ит други хора. Например, човек решава да бъде сам и никой не може да вижда или чува той/тя какво прави.

- **информационна лична неприкосновеност**, когато един или повече индивиди не позволяват други хора да получат информацията, с която те разполагат. Например човек крие информация за себе си. Това може да е възрастта му, финансово състояние или тайна, която някой е споделил с него/нея или връзка между лекар и пациент, съпруг и съпруга.

- **поведенческа лична неприкосновеност**, когато един или повече индивиди се държат както желаят, без да бъдат притеснявани от други хора. Например двама души се отделят от групата, за да проведат разговор, който не искат другите да чуят. Хората може да се сдружават с други индивиди със сходни интереси и да не позволяват други хора да се включат или присъединят към срещите на групата.

Учениците трябва също да разберат, че има неща, които хората пазят за себе си. Това са **обектите на лична неприкосновеност**. Тук се включват например: телефонни обаждания, номера на кредитни карти, поведение, и т.н. Учениците трябва също да разберат, че ние пазим нашия личен живот от хора, групи или институции. Например, крием телефонен разговор от друг член на семейството. Не даваме номера на кредитната си карта на телефонната компания. Не искаме държавни служители да претърсват домовете ни. В Урок 2 учениците ще научат, че различните хора имат различно отношение към личната неприкосновеност.

Нека учениците да отговорят на въпроса:

Кои са някои от нещата, които хората пазят за себе си?

Помогнете учениците да дадат примери за различни неща, които не искат да споделят, например различни играчки или навици, като смученето на палеца. Бъдете внимателни. Намесете се, ако учениците започнат да споделят прекалено лични неща.

Четене, припомняне и обсъждане

Глава 1 помага на учениците да разберат кога хората имат лична неприкосновеност. Определянето на понятието "лична неприкосновеност" е трудно. Във Върховния Съд на САЩ личната неприкосновеност / правото на тайна, на уединение/ бе определено като "правото да останеш сам". Определението е много общо. Може да е по-лесно да се разбере като се илюстрира кога тя съществува кога не.

Обърнете внимание, че точките за обсъждане са отбелязани с морско конче в полето на книгата. Припомнете накратко Глава 1 и покажете някои илюстрации. Прочетете главата или помолете ученици да я прочетат на части.

Прочетете до първата точка за обсъждане от историята за рибата Джесика и нека учениците да отговорят на въпросите на от **Дейности**. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Какво е рибата Джесика иска да запази само за себе си?

Джесика иска да играе игрите си, без да бъде наблюдавана или притеснявана от другите риби в училището. Тя иска да се прави на каквото ѝ хрумне в момента - хищна акула, морско конче, или каквото и да било.

От кого е иска да го скрие?

Джесика иска да скрие фантазиите си от другите риби в училището. Тя иска да избегне подигравките на другите риби.

Какво прави, за да запази тези неща от чужди погледи?

Джесика отплува встрани от училището. Тя се опитва да намери място, където другите да не могат да наблюдават поведението ѝ. Отплуването встрани от другите не помага на Джесика да постигне целта си. Другите риби все още могат да я видят. Джесика се ядосва и вика на другите риби: "Защо не ме оставяте сама понякога?"

Прочетете до втората точка за обсъждане от книгата с текстове за рибата Джесика и нека учениците да отговорят на въпросите от **Дейности**. Някои от възможните отговори са дадени по-долу.

Какво Червей иска да запази само за себе си?

Червей споделя, че обича да си представя, че е морско чудовище. Веднъж Червей така се възживял, че уплашил самия себе си. Червей не иска другите да знаят, че той играе такива игри. Той не иска другите да знаят, че някога се е плашил от нещо.

От кого е иска да го скрие?

В историята не става ясно от кого се крие Червей. Той просто не иска никой да знае, че понякога си представя, че е морско чудовище и че някога е бил уплашен от нещо.

Какво прави, за да запази тези неща от чужди погледи?

Червей споделя тайната си с Джесика. Червей моли Джесика да не казва на никого. Отказването на достъп от страна на другите до информация за себе си е друга форма на личен живот. В този пример Червей иска да запази информация за поведението и чувствата си. За да направи това, Червей моли Джесика да не споделя информацията с никого. Червей казва на Джесика, че понякога ние искаме да споделим някаква информация само с някого, когото смятаме за специален.

Прочетете до третата точка за обсъждане от историята за рибата Джесика и нека учениците да отговорят на въпросите от Дейности. Някои от възможните отговори са дадени по-долу.

Какво рибата Джесика иска да запази само за себе си?

Джесика предложила на Фрида, възрастната риба в училището, да плуват встрани от другите, за да могат да поговорят. Джесика не искала другите да чуят разговора им; тя искала той да е поверителен. По време на разговора, Джесика пита Фрида дали тя би могла да има малко личен живот. Фрида се съгласява с искането на Джесика. Но заради сигурността на Джесика, Фрида налага ограничение на времето, през което тя ще е далеч от училище.

От кого е иска да го скрие?

Джесика е искала да предотврати подслушването на разговора ѝ с Фрида от страна на другите риби. Джесика иска да попита Фрида дали може да направи изключение в прилагането на правилото учениците от училището винаги да са заедно. Джесика не иска другите риби да знаят, че тя пита за това.

Какво прави, за да запази тези неща от чужди погледи?

Джесика моли Фрида да плуват встрани от другите риби в училището, за да могат те да говорят, без другите риби да могат да чуват разговора им. Това е друга форма на личен живот. Двама или повече индивиди се изолират от другите, за да могат да разговарят или да правят нещо, за което не желаят другите да знаят.

Ролеви игри

По желание

В края на Глава 1 героите от историята са научили за нещата, които хората искат да пазят за себе си, от кого искат да ги пазят и как се държат, за да го постигнат. Може да възложите учениците да разиграят тези сцени. Нека да оцветят куклите-герои от историята и да ги използват в сценките си.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат раздела. Материалът помага на учениците да разберат какви неща могат да са обект на лична неприкосновеност. Материалът също така обяснява някои от начините, по които хората може да се държат, когато искат нещо да остане поверително.

Критично мислене

За да осъществите тази част от урока, използвайте упражнението за решаване на проблеми от Дейности. Всяка ситуация илюстрира някой, който иска да има лична неприкосновеност, посочва обекта на лична неприкосновеност, както и от кого той иска да го скрие.

Раздайте таблицата “Да имаш лична неприкосновеност”. Учениците работят по двойки при попълването на таблицата. Разгледайте указанията и таблицата заедно с учениците. Попълнена таблица с евентуалните отговори е дадена по-долу.

В заключение, нека учениците да споделят отговорите си с класа.

Прилагане и представяне на умения за оценка

Това упражнение изисква от учениците да пресъздадат ситуация, която представя някого, който иска лична неприкосновеност. Прочетете историята “Книжката за оцветяване” заедно с учениците. Изберете ученици, които да играят ролите на Сюзън и Томи. Може да поискате учениците да работят в малки групи, за да разработят ролите си. Учениците могат да създадат свой собствен диалог. Накарайте учениците да разиграят сценката пред класа. Накрая обсъдете следните въпроси:

- Кой иска лична неприкосновеност?
- Какво той иска да запази за себе си ?
- От кого иска да запази нещата в тайна?
- Кой е обектът на лична неприкосновеност?
- Какво той прави , за да си осигури лична неприкосновеност?

Разширяване на знанията

Упражненията, предложени в Дейности, разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Учениците могат да изпълнят едно или повече от упражненията и след това споделят резултатите с класа.

Да имаш лична неприкосновеност			
Кой иска лична неприкосновеност?	Какво той иска да запази за себе си?	От кого иска да запази нещата в тайна?	Какво прави , за да си осигури лична неприкосновеност?
1. Бен	Пеенето си	По принцип, от всички	Той пее само, когато е сам
2. Мария	Написаното в дневника ѝ	От брат си	Мария крие дневника
3. Антон	Това, че има жаба за домашен любимец	От сестра си	Моли майка си да го пази в тайна
4. Кристи	Писмата от приятелите ѝ	От всички	Кристи пише писмата си на таен код, който само приятелите ѝ разбират.
5. Джо	Иска да бъде сам в стаята си	От другите членове на семейството	Джо е сложил знак на вратата на стаята, който

			изисква от хората да почукат преди да влязат
6. Децата	Колко думи са сгрешили на контролното за правопис	От другите деца в класа	Децата молят преподавателя си, да не казва колко думи е сгрешил всеки ученик.

Урок 2: Защо хората по различни начини се опитват да запазят личната си неприкосновеност?

Преглед на урока

Учениците ще научат, че хората имат различни разбирания, отношения и се държат по различен начин, когато личната им неприкосновеност е засегната. Урокът разглежда някои фактори, които помагат да бъдат обяснени тези разлики. Учениците научават как семейството, професията, личният опит и други важни ценности влияят върху това как различните хора се отнасят към личната неприкосновеност.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- обяснят факторите, които могат да повлияят на разбирането и поведението поведението за лична неприкосновеност;
- обяснят защо необходимостта от лична неприкосновеност е различна при различните хора;
- дават примери за различия в поведението на хората по отношение на личната им неприкосновеност.

Подготовка/Необходими материали

Историята Глава 2.

Дейности Урок 2

Въведение в урока

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Речник

Семейство.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат раздела. По време на обсъждането учениците трябва да разберат, че много хора искат да запазят за себе си някои неща от личния си живот, но те се различават по това, какви **неща** искат да запазят. Хората също така пазят личната си неприкосновеност по различен **начин**. Внимавайте при обсъждането учениците да не разкриват интимни неща от живота на семействата си или на приятелите .

Нека учениците отговорят на въпроса:

Кои са някои от нещата, които учениците на вашата възраст биха искали да запазят за себе си?

Учениците сравняват отговорите си като отговорят:

- Защо отговорите им може да се различават?
- Кои са някои от нещата, които семействата може да искат да запазят за себе си?
- Защо хората от едно и също семейство може да искат да скрийт различни неща?

Учениците трябва да разберат, че хората имат различна представа за нещата, които искат да запазят за себе си. Хората може да се различават и по начина, по който пазят личната си неприкосновеност. Има много причини за различните представи и поведение на хората по отношение на запазването на лична неприкосновеност. Тези различия може да се дължат на семейни нагласи по отношение на личния живот, на естеството на работата или на интересите, на значението, което даден човек отдава на личната си неприкосновеност и

на индивидуалните и културните различия на хората. Интересно е да се види как хората от различни култури се отнасят и действат по отношение на въпроси от личен характер.

Четене, припомняне и обсъждане

Глава 2 помага на учениците да разберат, че различните хора имат различно отношение и поведение спрямо личната си неприкосновеност. Учениците научават, че някои хора обичат да са в компания през по-голяма част от времето си. Някои хора може да не разбират нуждата от много често усамотяване. Други може да предпочитат да имат повече възможност да остават насаме. Тази глава представя идеята, че прекаленото усамотяване може да бъде вредно. Има моменти, в които рибите от училището трябва да са заедно, за да се предпазят от опасности.

Представете историята чрез кратък преразказ на Глава 2, като показвате някои от илюстрациите. Прочетете главата на глас пред класа или отделни ученици да прочетат части от нея.

Накарайте учениците да отговорят на въпросите от Дейности. Някои от възможните отговори са дадени по-долу.

Какво е отношението на другите риби от училището на Джесика относно личната неприкосновеност?

Другите риби от училището не разбират нуждата на Джесика да бъде сама. Рибите от училището са щастливи, когато прекарват цялото си време заедно. По време на опасност рибите от училището се радват, че са една до друга, за да могат да защитават.

Когато Джесика се връща от пещерата си, другите риби са любопитни да научат какво прави тя там.

Защо Джесика има различно отношение към личната си неприкосновеност?

Джесика изглежда има нужда от място, където да мисли на спокойствие и да играе. Джесика може да има различно отношение към личната си неприкосновеност поради желанието си да твори.

Прочетете до първата точка за обсъждане историята за рибата Джесика и нека учениците да отговорят на въпросите Дейности. Някои от възможните отговори са дадени по-долу.

Какво е отношението на Хърм към личната неприкосновеност?

На Хърм му харесва да живее в кутията за червеи, където е много населено. Той обича да споделя всичко. Хърм няма тайни. Той няма голяма нужда да се усамотява. Изглежда той има нужда непрекъснато да е сред другите.

Защо Червей има различно отношение към личната неприкосновеност?

Червей иска да остане насаме. Той иска да се усамотява. Червей има същото отношение като Джесика към личната неприкосновеност. Те и двамата обичат да са насаме с мислите си и да могат да играят на игрите си, без другите да им се бъркат.

Прочетете до втората точка за обсъждане историята за рибата Джесика и нека учениците да отговорят на въпросите от Дейности.

Какво е отношението на Фрида към личната неприкосновеност?

За Фрида е важно да държи рибите заедно. В началото на историята Фрида не е склонна да позволи на Джесика да се отделя. Фрида се съгласява Джесика да се отделя от училището само за кратки периоди от време. Да позволи на Джесика да се усамотява за нея е проблем, защото засяга безопасността ѝ. Уединението – да има тайно скрито място – се оказва много важно за цялото училище, когато се изправят пред опасността от акула.

Защо Фрида се отнася по различен начин към личната неприкосновеност?

Фрида има различно разбиране за личната неприкосновеност, защото като възрастна нейната задача е да предпазва от опасностите рибите от училището. Отговорност на Фрида е да следи рибите да са заедно. Безопасността на училището е по-важна от личната неприкосновеност на отделни членове на групата.

Тази част от историята предоставя възможност да се обсъди с учениците кога не е подходящо да имат тайни от възрастните.

Ролева игра

По желание

Учениците вече са научили, че различните хора имат различно поведение, когато пазят личната си неприкосновеност. Рибите от училището не желаят толкова много лична неприкосновеност колкото Джесика. Червей иска повече лична неприкосновеност от другите червей, които живеят в кутията.

Може да пожелаете учениците да разиграят тези сцени. Нека да оцветят куклите-герои от историята и да ги използват в сценките си.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат раздела, а по време на обсъждането им помогнете да разберат защо хората може да имат различно поведение по отношение на личната неприкосновеност. Учениците трябва да разберат, че нашите семейства оказват влияние върху нашите нагласи за лична неприкосновеност, както и нашите индивидуални различия. Някои хора имат по-голяма нужда да остават насаме от други. Нашата работа и нашите интереси също оказват влияние върху нуждата ни от лична неприкосновеност. В текста това не е отбелязано, но културните различия също имат значение. Може да накарате учениците да съберат информация относно отношението към личната неприкосновеност при различните култури.

Критично мислене

Нека учениците прочетат сценариите в този раздел и отговорят на следните въпроси:

- Какво е отношението на Уолтър към личната неприкосновеност?
- Как е постъпвал Уолтър, за да си осигури лична неприкосновеност?
- Какво е отношението на Питър към личната неприкосновеност?
- Как е постъпвал Питър, за да си осигури лична неприкосновеност?
- Защо двамата мъже имат различно отношение към личната неприкосновеност?
- Защо двамата мъже са постъпвали по различен начин, за да си осигурят лична неприкосновеност?

Прилагане и представяне на умения за оценка

Дайте на всеки ученик хартия за рисуване и цветни моливи (пастели) и нека разделят листа на четири квадрата. Прочетете историята “Във фермата” заедно с учениците. Разгледайте указанията за изпълнение на упражнението заедно с класа. Във всеки квадрат учениците трябва да нарисуват какво е отношението на Мери Кент към личната неприкосновеност в различни моменти от деня. След като учениците завършат рисунките си, помолете ги да споделят работите си с класа и да обяснят защо Мери Кент променя отношението си.

Разширяване на знанията

Упражненията, предложени в Дейности, разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Учениците може да изпълнят едно или повече от тях и да споделят резултатите с класа.

Урок 3: Как може да решаваш за своята лична неприкосновеност?

Преглед на урока

Учениците се научават да предвиждат последствията от личната неприкосновеност в някои ситуации. Те научават, че някои от тези последствия са ползи (предимства), а други – цена (недостатък). Учениците научават някои от предимствата и недостатъците на личната неприкосновеност. Те научават, че да се знаят предимствата и недостатъците е полезно при решаване на въпроси от личен характер.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- посочват някои от последствията от личната неприкосновеност;
- разграничават последствията на предимства и недостатъци;
- обясняват някои от обичайните предимства и недостатъци на личната неприкосновеност.

Подготовка/Необходими материали

Историята Глава 3.

Дейности Урок 3

Въведение в урока

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Речник

Решение, свобода.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат раздела и по време на обсъждането помогнете на учениците да разберат, че личната неприкосновеност може да е полезна, но и може да доведе до проблеми. Когато вземаме решение за нашата лична неприкосновеност, ние искаме да знаем добрите и лошите страни на това решение. Анализирането на предимствата и недостатъците може да ни помогне да вземем по-добро решение относно личната ни неприкосновеност в конкретна ситуация.

Четене, припомняне и обсъждане

Преди да прочетат текста, учениците научават, че личната неприкосновеност може да е полезна, но и да поражда проблеми. Глава 3 им помага да разберат някои предимства на личната неприкосновеност като: чувство за сигурност и увереност, непритесняване от собствените действия; творчество, свобода на мисленето и на действието, защита на идеите или изобретенията, които си създал.

Личната неприкосновеност може да доведе и до проблеми. Някои от нейните недостатъци са: трудно усвояване на нови идеи или на начини за правене на нещо; трудно откриване и поправяне на грешките в мисленето.

Оценката на предимствата и недостатъците на личната неприкосновеност може да ни помогне да решим кои последствия са най-важни в дадена ситуация и да вземем добро и честно решение. Хората не винаги са на едно и също мнение кои предимства и недостатъци са най-важни.

Представете историята чрез кратък преразказ на Глава 3 като показвате някои от илюстрациите. Прочетете главата на глас пред класа или ученици да четат на глас части от нея.

Прочетете до първата точка за обсъждане историята за рибата Джесика и нека учениците да отговорят на въпросите от Дейности. Някои от възможните отговори са дадени по-долу.

Кои са някои от добрите неща, които се случват на Джесика, когато е сама в пещерата си?

Джесика е щастлива. Тя е творчески настроена. Измисля нови игри. Джесика се чувства свободна да е повърхностна или сериозна.

Кои са някои от проблемите, които сполетяват Джесика, когато тя остава сама?

Джесика иска да играе сама, но се изчерпват идеите ѝ за нови игри. Няма кой да стимулира измислянето на нова игра. Старите игри ѝ се струват скучни. Вълшебният замък на Джесика ѝ се струва студен и самотен. Джесика разбира какво е самота.

След като Джесика мисли върху предимствата и недостатъците на личната си неприкосновеност тя решава да покани Червей да посети пещерата ѝ. Джесика открива, че да играе с Червей е много по-въълнуващо. Тя го кани да дойде пак.

Прочетете до втората точка за обсъждане като обърнете внимание, че следващите въпроси за Червей не са включени в тетрадката за ученика.

Кои са някои от добрите неща, които могат да се случат, ако Червей пази в тайна пещерата на Джесика?

Той ще е удовлетворен от това, че е запазил тайната. Джесика ще знае, че може да му има доверие да пази тайните ѝ. Приятелството им ще се утвърди.

Кои са някои от проблемите, които може да възникнат, ако Червей пази в тайна пещерата на Джесика?

Джесика може да бъде наранена или изядена от змиорката.

Ролева игра

По желание

След приключване на Глава 3 учениците са научили, че личната неприкосновеност в конкретна ситуация води до определени последствия. Някои последствия може да са предимства, други – недостатъци. Учениците може да разиграят тези сцени. Нека да оцветят куклите-герои от историята и да ги използват в сценките си.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат раздела, а по време на обсъждането им помогнете да разберат някои от обичайните предимства и недостатъци на личната неприкосновеност. Нека да дадат пример за всяка точка, спомената в текста.

Критично мислене

Раздайте на всички копие от таблицата “Личен живот: добри неща и проблеми”. Прочетете “Туку и Сита” заедно с децата. Прегледайте заедно указанията за упражнението и попълването на таблицата. Нека децата да работят по двойки и след това да споделят какво са решили, че трябва да направи Туку и да обосноват решението си. Някои възможни отговори са дадени в таблицата на края на урока.

Прилагане и представяне на умения за оценка

Заедно с учениците прочетете историята “Проблемът на мама”. Прегледайте указанията към упражнението. Нека децата да работят по тройки като всеки представлява

един от героите от историята: Одри, Джими и мама. Дайте време на децата да разработят ролите си като следват идеята за предимствата и недостатъците на личната неприкосновеност. Може да накарате някои тройки да проиграт сценката пред целия клас. След всяко представяне, обсъдете изпълнението и решението на групата.

Разширяване на знанията

Упражненията, предложени в Дейности, разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Учениците може да изпълнят едно или повече от упражненията и след това да споделят резултатите с класа.

Лична неприкосновеност: добри неща и проблеми		
Направете списък на добрите неща, които могат да се случат, ако героят от историята има лична неприкосновеност:	Направете списък на проблемите, които могат да възникнат	Разглегайте двата списъка. Какво смяташ, че трябва да направи героят? Кажете защо
Туку обича да бъде насаме със слона си. Туку може да се прави на принц, защото Сита няма да е там и да го кара да се притеснява. Говинда ще сподели историите си за Кралят Слон с Туку, ако той отиде сам.	Да си сам дълго време може да е скучно. Туку нарани чувствата на Сита като настояваше да остане сам. Сита може да знае нови игри и ако не ѝ е позволено да ходи с Туку тя може никога да не намери възможност да ги сподели.	Накарайте учениците да решат какво мислят, че трябва да направи Туку в случая.

Урок 4: Колко “лична” трябва да е една среща?

Преглед на урока

Учениците използват наученото за предимствата и недостатъците на личната неприкосновеност, за да преценят как да постъпят в дадена ситуация. Този урок е упражнение за участие на класа.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- прилагат идеите за предимствата и недостатъците, за да анализират дадена ситуация от личен характер;
- оценят, заемат и защитават позиция по отношение на ситуация от личен характер.

Подготовка/ Необходими материали

Дейности: Урок 4

Въведение в урока

Нека учениците прочетат и обсъдете целите на урока. Обяснете на учениците, че в този урок те използват наученото относно предимствата и недостатъците на личната неприкосновеност в конкретна ситуация.

В историята “Срещата на класа”, секретарите на класа на г-ца Мей искат да направят събранието си насаме. Нека учениците изиграят дадената ситуация. Те ще решат дали секретарите на класа могат да направят събранието си насаме.

Учениците първоначално работят в малки групи, за да анализират ситуацията и да решат какво искат да направят.

Речник

Решение.

Участие в училищни дейности

Нека учениците да прочетат историята “Срещата на класа”. След обсъждане на фактите и въпросите в историята, раздайте на всички копие от таблицата “Лична неприкосновеност: добри неща и проблеми”.

Въпросите в таблицата се основават на наученото в Урок 3 за предимствата и недостатъците на личната неприкосновеност. Въпросите помагат на учениците да ги анализират в тази ситуация и да подготвят своето представяне.

Подготовка за дейността

Прегледайте с учениците указанията към упражнението. Всички трябва да са запознати с въпросите в таблицата. След това разделете класа на групи по трима.

Дайте достатъчно време за попълване на таблицата както и за подготвяне на представянето на всяка група пред класа.

Изберете водещ на представянето, който да следи за неговото протичане. След представянето на всяка група другите ученици от класа може да задават въпроси.

Посочете и ученик, който да следи за продължителността на представянията, като дава по 2-3 мин. за представяне и 3-4 минути за въпроси и отговори.

Накрая учениците трябва да обсъдят предимствата и недостатъците на личната неприкосновеност и да решат дали секретарите на класа могат да проведат срещата си насаме.

Обсъждане

Въпросите в този раздел помагат на учениците да оценят решенията, взети от различните групи. Те също така помагат на учениците да помислят върху процеса, в който са участвали. Подкрепете ги да говорят свободно и да обяснят защо или защо не са съгласни с решенията, взети от различните групи.

Лична неприкосновеност: Добри неща и проблеми

<p>Направете списък на хубавите неща, които могат да се случат, ако героят от историята има лична неприкосновеност:</p>	<p>Направете списък на проблемите, които могат да възникнат</p>	<p>Разглегайте двата списъка. Какво смяташ, че трябва да направи героят? Кажете защо</p>
<p>Пат казва, че секретарите на класа трябва да се срещнат след училище. На другите ученици няма да е разрешено да присъстват на срещата. По този начин ще се спести време, защото няма да има толкова много желаещи да се изкажат. Секретарите ще могат да говорят за класа. Те ще могат да кажат неща, които може би не биха казала, ако другите ученици присъстват. Не трябва да се притесняват, че ще има въпроси. Освен това така никой няма да се противопостави на взетото решение. Джеси казва, че тези закрити срещи правят работата им значително по-лесна.</p>	<p>Ерик не беше сигурен, че идеята е добра. Учениците от класа може да не искат решенията да се вземат тайно. Те смятат, че когато се вземат решения, които засягат и други хора, на тези хора трябва да се даде възможност да участват в процеса на вземането на решенията. Учениците може да решат, че има и други отрицателни страни. Например, когато хората нямат възможност да участват във вземането на решения, които ги засягат, те може да не ги приемат. Позволете на учениците да изтъкнат и други разумни доводи.</p>	<p>Учениците трябва да решат какво да правят в този случай, основавайки се на своя анализ на предимствата и недостатъците.</p>

Урок 5: Личната неприкосновеност – как да преценим дали е достатъчна?

Преглед на урока

Учениците научават, че правото на личната неприкосновеност е важно право. Те научават също, че понякога личната неприкосновеност трябва да бъде ограничавана в полза на други по-важни ценности и интереси. Учениците усвояват въпроси, които са полезни при проучването и вземането на решения относно ограничаването на правото на хората на лична неприкосновеност.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- обясняват защо личната неприкосновеност е важна;
- обясняват защо понякога е необходимо да се ограничи правото на лична неприкосновеност;
- да задават въпроси, с които да анализират личната неприкосновеност.

Подготовка/ Необходими материали

Историята Глава 4.

Дейности: Урок 5

Въведение в урока

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Речник

Задължение, закон, ограничение, разрешение, ценност.

Разбиране на понятията

Нека учениците да прочетат раздела. При обсъждането наблегнете, че личната неприкосновеност е важно право и то се зачита от законите на страната ни. В някои случаи отделният човек или групи от хора не могат да имат цялата свобода, която искат. В определени ситуации може да се наложи личната неприкосновеност да бъде ограничена.

Личният живот е свобода, защитена от Конституцията на България.

Всеки гражданин има **право на лична неприкосновеност**.

Това право се отнася до личния живот (чл. 32), жилището (чл. 33) и кореспонденцията и всички форми на съобщения' (чл. 34). Съгласно чл.32 на Конституцията "**личният живот на гражданите е неприкосновен**. Всеки има право на защита срещу незаконна намеса в личния и семейния му живот и срещу посегателство върху неговата чест, достойнство и добро име. Никой не може да бъде следен, фотографиран, филмиран, записван или подлаган на други подобни действия без негово знание или въпреки неговото изрично несъгласие освен в предвидените от закона случаи."

Правото на личен живот обаче не е абсолютно или неограничено право. Понякога има неща, които са по-важни от личния живот. В такива случаи е разумно и справедливо личният живот да се ограничи. Когато влизаш на летище, минаваш през детектор за метали. Това устройство претърсва багажа ти и притежанията ти за оръжие, което може да бъде качено на борда на самолета. В този случай правото на личен живот е ограничено, за да се защити безопасността и живота на други хора, пътуващи със самолета.

Децата също имат ограничени права, защото тяхната безопасност е по-важна от свободата им. Нека учениците да дадат собствени примери за ограничаване на личната

неприкосновеност. Какви основателни причини съществуват за ограничаване на личната неприкосновеност на детето? Обсъдете примера, даден в текста.

Четене, припомняне и обсъждане

Учениците са научили, че личната неприкосновеност е важно право, което трябва да бъде зачитано. Обаче има случаи, когато може да се наложи това право да бъде ограничено.

Глава 4 помага на учениците да разберат, че ние ценим правото на лична неприкосновеност. В нея има две точки за обсъждане, които отговарят на въпросите от Дейности.

Представете историята чрез кратък преразказ на Глава 4, като показвате някои от илюстрациите. Прочетете главата на глас пред класа или отделни ученици да прочетат части от нея.

Прочетете до първата точка за обсъждане от историята за рибата Джесика и нека учениците да отговорят на въпросите от Дейности. Някои от възможните отговори са дадени по-долу.

Каква е личната неприкосновеност на Джесика в нейната пещера?

Джесика има цялата свобода, за която мечтае.

Червей иска да говори насаме с Джесика, за да я предупреди за змиорката.

Как чувства тя тази лична неприкосновеност?

Джесика пази личната си неприкосновеност; тя е много важна за нея. Тя е твърдоглава, защото тя не разбира, че понякога личната неприкосновеност крие рискове за безопасността ѝ.

Прочетете до текста до втората точка от историята за рибата Джесика и нека учениците да отговорят на въпросите от Дейности. Някои от възможните отговори са дадени по-долу.

Защо Червей искаше да ограничи личната неприкосновеност на Джесика?

Червей искаше да ограничи личната неприкосновеност на Джесика, защото се притесняваше за нейната безопасност.

Защо може да има нужда да ограничим личната неприкосновеност на децата?

Важно е децата да разберат необходимостта личната им неприкосновеност живот да бъде ограничавана в определени ситуации. Децата трябва да разберат, че когато съществува някаква опасност, те винаги трябва да я споделят с възрастни.

Какво трябва да обмисли Червей преди да реши какво да направи?

Червей се притеснява, че ако остане да защити Джесика от змиорката, той може да загуби работата си. Тogaва той си помисли, че ако каже на рибите от училището къде е пещерата на Джесика, те могат да я наглеждат. Но Червей беше обещал на Джесика, че няма да каже на никого къде се намира пещерата ѝ.

Червей трябва да помисли защо Джесика толкова държи на самостоятелността си и за предимствата и недостатъците, които тази самостоятелност носи. Червей трябва да помисли защо иска да ограничи личната ѝ неприкосновеност. Трябва да помисли какво да направи, за да я ограничи. Той трябва да прецени дали има право или отговорност да ограничава личната неприкосновеност на Джесика в този случай.

Какво трябва да направи Червей? Защо?

Нека учениците да предложат какво трябва да направи Червей и да обосноват отговорите си.

Ролева игра

По желание

В Глава 4 учениците научават, че има случаи, когато нечие право на лична неприкосновеност може да бъде ограничено. В историята Червей трябва да реши дали да ограничи личната неприкосновеност на Джесика като каже къде се намира пещерата ѝ. Може да пожелаете учениците да проиграт ситуацията. Нека оцветят куклите-герои от историята и да ги използват.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат раздела. По време на обсъждането помогнете на учениците да разберат въпросите в текста, които са полезни при решаването дали да бъде ограничена нечия лична неприкосновеност в определена ситуация. Въпросите от този раздел са дадени и в таблицата “Ограничаване на лична неприкосновеност”.

Критично мислене

Прочетете “Училищната библиотека” заедно с учениците. Дайте на всяко дете таблицата “Ограничаване на лична неприкосновеност”. Заедно с класа разгледайте указанията към упражнението и въпросите в таблицата. Учениците работят по двойки и след това споделят отговорите си с класа като обосновават взетото решение. На края на урока е дадена таблица с възможни отговори.

Прилагане и представяне на умения за оценка

Нека учениците да прочетат историята “Липсващите седем долара”. Прегледайте указанията към упражнението и раздайте на всяко дете хартия за рисуване и цветни моливи. След като учениците завършат рисунките си ги оказват на класа и обясняват какво трябва да направи г-н Фишър.

Разширяване на знанията

Упражненията, предложени в Дейности разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Учениците може да направят едно или повече от тях и след това споделят резултатите пред целия клас.

Ограничаване на лична неприкосновеност

<p>Стъпка 1. Кой иска лична неприкосновеност?</p> <p>Какво иска той/тя да запази за себе си? Защо той/тя иска лична неприкосновеност?</p>	<p>Учениците от у-щето, които използват специалната стая по време на междучасията и обедната почивка, искат лична неприкосновеност, за да могат да се срещат с приятелите си, да си почиват, четат или играят на игри.</p> <p>Г-ца Лий, библиотекарката, иска да ограничи личната неприкосновеност на учениците. Тя смята да го направи чрез инсталиране на видео камера в стаята, с която да записва дейностите на учениците. По-късно, когато г-ца Лий има време, тя може да прегледа лентата и да разбере кой създава проблеми в стаята.</p>
<p>Стъпка 2. Кой иска да ограничи личната неприкосновеност?</p> <p>Как той/тя ще ограничи личната неприкосновеност? Защо той/тя иска да ограничи личната неприкосновеност?</p>	<p>Г-ца Лий смята, че стаята е добра идея. Но напоследък там се създават проблеми. Децата са шумни. Не прибират нещата по местата им. Не пазят стаята чиста. Някои от мебелите са повредени. Едно момче беше наранено и никой не казва какво се е случило.</p> <p>Г-ца Лий като библиотекарка има задължението да следи за безопасността на учениците в стаята. Тя е служител на училището, така че има право да предприеме действия, за да осигури тази безопасността.</p> <p>Г-ца Лий е задължена да уважава правото на лична неприкосновеност. Изглежда правото на лична неприкосновеност на учениците трябва да бъде ограничено, но г-ца Лий иска да бъде сигурна, че има достатъчно основания да го направи.</p>
<p>Стъпка 3. Какво може да се случи? Защо?</p> <p>Кои са добрите неща относно личната неприкосновеност в този случай? Какви са проблемите?</p>	<p>Предимствата са, че на децата им е приятно да стоят в стаята, без наблюдение от страна на възрастните. Те могат да бъдат си играят, да творят и да споделят с приятелите си. Те могат да докажат, че може да им се има доверие.</p> <p>Недостатъците са, че личната им неприкосновеност дава възможност за лошо поведение. Някои от децата не спазват правилата, които г-ца Лий е наложила за използване на стаята.</p>
<p>Стъпка 4. Какво би решил? Защо?</p>	<p>Накарайте децата да решат какво трябва да направи г-ца Лий в този случай. Трябва ли да инсталира видео камера? Накарайте учениците да обосноват решението си.</p>

Урок 6: Трябва ли Уилсън да пази тайна?

Преглед на урока

Този урок дава възможност класът да се упражни в групово участие. Учениците използват идеите, научени в Урок 5, за да анализират въпроса за ограничаване на лична неприкосновеност. След това оценяват, заемат и защитават позиция по отношение на личната неприкосновеност в ситуацията, описана в урока.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- прилагат набор от въпроси, за да анализират въпрос, свързан с лична неприкосновеност;
- оценяват, заемат и защитават позиция по отношение на лична неприкосновеност.

Подготовка/ Необходими материали

Дейности Урок 6

Въведение в урока

Нека учениците прочетат раздела от Дейности и обсъдете целите на урока. Обяснете на учениците, че в този урок те прилагат наученото за личната неприкосновеност и ограниченията, които може да се наложат на правото на лична неприкосновеност.

В историята “Вълшебното перо” едно индианско момче скрива едно перо, което смята за вълшебно. Едно момиче от селото иска да види какво крие. По време на урока учениците приемат ролята на някои от участниците в историята: Уилсън, Бети Джин и бащата на Уилсън.

Участие в училищни дейности

Нека учениците прочетат историята “Вълшебното перо”. След обсъждането на фактите и въпросите раздайте на всички копие от таблицата “Ограничаване на личния живот”. Въпросите в таблицата се основават на наученото в Урок 5 относно ограничаването на лична неприкосновеност. Нека учениците отговорят на въпросите от таблицата и да обсъдят отговорите с класа. Възможните отговори са дадени в таблицата в края на урока.

Подготовка за дейността

Разделете учениците на тройки. Раздайте на всяко дете от групата ролята на един от героите от историята: Уилсън, Бети Джин и бащата на Уилсън. Ученикът, който играе бащата на Уилсън, трябва да задава въпроси. Двете деца трябва да решат как да разрешат конфликта си.

Дейност

Разгледайте указанията към упражнението. Преди да започнете, може да подредите стаята за представянето. Бащата на Уилсън трябва да помоли за тишина. След това децата трябва да разкажат тяхната версия на случката. Бащата на Уилсън трябва да задава въпроси, за да помогне на децата да стигнат до решение. Бащата не трябва да взема решение вместо децата. Може да ограничите времето за всяко представяне. След като групите приключат нека децата споделят и обосноват решенията си с класа.

Обсъждане

Въпросите в този раздел помагат на учениците да оценят решенията, взети от различните групи. Те също така помагат на учениците да помислят върху процеса, в който

са участвали. Подкрепете учениците да говорят свободно и да обяснят защо или защо не са съгласни с решенията, взети от различните групи.

Ограничаване на лична неприкосновеност

Стъпка 1. Кой иска лична неприкосновеност? Какво иска той/тя да запази за себе си? Защо той/тя иска лична неприкосновеност живот?	Уилсън Вълшебно перо Уилсън не иска да показва вълшебното перо на никого, защото мисли, че ще изгуби вълшебните си свойства.
Стъпка 2. Кой иска да ограничи личната неприкосновеност? Как той/тя ще ограничи личната неприкосновеност? Защо той/тя иска да ограничи личната неприкосновеност?	Бети Джин Бети Джин ще ограничи личната свобода на Уилсън като го накара да ѝ покаже какво е скрил в парчето плат, вмъкнато в колана му. Тя смята, че Уилсън крие нейната загубена огърлица. Бети Джин има право да търси изгубените предмети, които и принадлежат. Тя има право да задава въпроси относно местонахождението на изгубения предмет. Тя има право да събира информация, но трябва да го прави по справедлив начин. Бети Джин трябва да уважава личния живот на другите хора. Изглежда Бети Джин обвинява Уилсън, че държи неин предмет, без основателна причина. Бети Джин няма достатъчно информация, за да подкрепи обвинението си.
Стъпка 3. Какво може да се случи? Защо? Кои са добрите неща относно личната неприкосновеност в този случай? Какви са проблемите?	Уилсън би могъл да запази в тайна перото, което е намерил в гората. Бети Джин няма да има доверие на Уилсън. Конфликтът между Бети Джин и Уилсън ще ескалира. Той може да засегне взаимоотношенията на хората в селото. Разрешете други разумни отговори, които учениците могат да дадат относно предимствата и недостатъците на лична неприкосновеност в този случай.
Стъпка 4. Какво би решил? Защо?	Позволете на учениците да решат какво трябва да направи Уилсън в тази ситуация.

Какво означава отговорността?

В програмата отговорността се разглежда като концепция, присъща не само на демократичното общество, а на обществото въобще.

Чувството за отговорност е ключов елемент за постигането на социална сплотеност във всяко едно общество. Без нея личният интерес и несдържаният индивидуализъм ще бъдат водещи обществени характеристики.

Също така, ако човек не може да носи отговорност за собствените си действия и тя бъде поета от други групи и хора, това ще бъде негласно признание, че той не може или не трябва да контролира собствената си съдба. Без способността да се поема лична отговорност никой не е свободен.

Тази програма трябва да предостави на децата достъпно обяснение за значението на отговорността в техния живот и за нейното място в съвременното общество. Нашата цел е да поощрим тяхната способност и склонност да се справят ефективно и разумно с проблемите, свързани с отговорността.

Урок 1: Какво е отговорност?

Преглед на урока

Този урок въвежда понятието отговорност и нейното значение във всекидневното. Учениците научават, че отговорността е задължението да се извърши или да не се извърши нещо или да се държим по определен начин. Учениците научават, че отговорността има много източници: обещания, работа, семейство, правила и закони. Учениците се научават да откриват отговорностите в различни ситуации и да предвиждат какво може да се случи, когато хората изпълняват или не изпълняват поетата отговорност.

Цели на урока

След приключването на този урок, учениците ще могат да:

- дадат определение на понятието отговорност;
- дадат примери за отговорност;
- обяснят често срещани източници на отговорността;
- покажат положителните и отрицателните страни на изпълнението и неизпълнението на отговорностите;
- обяснят защо отговорността е важна за отделния човек и за общността.

Подготовка/ Необходими материали

Историята Глава 1.

Дейности: Урок 1

Въведение в урока

Започнете урока като помолите учениците да обяснят какви отговорности може да възникнат от ситуацията, показана на илюстрацията от Дейности.

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Речник

Убеждения и отговорност.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат въвеждащия сценарий и да отговорят на въпросите. Какво обещаха да правят Алън и Али? Какво може да се случи, ако изпълнят обещанието си? Какво може да се случи, ако не го направят?

Нека учениците прочетат останалата част от раздела. По време на обсъждането, проверете дали разбират смисъла на понятието “отговорност”. Отговорността е задължение. Това е нещо, което трябва да направим. Накарайте учениците да дадат примери за отговорности или задължения, които те имат. Отговорността също така включва задължението да действаме или да се държим по определен начин, например ние имаме отговорността да не преписваме по време на контролна работа.

Когато изпълняваме задълженията си, ние може да получим лично удовлетворение или друго възнаграждение. Обратно, когато не изпълним задълженията си, може да се чувстваме зле или да понесем други отрицателни последици.

Учениците трябва да разберат, че и изпълнението, и неизпълнението на задълженията ни дава отражение както върху самите нас, така и върху хората около нас.

Четене, припомняне и обсъждане

Глава 1 от историите въвежда понятието отговорност. Учениците изучават отговорността в нейната връзка със задълженията. Отговорността е задължение да се направи или да не се направи нещо. Учениците научават, че има различни видове възнаграждения за изпълняване на задълженията, и различни отрицателни последици при неизпълнение. Възнагражденията могат да включват: повишено самочувствие, по-голяма независимост, висока оценка от страна на околните, или заплащане под някаква форма. Последици от неизпълнението на отговорността могат да варират от чувство на срам или вина, до обвинения от страна на другите, глоби или други наказания, като загуба на дадени привилегии.

Представете историята чрез кратък преразказ на Глава 1, като показвате някои от илюстрациите. Може да пожелаете да прочетете главата на глас пред класа или да накарате отделни ученици да четат на глас части от нея.

Прочетете до първата точка за обсъждане от историята за пазача на зоопарка.

Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат използването на понятието отговорност, доколкото то се отнася до задълженията или, по-просто казано, до нещата, които хората трябва и не трябва да правят. То трябва също така да им помогне да разберат значението на изпълнението на задълженията като се опитат да си представят какво може да се случи, когато човек изпълнява или не изпълнява задълженията си.

Накарайте учениците да отговорят на въпросите от Дейности. Някои от възможните отговори са дадени по-долу.

Кои са някои от нещата, които Мартин трябва да прави?

Задълженията на Мартин включват следното: да идва на работа в 8:00; да нахрани и почисти животните; да провери дали слоновете и другите животни имат достатъчно вода; да бъде учтив с посетителите; да помага на посетителите да се ориентират в зоопарка; да помага на хората, които имат проблеми.

Приемете и други отговорности, които учениците успеят да извлекат от историята. Запишете отговорите на учениците на дъската и обсъдете всеки от тях, когато отговаряте на следващите въпроси.

Какво ще се случи, ако той прави тези неща?

Когато Мартин изпълнява задълженията си, животните са здрави и следователно по-щастливи. Посетителите са доволни от времето, прекарано в зоопарка. Като посетителите, така и животните са по-сигурни. Мартин има по-високо самочувствие в резултат на това, че е свършил работата си.

Приемете и други отговори, които учениците успеят да извлекат от историята.

Какво ще се случи, ако не ги прави?

Когато Мартин не успее да изпълни задълженията си, животните може да се разболеят. Животните може да са нещастни. Зоопаркът ще е мръсен. Посетителите може да престанат да идват в зоопарка. Мартин може да се чувства виновен, защото не се справя със задълженията си.

Приемете и други отговори, които учениците успеят да извлекат от историята. Последствията от неизпълнението на задълженията от страна на Мартин се разискват и по-късно в Глава 1. Може да прочетете текстовете преди разискването на въпросите.

Кои са някои от отговорностите, които имат децата?

Запишете на дъската примерите, които дават учениците. След това поговорете какво може да се случи, когато децата изпълняват задълженията си и когато не го правят.

Прочетете до втората точка за обсъждане от историята за пазача на зоопарка.

Нека учениците отговорят на въпросите от Дейности.

Кои са някои от нещата, които посетителите в зоопарка трябва да правят?

Посетителите в зоопарка трябва да спазват правилата. Родителите трябва да гледат децата си. Те трябва да се държат учтиво. Попитайте учениците дали има неща, които не бива да се правят в зоопарка. Обсъждането ще им помогне да разберат, че отговорностите включват и неща, които не трябва да се правят.

Посетителите не трябва да хранят или дразнят животните. Те не бива да хвърлят боклуци.

Приемете други разумни отговори.

Какво ще се случи, ако те правят тези неща?

Посетителите ще са в по-голяма безопасност. Те ще са доволни от времето, прекарано в зоопарка. Приемете разумни отговори.

Какво ще се случи, ако не ги правят?

Те могат да наранят животните или себе си. Те няма да са доволни от посещението си в зоопарка.

Кои са някои от отговорностите, които имат хората, когато играят в парка или посещават библиотека?

Те трябва да спазват правилата. Не трябва да хвърлят боклуци. Трябва да бъдат учтиви с другите хора в парка или в библиотеката. Не трябва да повреждат имуществото. Приемете разумни отговори.

Прочетете до третата точка за обсъждане от историята за пазача на зоопарка.

Кои са някои от нещата, които трябва да прави г-ца Крус?

Г-жа Крус е надзирателка. Тя трябва да следи Мартин да си върши работата. Тя трябва също да следи дали посетителите са в безопасност и дали са доволни от престоя си в зоопарка. Тя трябва да се грижи животните да са в безопасност и да се грижат добре за тях.

Какво ще се случи, ако тя прави тези неща?

Зоопаркът е чист. Животните са здрави и в безопасност. Посетителите са в безопасност. Мартин си върши по-добре работата. Г-ца Крус е по-д-волна от своята работа и се чувства добре.

Какво може да се случи, ако не ги прави?

Зоопаркът може да стане мръсен. Посетителите и животните може да не са в безопасност. Г-ца Крус може да не се чувства много добре.

Кои са някои от отговорностите, които имат възрастните?

Може да запишете на дъската примерите, които дават учениците. След това поговорете какво може да се случи, когато децата изпълняват задълженията си, и когато не го правят.

Ролева игра

По желание

В края на Глава 1 маймуните, слоновете и лъвовете коментират как им се отразява безотговорността на Мартин. Накарайте учениците да разиграят тази сцена или другата, в която Мартин сънува животните от зоопарка.

Дайте на учениците куклите-маски за оцветяване, които след това могат да използват в ролевата игра.

Разбиране на понятията

Накарайте учениците да прочетат този раздел. Материалът обсъжда как получаваме отговорностите си. Често е важно да се знае източникът на отговорността. Познаването на източника ни помага да определим относителната значимост на отговорността, помага ни да решим дали искаме да поемем нови отговорности или ни помага да разберем дали имаме конфликтни отговорности.

Докато учениците четат източниците на отговорностите и примерите, накарайте ги да дават примери от собствения си опит.

Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат защо е важно да се изпълняват отговорностите. Ние очакваме другите хора да са отговорни. Когато не са, ние може да пострадаме от някакво отрицателно последствие. Другите хора също очакват от нас да бъдем отговорни. Отговорността може да ни помогне да постигнем неща, от които имаме нужда или желаем, да се разбираме с другите и да избягваме или да решаваме проблеми.

Критично мислене

В това упражнение учениците разглеждат няколко хипотетични ситуации, за да определят отговорностите и съответните им източници и да преценят какво може да се случи, ако съответният човек изпълни или не изпълни задълженията си.

Накарайте учениците да работят по двойки, за да отговорят на проблемите, описани в ситуациите 1-6. Прегледайте указанията и въпросите от Дейности.

След като приключат нека учениците да споделят отговорите си с класа. По-долу са дадени най-честите отговори на учениците на всяка една от ситуациите.

1. Майк се оглежда и в двете посоки преди да пресече улицата.

Майк е длъжен да се огледа преди да пресече улицата. Тази отговорност може да има повече от един източник. Някой – например родителите или учителите на Майк – му е казал да го прави. Самият Майк смята, че това е правилно, ако не иска да го удари някоя кола.

Приемете разумни отговори за това какво може да се случи, ако Майк изпълнява или не изпълнява това свое задължение.

2. Сали винаги спира колата, когато светофара свети червено.

Сали е задължена да кара по безопасен начин и да спазва законите за движение. Източник на тази отговорност е законът. Приемете разумни отговори за това какво може да се случи, ако Сали изпълнява или не изпълнява това свое задължение.

3. Сам си пише домашните преди да гледа телевизия.

Сам има задължение да пише домашното си. Източникът на тази отговорност е, че някой му е казал да го прави, например учителят му или родителите му. Друг източник може да е чувството на Сам за правилно и неправилно. Той знае, че ако не си напише домашното, няма да научи много и няма да получава добри оценки в училище.

Приемете разумни отговори за това какво може да се случи, ако Сам изпълнява или не изпълнява това свое задължение.

4. Г-жа Хан трябва да е на работа в 8 часа.

Г-жа Хан има отговорността да отива навреме на работа. Източникът на тази отговорност е нейната служба. Може да е също нейното чувство за правилно и грешно.

Приемете разумни отговори за това какво може да се случи, ако г-жа Хан изпълнява или не изпълнява това свое задължение.

5. Линда играе в бейзболния отбор. Тя ходи на тренировки всеки ден след училище.

Линда има отговорност да присъства на тренировките по бейзбол. Източникът на тази отговорност е едно обещание. Линда се е обвързала, когато се е записала в клуба по бейзбол. Освен това Линда може да смята, че не е редно да пропуска тренировки.

Приемете разумни отговори за това какво може да се случи, ако Линда изпълнява или не изпълнява това свое задължение.

6. Пол каза, че ще се срещне с Рамон след училище.

Пол има отговорност да се срещне с Рамон. Източникът на тази отговорност е обещание.

Приемете разумни отговори за това какво може да се случи, ако Майк изпълнява или не изпълнява това свое задължение.

Прилагане и представяне на умения за оценка

Раздайте на учениците хартия за рисуване и цветни моливи. Накарайте ги да нарисуват рисунки според указанията от Дейности. Нека след това споделят рисунките си с класа и да разкажат за отговорността, изобразена на тяхната рисунка.

Разширяване на знанията

Упражненията, предложени в Дейности, разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Може да искате да накарате учениците да изпълнят едно или повече от упражненията. След това ги накарайте да споделят резултатите с класа.

Урок 2: Искате ли да поемете отговорност?

Преглед на урока

Този урок помага на учениците да предвиждат последствията от изпълнението на отговорностите в специфични ситуации. Учениците се да разделят тези последствия на ползи и цена. По време на упражненията, учениците развиват умения за предвиждане на последствията от поемане на отговорностите и за разделяне на тези последствия на ползи и цена.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- предвиждат последствията от поемане или отказване на отговорности в дадена ситуация;
- разделят тези последствия на ползи и цена
- обяснят някои от обичайните ползи и цени при поемане на отговорности.

Подготовка/Необходими материали

Историята Глава 2.

Дейности Урок 2

Въвеждане в урока

Нека в началото на урока учениците разкажат за случай, когато някой ги е питал дали искат да поемат отговорност. Попитайте ги как са решили дали да приемат отговорността.

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока

Речник

Ползи, цена, проблем.

Разбиране на понятията

Материалът предлага примери за поемане на нова отговорност.

Обсъждането ще помогне на учениците да разберат, че всеки път, когато ние поемаме отговорност, има последствия. Някои от последствията са положителни, иначе казано - могат да се случат добри неща в резултат на изпълнение на задължението. Други последствия са отрицателни, т.е. проблеми, които може да възникнат. Учениците трябва да разбират значението на тези термини.

Четене, припомняне и обсъждане

Глава 2 от Историята излага идеята, че когато поемаме отговорност, има определени последствия. Тези последствия могат да са както положителни, така и отрицателни, или предимства и недостатъци. Например, едно дете поема отговорността да участва в ученическия съвет, предимствата може да са, че ще има глас при вземането на решения или че ще е с повишено самочувствие. Има и недостатъци като необходимостта да се откаже от свободното си време или да смята, че няма да може да изпълни исканията на всички. Идеята за предимствата и недостатъците се различава от тази за наградите и наказанията. Например, наградите са вид предимство или полза от поемането на отговорността. Съществуват най-различни ползи от изпълнение на задълженията. Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат идеята за предимствата и недостатъците и необходимостта те да бъдат отчитани, когато решаваме дали да поемем отговорност.

Представете историята чрез резюме на Глава 2 и някои илюстрации. Може да прочетете историята пред класа или да помолите някои ученици да прочетат отделни части.

Прочетете до точката за обсъждане историята за пазача на зоопарка.

Нека учениците да отговорят на въпросите от Дейности. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Каква е отговорността на Мартин?

Г-ца Крус даде на Мартин нова отговорност - да четка конете. Г-ца Крус показва на Мартин как да го прави и след това му каза да изчетка и седемте коня. Новата отговорност се прибави към другите задължения, които Мартин вече имаше.

Какви са предимствата от нея?

Конете обичат да ги четкат. Г-ца Крус каза, че Мартин може да пояди, когато свърши. Мартин беше горд от работата си.

Какви са недостатъците?

Четкането на седемте коня може да отнеме целия следобед. Мартин трябва да остане до късно, за да успее да нахрани другите животни.

Прочетете до втората точка за обсъждане историята за пазача на зоопарка.

Нека учениците да отговорят на въпросите от Дейности. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Каква е отговорността?

Г-ца Крус попита Мартин дали иска да поеме новата отговорност да сложи новите знаци.

Какви са предимствата от нея?

Новите знаци ще направят разходката на посетителите из зоопарка по-приятна и те ще научат повече. Мартин също ще научи повече за животните. Мартин ще се чувства добре, ако свърши тази работа, защото той обича да е полезен на посетителите. Той ще направи г-ца Крус щастлива.

Какви са недостатъците?

Поемането на отговорността ще отнеме време. Мартин и без това има много работа. Мартин се чувства малко обиден. Той чувства, че от него се иска да свърши повече работа в зоопарка отколкото е справедливо.

Какво смятате, че трябва да направи Мартин? Защо?

Накарайте учениците да преценят предимствата и недостатъците на отговорността. След това те могат да решат какво смятат, че трябва да направи Мартин. Накарайте учениците да обяснят аргументите си.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат раздела. Материалът обяснява някои обичайни предимства и недостатъци при поемането на отговорност. Съществуват разбира се и други. Може да решите да напишете някои от тях на дъската и да ги обсъдите с учениците. Обърнете внимание, че някои от тях се отнасят до чувствата ни, докато други се съсредоточават върху ефектите на поемането на отговорност върху групата.

Критично мислене

В това упражнение учениците прилагат идеите за предимствата и недостатъците. Учениците назовават предимствата и недостатъците от изпълнение за задължения в четири различни ситуации.

Нека учениците да работят по двойки при решаването на четирите проблема. Прегледайте указанията и въпросите от **Дейности** преди учениците да започнат работа.

След като учениците приключат, помолете ги да споделят отговорите си с класа. По-долу са изредени някои от отговорите, които може да дадат учениците.

1. Фред и Сузи щяха да излизат да играят. Баща им каза: "Сузи, пази малкия си брат. Не позволявай да се нарани."

Задължението на Сузи е да се грижи за малкия си брат. Това е нейно задължение, защото някой ѝ е казал да го прави. Може да се разисква дали не е също и морално задължение..

2. Децата отидоха на пикник в парка. Табелата в парка гласеше: НЕ ОСТАВЯЙ БОКЛУЦИ В ПАРКА.

Всеки, който посещава парка, носи отговорност за почистването му. Отговорността идва от закона. Може да се разисква дали не е също и морално задължение.

3. Учителят каза: "Моля споделяйте си настелите".

Децата трябва да споделят настелите един с друг. Те носят тази отговорност, защото така им е казал учителят.

4. Лори обеща да опече курабийки за тържеството на класа.

Лори е поела отговорност да опече курабийки за тържеството на класа. Тя е обещала да го направи.

Прилагане и представяне на умения за оценка

В историята "Задължения около кучето" Чарли трябва да реши дали иска да носи отговорността за отглеждане на домашен любимец. Има два начина за провеждане на тази част от урока.

Може да възложите на учениците да нарисуват две рисунки съгласно указанията или да прочетат историята и да попълнят таблицата "Ползи и цена". По-долу е дадена таблица, която показва възможните отговори.

Разширяване на знанията

Упражненията, предложени в **Дейности**, разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Възложете на учениците да изпълнят едно или повече от упражненията и да споделят резултатите с класа.

Ползи и цена	
1. Каква е отговорността?	Чарли иска куче. Има много отговорности, които той трябва да поеме: <ul style="list-style-type: none">- Да се дава храна и вода на кучето- Кучето да се упражнява- Кучето да се реши- Кучето да се обучава

	- Да се почиства след кучето
2. Какви са ползите?	<p>Чарли ще се радва на кучето.</p> <p>Чарли ще се научи да се грижи за домашен любимец.</p> <p>Чарли ще се чувства горд, че има отговорности.</p> <p>Чарли ще има възможност да покаже на майка си, че може да поема отговорности.</p>
3. Каква е цената?	<p>Грижата за кучето ще отнема на Чарли време, което той може да използва по друг начин.</p> <p>Грижите за храната и здравето на кучето изискват пари.</p> <p>Чарли може да се притеснява какво ще се случи, ако не свърши добра работа.</p> <p>Той може да има чувството, че има повече задължения от другите членове на семейството.</p>
4. Трябва ли човек да приеме отговорността? Защо?	<p>Позволете на учениците да решат какво смятат, че трябва да направи Чарли. Помолете ги да обосноват решенията си.</p>

Урок 3: Искате ли Люси да приеме работата?

Преглед на урока

Този урок е упражнение за групово участие. Той дава възможност за практикуване на анализ и заемане на позиция за или против поемането на нова отговорност. В разказа “Бебето на г-жа Бенсън” съседите на Люси предлагат работа – грижа за бебето им. Учениците играят ролите на различните участници в казуса и решават дали да бъде приета работата. Те използват идеите, които са научили в предишния урок, относно предимствата и недостатъците на дадена отговорност, и за вземането на решение.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- Да анализират ситуация на поемане на отговорност
- Да оценят, заемат и защитят позиция по въпроса дали да се приеме нова отговорност

Подготовка/Необходими материали

Дейности Урок 3:

Въвеждане в урока

Обяснете на учениците, че в този урок те използват наученото за предимствата и недостатъците за поемането на отговорност, за да решат проблема. По време на урока учениците играят ролите на хората в предложената ситуация.

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Участие в училищни дейности

Нека учениците прочетат въведението към раздела и историята “Бебето на г-жа Бенсън”. След обсъждане на фактите и въпросите в разказа, раздайте копия от таблицата “Ползи и цена”. Въпросите могат да помогнат на учениците да анализират ролите си и да подготвят представянето си. По-долу е дадена таблица с възможните отговори.

Подготовка за дейността

Разделете класа на групи от по трима. Дайте на всяко дете в групата една от трите роли: Люси, бащата на Люси и г-жа Бенсън. Разгледайте ролите с учениците.

Предоставете достатъчно време на учениците за попълване на таблицата и за подготовка на представянето.

Дейност

Подредете класната стая за упражнението. Може да ограничите продължителността на всяко представяне, за да дадете на всички групи възможност да представят своята разработка в рамките на урока.

Обсъждане

Въпросите в този раздел помагат на учениците да оценят решенията, взети от различните групи. Те също така помагат на учениците да помислят върху процеса, в който са участвали.

Ползи и цена	
1. Каква е отговорността?	Грижа за бебето на г-жа Бенсън
2. Какви са ползите?	Люси харесва бебето Заплащането е два долара на час или 10 долара на седмица. Люси ще се чувства добре, че печели собствени пари. Тя ще се чувства добре, че се грижи за бебето.
3. Каква е цената?	Люси трябва да работи в четвъртък и събота следобед. Тя няма да има възможност да играе с проятелите си в събота. Тя няма да може да гледа любимата си телевизионна програма в събота. Люси не обича да сменя пелени. Люси може да има чувството, че не върши добра работа.
4. Трябва ли човек да приеме отговорността? Защо?	

Урок 4: Как можем да разберем коя отговорност да поемем?

Преглед на урока

Учениците научават, че понякога хората се изправят пред няколко отговорности едновременно. Понякога две отговорности са в конфликт. Понякога има конфликт между отговорностите и други важни ценности. Учениците научават, че хората често трябва да правят избор. Те също учат как да задават въпроси, които ще им помогнат да обмислят и да вземат решение относно конфликтни отговорности.

Цели на урока

След приключването на урока учениците ще могат да:

- обяснят идеята за конфликтните отговорности;
- посочат някои често срещани конфликтни отговорности във всекидневието им;
- посочат съществуващите отговорности в дадена ситуация;
- използват въпроси, за да анализират ситуацията;
- решат как да постъпят в дадена ситуация.

Подготовка/Необходими материали

История Глава 3.

Дейности Урок 4

Въведение в урока

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Речник

Знания, умения и инструменти.

Разбиране на понятията

Нека учениците да прочетат и отговорят на въпросите от дейности.

- Какви отговорности има Лени?
- Коя от всичките смяташ, че трябва да изпълни Лени? Защо?

Помолете ги да разкажат случка, която се отнася за изпълнението на повече от едно задължение едновременно. Как са решили какво да направят?

Четене, припомняне и обсъждане

Глава 3 от историята за пазача на зоопарка помага на учениците да разберат, че съществуват ситуации, в които следва да изпълним повече от едно задължение едновременно. Например, едно дете може да има контролно по природознание и час при зъболекаря по едно и също време. Изключено е то да изпълни и двете си задължения. Понякога се случва отговорностите да са в конфликт с други интереси. Например, едно дете може да има домашно, но желанието му да го напише е в конфликт с интереса му към любимата телевизионна програма.

Дадена отговорност може да е в конфликт с важна ценност. Например, едно дете цени верността към приятелите си, но има отговорност да каже на преподавателя, ако види, че някой приятел преписва на контролното.

Ние наричаме това конкурентни отговорности. Много пъти трябва да избираме между тях. Когато изпълнява определено задължение, даден човек може да жертва важна ценност или интерес или да реши да не изпълнява задължението, защото смята друга

ценност или интерес за по-важни от него. Събитията в историята са разказани така, че да помогнат на учениците да мислят за начини за избиране между конкурентни отговорности.

Представете историята чрез кратък преразказ на Глава 3, като показвате някои от илюстрациите. Може да прочетете главата на глас пред класа или да накарате отделни ученици да четат на глас части от нея.

Прочетете до първата точка за обсъждане от историята за пазача на зоопарка и нека
учениците отговорят на въпросите от **Дейности**. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Какъв избор трябва да направи Мартин? Защо?

В зоопарка са решили да наемат нов гид, който да развежда посетителите и да им разказва за животните. Надзирателите са много впечатлени от работата на Мартин и мислеха, че той може би ще поиска новото назначение. Мартин трябваше да реши дали да запази настоящата си работа или да приеме новата.

Какво харесва Мартин на работата като пазач на зоопарка? Защо?

Мартин стана много добър в работата си. Хората го харесваха и му казваха, че наистина си върши добре работата. Това караше Мартин да се чувства добре. Той обичаше да работи с животните. Животните също харесваха Мартин. Те станаха приятели. Днес Мартин е щастлив от работата си в зоопарка.

Какви са предимствата да си пазач?

Новата работа ще даде на Мартин възможност повече да работи с посетителите. Новата работа е повишение, което г-ца Крус и г-н Хобс смятат, че Мартин е заслужил. Мартин ще печели повече пари на новата работа.

Какви са недостатъците?

Мартин ще трябва да работи в събота и неделя. Няма да може да се вижда с приятелите си. Няма да може да играе беизбол. Ще му липсва храненето на животните. Ще трябва да научи повече за животните. Може да започне да му се струва, че не е способен да върши новата работа толкова добре, колкото върши сегашната.

Какво мислите, че трябва да направи Мартин? Защо?

Накарайте учениците да помислят за предимствата и недостатъците в тази ситуация, както и да предположат кои са най-важните неща за Мартин? Нека учениците решат какво трябва да направи Мартин и да обосноват отговорите си.

Ролева игра

По желание

Нека учениците проиграт вземането на решение от страна на Мартин в тази глава. Използвайте куклите на героите. Проиграването може да включва и ситуация, в която Мартин да попита г-ца Крус и животните за тяхното мнение по този въпрос. Какво мислят героите от историята, че трябва да направи Мартин? Защо?

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат раздела. В него са дадени въпросите, които могат да се зададат, за да се направи избор. Първо ние искаме да знаем какви са предимствата и недостатъците от избора. След това ще приложим други критерии, за да анализираме и съпоставим отговорностите, които следват от избора.

Тези въпроси могат да се приложат към повечето ситуации. Има случаи обаче, когато някои въпроси могат да бъдат пропуснати, защото не са приложими или не може да им се даде отговор с наличната информация. Тези въпроси са в основата на таблицата “Избор на отговорност”, дадена в края на урока.

Критично мислене

В това упражнение учениците ще приложат въпросите, които са научили, за да анализират измислена, но не и невъзможна ситуация, включваща конкурентни отговорности.

Нека учениците да работят по двойки, за да прочетат историята “Проблемът на Роза”. Раздайте на всяко дете копие от таблицата “Избор на отговорност”. Разгледайте заедно указанията за попълване и въпросите преди учениците да започнат работа.

Нека учениците споделят отговорите си с класа. Някои от възможните отговори са дадени в таблицата в края на урока.

Прилагане и представяне на умения за оценка

“Един ден на плажа” е история с отворен край. Нека учениците я прочетат и да предложат завършък. Това упражнение може да бъде устно или писмено. Заключениета на учениците трябва да отразяват наученото в този урок. Нека учениците споделят своите предложения с класа.

Разширяване на знанията

Упражненията, предложени в **Дейности**, разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Нека учениците изпълнят едно или повече от упражненията, а след това ги помолете да споделят резултатите с класа.

Избор на отговорност		
	Отговорност 1	Отговорност 2
Какви са отговорностите?	Майката на Роза казва, че Роза трябва да се прибере след училище, защото трябва да ходят на зъболекар. Конфликтът за Роза е между задължението да направи това, което казва майка ѝ и нейния интерес да участва в играта както и ценността на приятелството. Роза също има интерес да се грижи за здравето си.	Роза обеща на приятелката си Джен да остане след училище, за да играе в отбора. Без Роза няма да има достатъчно деца за участие в играта.
Какви са предимствата и недостатъците на всяка отговорност?	Ползи: - Майката на Роза ще знае, че може да ѝ се има доверие и занаяпред; - Роза ще се чувства добре, защото е направила това, което е казала майка ѝ; - Роза се грижи за здравето си Недостатъци: - Роза трябва да се откаже от играта и от приятелите си; - Тя може да се сърди за това, че трябва да прави нещо, което не желае; - Тя може да не обича да ходи на зъболекар; - Тя има чувството, че трябва да прави нещо, което приятелите ѝ не трябва да правят; - Приятелите ѝ може да ѝ се обидят и тя ще се притеснява какво ще си мислят за нея	Ползи: - Приятелите на Роза ще знаят, че могат да ѝ имат доверие и занаяпред; - Тя ще допринесе за груповото усилие да направят добра игра; - Тя ще се чувства добре, защото е спазила обещанието към приятелката си Недостатъци: - Тя няма да направи това, което е казала майка ѝ; - Майка ѝ ще се разсърди и Роза ще се притеснява какво ще си мисли майка ѝ за нея; - тя ще се откаже от часа при зъболекаря и ще трябва да се записва отново.
Коя трябва да се изпълни първа?	Часът при зъболекаря е за след училище.	Мачът ще се проведе след училище.
Коя отговорност е по-важна?	Важно е да прави това, което ѝ е казала майка ѝ. Здравите ѝ зъби са по-важни от играта.	За Роза е важно какво ще си мислят приятелите ѝ за нея. Вероятно отборът ще има и други възможности да играе.
Коя отговорност ще отнеме повече време?	Часът при зъболекаря ще отнеме целия следобед.	Играта ще отнеме целия следобед.
Какво е необходимо, за да се свърши всичко добре? - Знания - Пари - Умения - Време - Инструменти	Ходенето на зъболекар струва пари. Отнема време.	За да играе, Роза трябва да знае правилата и да има умения. Изглежда Роза има тези способности. Тя няма да научи нищо ново. Ще отнеме време.
От какво трябва да се откаже Роза? Важно ли е това за нея?	Трябва да се откаже от часа си при зъболекаря. Трябва да се откаже да достави удоволствие на майка си. Това са много важни неща.	Трябва да се откаже да достави удоволствие на приятелите си. Приятелите ѝ и интереса ѝ към играта са важни за Роза. Да е добър спортист е важно за Роза.
Какво трябва да направи Роза и защо?	Дайте възможност на учениците да решат какво смятат, че трябва да направи Роза. Накарайте ги да обосноват решението си.	

Урок 5: Би ли гледал филма?

Преглед на урока

Това е упражнение за групово участие. То дава възможност за упражняване на въпроси за анализ на конкурентни отговорности. В историята “Много страшен филм” Джейн трябва да реши кое задължение да изпълни. Учениците работят на малки групи и всеки член от групата трябва да изпълни конкретно задължение.

Цели на урока

След приключване на урока, учениците ще могат да:

- задават въпроси, за да анализират дадена ситуация с конкурентни отговорности;
- оценяват, заемат и защитават позиция относно това кое задължение да изберат в дадена ситуация

Подготовка/Необходими материали

Дейности Урок 5

Въведение в урока

Обяснете на учениците, че в този урок те ще приложат наученото за избор между две конкурентни задължения. По време на урока учениците ще работят в малки групи, за да оценят дадена ситуация и да решат кое задължение да изпълнят. Всеки член на групата има конкретни отговорности в подготвителната фаза на урока.

Участие в училищни дейности

Нека учениците да прочетат въведението в урока, а след това нека прочетат историята “Много страшен филм”. След обсъждане на фактите и въпросите, раздайте на всеки таблицата “Избор на отговорност”.

Въпросите в таблицата се основават на наученото за конкурентните отговорности в предишния урок. Въпросите могат да помогнат на учениците да анализират ролите си и да подготвят представянето си. На края на урока има таблица с възможните отговори.

Подготовка за дейността

Разгледайте заедно с учениците указанията за подготовката на упражнението. Разделете класа на групи по четири ученика. Разпределете на всяко дете една от отговорностите: Четец, Първи говорител, Писател, Журналист. Разгледайте ролите заедно с учениците.

Дайте достатъчно време за попълване на таблицата. Учениците трябва да помогнат на журналиста да подготви представянето. Поощрете учениците да използват написаното в представянето си.

Обсъждане

Въпросите в този раздел помагат на учениците да оценят решенията, взети от различните групи. Те също така помагат на учениците да помислят върху процеса, в който са участвали. Поощрете учениците да говорят свободно и да обяснят защо или защо не са съгласни с решенията, взети от различните групи.

Избор на отговорност		
	Отговорност 1	Отговорност 2
Какви са отговорностите?	Майката на Джейн и заръча да се	Джейн обеща на приятелката си

	грижи добре за 4-годишния си брат Дейвид. Филмът с чудовищата уплаши Дейвид и той иска да се прибира вкъщи. Джейн е отговорна за Дейвид. Конфликтните отговорности включват обещание, което Джейн е дала. Те също така включват ценности като благосъстоянието на Дейвид и безопасността на Шърли и приятелството им.	Шърли да отиде у тях да гледат филм. Шърли е сама у дома. Родителите ѝ са на работа. Шърли е казала на родителите си, че Джейн ще е с нея. Предполага се, че това ще намали страха на родителите на Шърли от факта, че я оставят сама. Шърли се страхува да остане сама. Джейн се чувства отговорна за приятелката си.
Какви са предимствата и недостатъците на всяка отговорност?	Ползи: - Дейвид няма да се страхува; - Дейвид ще спи през нощта; - Джейн ще изпълни обещанието към майка си; - Джейн ще се чувства добре, защото се е грижила добре за брат си Недостатъци: - Джейн ще трябва да си отиде у дома; - Джейн няма да изгледа остатъка от филма, който ѝ се е харесал; - Шърли ще е уплашена; - Шърли може да се разсърди на Джейн	Ползи: - Шърли ще се чувства в безопасност у дома; - Джейн ще се чувства добре, че е спазила обещанието си към приятелката си; - Родителите на Шърли ще са спокойни, че тя не е сама у дома. Недостатъци: - Дейвид ще бъде уплашен и няма да спи през нощта; - Майката на Джейн ще е разочарована или ядосана на Джейн
Кое трябва да се изпълни първа?	Дейвид иска да си тръгне веднага или в момента, в който майка им може да дойде да ги вземе.	Джейн вече е в дома на Шърли.
Коя отговорност е по-важна?	Важно е Джейн да спазва обещанието към майка си. Важно е Дейвид да не е уплашен, защото това ще наруши съня му.	Важно е Шърли да не е сама, въпреки че може да се каже, че Шърли е отговорност на родителите си, а не на Джейн. Важно е да се спазва обещание, дадено на приятел.
Коя отговорност ще отнеме повече време?	Не се отнася	Не се отнася
Какво е необходимо, за да се свърши всичко добре? - Знания - Пари - Умения - Време - Инструменти	Не се отнася	Не се отнася
От какво трябва да се откажем? Важни ли са тези неща?	Джейн трябва да се откаже от филма, но това не е от такова значение. Тя може да гледа филма и друг път. По-важното е, че Джейн ще разочарова приятелката си. Джейн цени приятелството си с Шърли.	Джейн може да изгуби доверието на майка си. Дейвид може да се разсърди на Джейн. Важно е Джейн да спазва обещанието към майка си.
Какво трябва да направи Джейн? Защо?		

Урок 6: Как да разберем кой е отговорен?

Преглед на урока

Учениците научават, че често е необходимо да знаем кой е отговорен за нещо, което се е случило. Ние искаме да разберем кой е отговорен, за да можем да възнаградим този човек или тази група за нещо положително, което са направили. Ние искаме да разберем кой е отговорен, за да можем да търсим отговорност за щета или вреда. Понякога искаме да разберем кой е отговорен, за да премислим бъдещите си действия. Учениците научават въпроси, които им помагат да анализират и вземат решение относно това кой е бил отговорен за нещо, което се е случило.

Цели на урока

След приключване на урока учениците ще могат да:

- обяснят защо е необходимо да се разбере кой е отговорен за нещо;
- задават въпроси, за да анализират и вземат решение кой е отговорен за нещо

Подготовка/Необходими материали

История Глава 4

Дейности Урок 6

Въведение в урока

Започнете урока като помолите учениците да опишат случай, в който те са искали да разберат кой е бил отговорен за нещо случило се. Например, когато са искали да разберат кой е направил нещо добро за тях. Попитай ги защо са искали да узнаят това? Защо са искали да знаят кой е отговорен?

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Разбиране на понятията

След като учениците прочетат раздела разгледайте илюстрациите и примерите заедно. Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат, че много пъти искаме да знаем кой е отговорен за добрите неща, които се случват, както и кой е отговорен за създаването на проблеми.

Четене, припомняне и обсъждане

Глава 4 от книжката с текстове помага на учениците да разберат, че има случаи, когато имаме нужда или искаме да разберем кой е отговорен за нещо, което се е случило, като инцидент, нарушаване на закона, или научно откритие. Искаме да знаем кой е отговорен за нещо, което се е случило, защото може да искаме да накажем човека или да го накараме да плати или поправи нанесените щети и вреди. Друга причина да искаме да знаем е, защото искаме да дадем на този човек награда или признание.

Да знаем кой е отговорен е информация, която може да ръководи бъдещи действия. Например, ако знаем кой е отговорен за надрасканите стени в банята, може да помислим как да предотвратим такива случаи в бъдеще.

Представете историята чрез кратък преразказ на Глава 4 като показвате някои от илюстрациите. Прочетете главата на глас или помолете отделни ученици да я прочетат.

Прочетете до първата точка за обсъждане от историята за пазача на зоопарка. и нека учениците да отговорят на въпросите от **Дейности**. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат, че понякога искаме да разберем кой е отговорен за нещо, което се е случило, защото искаме да предотвратим бъдещи подобни случаи.

Кой е отговорен за това, че Лео е на свобода? Защо?

В текста се дава да се разбере, че новият пазач на зоопарка е отговорен за бягството на Лео. Новият пазач още не е усвоил добре работата си. Намеква се, че новият пазач нехае за безопасността на животните. Мартин също носи някаква отговорност. Приятелското отношение на Мартин към животните кара Лео да иска да отиде да го види. Мартин казва, че има нужда някой да поработи с новия пазач и да му помогне да върши работата си по-добре.

Накарайте учениците да кажат защо искаме да знаем кой е виновен за бягството на Лео.

Прочетете до втората точка за обсъждане от историята за пазача на зоопарка и нека учениците отговорят на въпросите от Дейности. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат, че понякога искаме да разберем кой е отговорен за нещо положително, което се е случило. Ние искаме да знаем, за да можем да възнаградим или изразим признание по някакъв начин.

Кои са хората, които може би са отговорни? Защо?

Мартин – той планира детския зоопарк така че децата да могат да се научат как да се държат с животните. Освен това Мартин беше много добър с посетителите и бе най-добрият гид, който зоопаркът е имал от години.

Г-ца Крус – тя започна всички промени, когато направи табелите, за да информира посетителите за животните. Ако децата си спомнят от предходните глави, г-ца Крус също така се грижи зоопарка да е чист и посетителите и животните да са в безопасност.

Г-н Хобс – той започна програмата за събиране на средства за зоопарка. Той работи с децата, които помагаша да се съберат пари, за да се направят подобренията в зоопарка.

Децата – те продаваха лепенки и бонбони, за да съберат пари.

Кой трябва да получи наградата?

Учениците решават кой да получи наградата. Те може да изберат всеки от изброените геори или двама или трима от тях. Те може също така да решат, че това е било групово усилие и никой не е допринесъл повече от другите; следователно те може да предложат наградата да се даде на всички, свързани със зоопарка. Важното е да се поощряват учениците да отстояват решенията си с доводи.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат раздела. Материалът повдига някои въпроси, които може да зададем, когато трябва да решим кой е отговорен за нещо, което се е случило. Тези въпроси могат да се прилагат в повечето подобни случаи. Има случаи обаче, когато някои въпроси могат да бъдат пропуснати, защото не са приложими или не може да им се даде отговор с наличната информация. Тези въпроси в основата на таблицата “Кой е отговорен?”, дадена в края на урока.

Критично мислене

В това упражнение учениците прилагат научените въпроси, за да анализират измислена ситуация.

Раздайте на всяко дете таблицата “Кой е отговорен?”. Нека децата работят по двойки при прочитането на историята “Изгубената топка за футбол” и да попълнят таблицата. Разгледайте указанията и въпросите в таблицата преди децата да започнат да работят по нея.

След като приключат нека учениците споделят отговорите си с класа. Таблицата в края на урока дава някои възможни отговори.

Прилагане и представяне на умения за оценка

Прочетете указанията за това упражнение заедно с класа. Раздайте хартия за рисуване и цветни моливи. Когато учениците приключат работата си, нека да споделят направеното с класа.

Разширяване на знанията

Упражненията, предложени в Дейности, разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Учениците може да изпълнят едно или повече от упражненията и да споделят резултатите с класа.

Кой е отговорен				
Какво се случи?	Докато футболните играчи пиеха вода, непознато момче избяга с топката			
Кой може да е отговорен за това?	Алма	Сара	Брус	Момче
Нарочно ли е направено?	Алма забрави да прибере топката, но не го е направила нарочно	Сара е знаела, че Алма е забравила топката, но не я е взела	Не се отнася за Брус.	Момчето съвсем съзнателно е взело топката.
Човекът, който го е направил, мислил ли е за последствията?	Не. Алма е трябвало да вземе топката. Вместо това е отишла на чешмата.	Не. Тък като Сара е знаела за топката, а не е направила нищо, излиза, че не я интересува.	Брус е помислил; той е побягнал след момчето.	Не
Човекът, който го е направил, знаел ли е какво може да се случи?	Алма е трябвало да се грижи за топката. Може да се предположи, че Алма като капитан на отбора би трябвало да знае.	Сара е можела да действа по различен начин, ако е знаела какви ще са последствията.	Да, топката щеше да е изчезнала, ако не беше хукнал след момчето.	Да. Отборът щеше да е лишен от топката си. Някой друг може да си навлече проблеми, защото не внимава. Това е кражба.
Трябвало ли е този човек да действа по друг начин?	Да, Алма е трябвало да прибере топката.	Може да се приеме, че Сара е имала морално задължение, защото е знаела за топката.	Брус е направил това, което е сметнал за правилно.	Да. Не трябва да взема неща, които не му принадлежат.
Кои други неща могат да обяснят защо човекът е действал по този начин?	Алма току-що е свършила да играе. Тя е била жадна. (Интереси)	Както и другите момичета, тя е била жадна. Тя е искала да бъде с другите повече, отколкото е искала да прибере топката. (Интереси)	Ценностите на Брус обясняват какво е направил.	Няма уважение към собствеността.
Кой смяташ, че е отговорен за случилото се?				

Урок 7: Как да решим кой е отговорен?

Преглед на урока

Това е упражнение за групово участие. То дава възможност за упражняване на въпросите за анализ на ситуация за определяне кой е отговорен за дадено нещо. В историята “Училищният конкурс за плакат” учениците трябва да решат кой да получи наградата.

Учениците работят в малки групи и анализират приноса на всеки участник, за да предложат получателя на наградата. След това учениците заемат и защитават позицията си пред жури, който да вземе окончателното решение.

Цели на урока

След края на урока учениците ще могат да:

- задават въпроси, за да анализират ситуация, в която някой трябва да реши кой е отговорен за нещо;
- да оценяват, заемат и защитят позиция за това кой е отговорен за нещо положително, което се е случило в училище

Подготовка/Необходими материали

Дейности Урок 7

Въведение в урока

Обяснете на учениците, че в този урок те използват наученото относно решаването кой е отговорен за нещо, което се е случило. По време на урока учениците играят роли хора в измислена.

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Участие в училищни дейности

След въведението към раздела нека учениците прочетат историята “Училищният конкурс за плакат”. След обсъждане на фактите и въпросите, раздайте на всеки ученик таблицата “Кой е отговорен?”.

Въпросите в таблицата се основават на наученото от страна на учениците в урок 6 за това кой е отговорен за нещо, което се е случило. Въпросите могат да помогнат на учениците да анализират ролите си и да подготвят представянето си. Таблица с възможните отговори е дадена на края на урока.

Подготовка за дейността

Разгледайте заедно с учениците указанията за подготовка на дейността. Разделете класа на пет групи. На всяка възложете по една роля:

Група 1 – учениците, които избират победителите.

Група 2 – ученици, които мислят, че Триша има най-голяма заслуга.

Група 3 – ученици, които мислят, че Ед има най-голяма заслуга.

Група 4 – ученици, които мислят, че Джейми има най-голяма заслуга.

Група 5 – ученици, които мислят, че Тео има най-голяма заслуга.

Разгледайте ролите с учениците и дайте достатъчно време за попълване на таблиците. Определете продължителността на представянията на около 3-4 мин. и дайте по 4-5 минути за въпроси от страна на журито към групата. Помолете един ученик да следи за продължителността на представянията.

Обсъждане

Въпросите в този раздел помагат на учениците да оценят решенията, взети от различните групи. Те също така помагат на учениците да помислят върху процеса, в който са участвали. Подкрепете ги да говорят свободно и да обяснят защо или защо не са съгласни с решенията, взети от различните групи.

Кой е отговорен

Какво се случи?	Плакатът, който Триша, Ед, Джейми и Тео направиха, спечели първа награда на конкурса за плакати.			
Кой може да е отговорен за това?	Триша	Ед	Джейми	Тео
Нарочно ли е направено?	Да. Четирите деца заедно решиха да участват в конкурса. Всяко от тях направи част от плаката. Всички предлагаха цветове за плаката.	Да. Четирите деца заедно решиха да участват в конкурса. Всяко от тях направи част от плаката. Всички предлагаха цветове за плаката.	Да. Четирите деца заедно решиха да участват в конкурса. Всяко от тях направи част от плаката. Всички предлагаха цветове за плаката.	Да. Четирите деца заедно решиха да участват в конкурса. Всяко от тях направи част от плаката. Всички предлагаха цветове за плаката.
Човекът, който го е направил, мислил ли е за последствията?	Да. триша не може да рисува добре. Така че тя накара Ед да осъществи идеята ѝ. Тя смеси боите и почисти след като направиха плаката.	Да. Ед първо нарисова плаката с молив. Има се предвид, че Ед е можел да поправи грешките преди окончателното оцветяване. Той помогна в оцветяването на плаката.	Да. Почеркът на Джейми е по-добър от този на другите. Той пишеше идеите на Тео. Той помогна и с оцветяването.	Да. Тео реши какво да пише на плаката. Той искаше да го занесе на директора.
Човекът, който го е направил, знаел ли е какви са последствията?	Всяко едно от децата имаше представа за изхода на конкурса. Те знаеха, че могат да спечелят, ако свършат работата.	Всяко едно от децата имаше представа за изхода на конкурса. Те знаеха, че могат да спечелят, ако свършат работата.	Всяко едно от децата имаше представа за изхода на конкурса. Те знаеха, че могат да спечелят, ако свършат работата.	Всяко едно от децата имаше представа за изхода на конкурса. Те знаеха, че могат да спечелят, ако свършат работата.
Трябвало ли е този човек да действа по друг начин?	Всички деца действаха както се очакваше от тях, когато вършеха групова работа.	Всички деца действаха както се очакваше от тях, когато вършеха групова работа.	Всички деца действаха както се очакваше от тях, когато вършеха групова работа.	Всички деца действаха както се очакваше от тях, когато вършеха групова работа.
Кои други неща могат да обяснят защо човекът е действал по този начин?	Не е приложимо	Не е приложимо	Не е приложимо	Не е приложимо
Кой смяташ, че е отговорен за случилото се?	Оставете учениците да решат кой е допринесъл най-много за плаката. Тъй като това е групово усилие и по всичко личи, че всяко от децата е допринесло, те всички заслужават наградата.			

Справедливост

Въведение

Почти невъзможно е да четеш вестник или да гледаш телевизия и да няма пример за несправедливост или нечестност – за отношението към даден човек или група от хора; за начина, по който се разпределят определени блага, ресурси или задължения или по време на съдебен процес срещу закононарушител.

Програмата за справедливостта е разработена така, че да помогне на учениците да разберат и прилагат основни принципи при разглеждането на въпроси, свързани със справедливостта, така че да могат да решат за себе си какво би било справедливо в дадена ситуация. Програмата развива чувствителността на учениците към справедливостта в техния живот и в съвременното общество, както и способността им ефективно и разумно да се справят с проблеми, свързани със справедливостта.

Като изследват различни страни на справедливостта учениците се научават, че справедливост и честност в общи линии означават едно и също нещо. Те разбират, че всеки се сблъсква с проблеми, свързани със справедливостта във всекидневието – у дома, в училище и в обществостта, в която живее. За да покрие широкия обхват въпроси, тази програма е организирана съобразно приетата класификация, която разграничава “разпределителна справедливост”, “корективна справедливост” и “процедурна справедливост”. Тези три категории ще помогнат да се задават подходящи въпроси и да се използват “интелектуални инструменти” при изследването и вземането на решения как да бъде решен даден проблем.

Урок 1: Какво е справедливост?

Преглед на урока

Учениците ще усвоят трите категории, на които се разделя справедливостта: справедливи начини за разпределяне на неща в група (разпределителна справедливост), справедливи начини да се реагира срещу неправда (корективна справедливост) и справедливи начини да се изследват дадени проблеми и да се вземат решения (процедурна справедливост). Учениците се упражняват да разграничават проблемите, свързани със справедливостта в тези три категории.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- обяснят какво е “справедливост”;
- идентифицират трите вида справедливост;
 - справедливи начини за разпределение в група;
 - справедливи начини да се реагира срещу неправда;
 - справедливи начини за изследване и вземане на решение на проблем, свързан със справедливост;
- определят ситуации като израз на един от трите вида справедливост;
- обяснят ползата от разграничаването на три вида справедливост.

Подготовка/Необходими материали

История Глава 1.

Дейности Урок 1

Въведение в урока

Започнете урока като помолите децата да обяснят какви въпроси, свързани със справедливостта, могат да възникнат от ситуацията, показана на илюстрацията от **Дейности**.

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Речник

Решавам, справедливост, отговарям, гласувам.

Разбиране на понятията

Този раздел въвежда понятието справедливост. Учениците трябва да разберат, че справедливост и честност означават едно и също нещо. Нека да отговорят на въпросите от **Дейности** и да споделят отговорите си.

Четене, припомняне и обсъждане

Глава 1 от историята за мечетата въвежда трите вида проблеми, свързани със справедливостта: справедливи начини за разпределение; справедливи начини да се реагира срещу неправдата; справедливи начини да се събира информация за вземане на решение. Трите точки за обсъждане в историята са означени с мечешка лапа в полето. Всяка точка помага на учениците да разберат един от трите вида проблеми, свързани със справедливостта. Тези точки съответстват на въпросите от **Дейности**.

Представете историята чрез кратък преразказ на Глава 1, като показвате някои от илюстрациите. Може да прочетете главата или да възложите отделни ученици да я прочетат на части.

Прочетете до първата точка за обсъждане от историята за справедливите мечета и нека учениците отговорят на въпросите от Дейности. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат, че един вид проблеми, свързани със справедливостта включват справедливи начини за разпределение между хората в дадена група. Тази тема ще бъде по-подробно разгледана в Глава 2 от историята за мечетата и в Дейности.

Какъв проблем, свързан със справедливостта, има Роланд?

Докато мечките бяха на пикник в гората, те отидоха да изследват. Роланд откри дупка в едно дърво. В нея той намери изоставен кошер с мед. Какво трябва да направи Роланд? Трябва ли да запази меда за себе си? Трябва ли да го раздели с другите мечки?

Нека учениците да посочат някои причини, поради които Роланд би желал да запази меда за себе си. Например, някой може да сподели, че “който намери меда, той е за него”. Роланд има право да задържи меда, защото той го е намерил и медът не принадлежи на никой друг.

Нека учениците да посочат и причини, поради които Роланд може да поиска да раздели меда с другите мечки. Например, тъй като мечките са приятели, всички заслужават част от късмета на Роланд.

Какво направи Роланд? Справедливо ли е? Защо?

Оставете учениците да решат какво е направил Роланд, за да реши проблема си дали да сподели късмета си с другите мечки.

Може да възложите учениците да разиграят дилемата на Роланд. Нека оцветят маските на героите от историята, един от тях да приеме ролята на Роланд, а четири деца да го съветват как би било справедливо да постъпи в този случай. Двама ученика трябва да съветват Роланд да не разделя меда, а други двама – да го раздели. След кратко обсъждане, накарайте Роланд да реши какво би било справедливо и да обясни защо. Другите ученици могат да коментират решението.

Разкажи за случай на справедлив начин на разделяне, който си виждал(а) в училище.

Нека да дадат собствени примери за проблеми, свързани със справедливостта и да обяснят дали решението е било справедливо.

Прочетете до втората точка за обсъждане от историята за справедливите мечета и нека учениците да отговорят на въпросите от Дейности. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат, че един вид проблеми, свързани със справедливостта включват справедливи начини да се реагира, когато някой е направил нещо нередно или е причинил вреда.

С какъв проблем, свързан със справедливостта, се сблъсква мама Мърфи?

Мама Мърфи открива Нети да се катери по едно дърво. Катеренето по дървета е против семейните правила. Нети е направила нещо нередно Мама Мърфи трябва да намери справедлив начин да реагира на стореното от Нети.

Накарайте учениците да дадат примери за това какво би било справедливо да се направи в случая. Някои ученици може да предложат мама Мърфи да не прави нищо, тъй като Нети се е забавлявала и не се е случило нищо лошо. Други може да предложат мама

Мърфи да накаже Нети, защото е нарушила правило, което цели да я предпази от нараняване. Въпросът е учениците да разберат, че има много възможни отговори.

Какво направи мама Мърфи? Справедливо ли беше? Защо?

Може да оставите учениците да решат какво е справедливо да се направи в отговор на поведението на Нети.

Може да накарате учениците да разиграят дилемата на мама Мърфи като използват маските на героите от историята. След това може да оцените решението им. Алтернативата е да четете до следващата точка за обсъждане.

Мама Мърфи обясни на Нети защо правилото е важно и накара Нети да не се включва в игрите след обяда.

Учениците може да кажат, че реакцията на мама Мърфи е помогнала на Нети да разбере защо е постъпила зле. Реакцията не е била прекалена и е отговаряла на провинението. Тъй като Нети е имала време да премисли действията си, тя може да не допусне същата грешка в бъдеще. Въпросът е да се разбере, че от множеството възможни отговори, някои са по-подходящи от други.

Разкажи за случаи, свързани със справедливи начини за реагиране срещу неправда /несправедливост/, които си виждал(а).

Нека учениците да разкажат свои собствени примери за нередни постъпки и да преценят дали реакциите на тези постъпки са били справедливи.

Прочетете до третата точка за обсъждане от историята за справедливите мечета и нека учениците да отговорят на въпросите от Дейности. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат, че третият вид проблеми, свързани със справедливостта включват справедливи начини да се вземат решения и справедливи начини за събиране на информация.

Какъв е проблемът, свързан със справедливостта, в текста?

Мечките решиха, че искат да играят на някоя игра. Бесил им нареди да играят на криеница. Мечетата нямаха възможност да решат сами на какво точно им се играе.

Нека децата да предложат справедливи начини за решаване на каква игра да се играе.

Какво направиха децата? Справедливо ли беше? Защо?

Оставете децата да решат как по справедлив начин да се избере игра, на която да играят мечетата. Те може да разиграят дилемата като използват маските на героите от историята. След това може да оцените решението им. Алтернативата е да четете до края на главата.

Теди предложи всички ученици да имат възможност да кажат на какво искат да играят. След това може да гласуват за предложението, което харесват най-много.

Това е справедливо, защото използват процес за вземане на решение, който е познат на всички. Справедливо е, защото всички са имали възможност да участват. В този случай няма да е справедливо да се позволи на едно дете да реши какво да правят всички.

Разкажи за случаи, свързани със справедливи начини за вземане на решения, които си виждал(а).

Нека учениците да дадат собствени примери за групови решения и да оценят дали процесът, използван за вземане на решение, е бил справедлив.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат материала от Дейности, в който са посочени трите вида проблеми, свързани със справедливостта. Напишете ги на дъската: 1) справедливи начини за разпределение в групата; 2) справедливи начини да се реагира срещу несправедливост ; 3) справедливи начини да се изследват проблеми и да се взема решение.

Основният проблем е учениците да могат да разберат, че категоризираме въпросите, свързани със справедливостта, за да можем да ги обмислим и да вземем справедливо решение. При изследването на всеки вид проблем ние задаваме различни въпроси.

Критично мислене

В това упражнение учениците прилагат трите вида проблеми, свързани със справедливостта, към измислени ситуации.

Учениците работят по двойки, за да отговорят на проблемите, описани в ситуации от 1 до 6.

Прегледайте указанията и въпросите от Дейности преди учениците да започнат работа.

След като учениците свършат, накарайте ги да споделят отговорите си с класа. По-долу са дадени обичайните отговори, които учениците може да дадат на всяка от ситуациите.

1. Всички деца отидоха на пикник в парка. Две момичета събраха целия боклук.

Това е проблем за справедлив начин на разпределение. Това е несправедливо разпределение, защото не всички се включиха в задачата да почистят. Не е честно, защото другите не са свършили тяхната част от работата. Справедливо би било всички да се включат в почистването.

2. Отборът избра капитан. Гласуваха само най-добрите играчи.

Това е проблем за справедливи начини за разпределение. Това, което се разпределя несправедливо, е правото на глас. Справедливо би било да се разпредели правото на глас между всички играчи в отбора.

3. Малкото момче се блъсна в по-голямо. Направи го без да иска. Голямото момче го удари.

Това е проблем за справедлива реакция на нередна постъпка. Въпреки че няма специални правила при блъскането в хората, обикновено ние искаме да запазим личното си пространство. Малкото момче се е блъснало без да иска. Голямото момче е реагирало по несправедлив начин. Справедливо би било да се каже на малкото момче да бъде по-внимателно. Голямото момче е постъпило несправедливо и защото не е имало право да удря малкото. Може да накарате децата да решат как да се реагира срещу нередната постъпка на голямото момче.

4. Две момчета рисуваха по стената на съседа. Майка им ги накара да я изчистят.

Това е проблем за справедлива реакция на нередна постъпка. Реакцията е общо взето справедлива. Майката е можела да отдели известно време да обясни на децата защо не е редно да се рисува по стената на съседа. Момчетата също така трябва да се извинят на съседа.

5. Момчето изви ръката на момчето. Тя искаше да го накара да признае, че е счупил прозореца.

Това е проблем, свързан със справедливи процедури, в случая – със справедливо събиране на информация. Да причиняваш болка, за да накараш някого да даде информация

по принцип е несправедливо. Справедливо би било да се попита момчето и други, които са били свидетели на случката, дали знаят нещо. Някои деца може да кажат, че това, което прави момчето, е несправедлив начин да се отвърне на нередна постъпка.

6. Момчето искаше капитанът на отбора да го избере. То каза на капитана, че тя може да вземе десерта му, ако го избере.

Това е проблем, свързан със справедливи процедури, в случая – със справедлив начин за вземане на решение. Процедурата е несправедлива. Не е подходящо да се оказва влияние върху решението чрез предлагане на награда. Тази ситуация е сложна.

Някои ученици може да кажат, че това е несправедлив начин за отвръщане на нередна постъпка. Не е редно да се оказва влияние върху решението чрез предлагане на награда. Други ученици може да кажат, че това е проблем за справедлив начин на разпределение. Решението е взето чрез вземане предвид на други неща, вместо необходимост, способност или заслуга.

Прилагане и представяне на умения за оценка

Нека децата да нарисуват три рисунки както е посочено в Дейности. Когато учениците приключат работата си, нека споделят с класа.

Разширяване на знанията

Упражненията, предложени в Дейности, разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Учениците може да изпълнят едно или повече от упражненията и да споделят резултатите с класа.

Урок 2: Кои са справедливите начини за разпределение ?

Преглед на урока

Учениците се научават да анализират въпроси относно справедливи начини за разпределение на нещата в група. Те научават, че за да се вземат справедливи решения относно разпределението, трябва да помислят по какво си приличат и по какво се различават хората по отношение на своите потребности, способностите и заслугите. Учениците ще се упражняват да прилагат идеите към различни ситуации.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- посочват неща, които хората разпределят у дома, в училище или в квартала;
- обяснят как идеите за потребностите, способностите и заслугите могат да ни помогнат да решим проблеми, свързани със справедливите начини за разпределение;
- прилагат идеите за потребностите, способностите и заслугите, за да решат дали това, което се е случило в дадена ситуация е справедливо;
- използват идеите за потребностите, способностите и заслугите, за да решат как разрешат проблем за справедливи начини за разпределение в група.

Подготовка/Необходими материали

История Глава 2

Дейности Урок 2

Въведение в урока

Започнете урока с разглеждане на илюстрациите от **Дейности** и нека учениците споделят някои от начини за справедливо разпределяне на нещата с другите?

Нека учениците прочетат раздела.

Речник

Способност, задача, заслуга, потребност.

Разбиране на понятията

Нека учениците да проетат материала от **Дейности**. В резултат на обсъждането учениците трябва да разберат, че има много случаи, когато трябва да разпределяме неща с другите, в училище, у дома или в общността. Те трябва да разберат, че някои от нещата, които разпределяме са ползи или предмети, които харесваме, като специални храни, играчки и т.н. Много от нещата, които споделяме, са тежести, недостатъци, или неща, които не харесваме, като домакински задължения и др.

Като използвате въпросите от **Дейности** помолете учениците да посочат някои неща, които трябва да споделят и да ги определят като класифици. Накарайте ги да ги класифицират като ползи или тежести. Може да попитате учениците защо смятат, че е важно да разпределят нещата, които харесват и нещата, които не харесват. Може също да ги попитате какви проблеми възникват при разпределянето.

Четене, припомняне и обсъждане

Глава 2 представя идеята, че разпределението на ползите или тежестите по равно не винаги е справедлив начин. Справедливото разпределение на полза или товар може да изисква да се отнасяме към хората по различен начин. За да постигнем справедливо разпределение на нещо, ние трябва да сравним хората, които ще получат ползата или

тежестта. Ние искаме да сравним по какво си приличат и по какво се различават хората по отношение на **потребностите, способностите и заслугите си**.

По време на обсъждането учениците може да забележат, че в някои случаи тези идеи са полезни при решаване на проблем за разпределение. Те също така може да забележат, че хората са на различно мнение относно това кои идеи могат да се използват в конкретна ситуация. Ако се изкажат такива мнения, те трябва да се пощрят и обсъдят.

В глава 2 има три важни точки за обсъждане като всяка помага на учениците да разберат идеите за потребностите, способностите и заслугите. Тези точки за обсъждане отговарят на въпросите от Дейности.

Представете историята чрез кратък преразказ на Глава 2, като показвате някои от илюстрациите. Може да прочетете главата на глас или да помолите ученици да прочетат части от нея.

Прочетете до първата точка за обсъждане от историята за справедливите мечета и нека учениците отговорят на въпросите от Дейности. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат идеята за потребностите като основа за решаване кой колко ще получи. Мечките си приличат по това, че се нуждаят от храна. Важното в случая е да се разгледат разликите между мечките по отношение на големината им, а оттам и потребността им от храна.

Беби има ли нужда да яде толкова, колкото големите мечки? Защо?

Теди получи по-малко боровинки. Беби получи най-малко. Татко Джонсън получи най-много. Разликата в порциите е свързана с разликите между мечките по отношение на потребността им от различно количество храна. Въпреки че Беби може да иска същата по големина порция, тя няма нужда от толкова храна, колкото големите мечки. Това е подходящ момент да се направи разлика между "потребност" и "желание". Някои хора може да кажат, че Беби е имала емоционална потребност от равен дял, но тази потребност в случая не е толкова важна.

Беби може ли да изяде толкова, колкото големите мечки? Защо?

Теди и Беби вероятно не могат да изядат толкова боровинки колкото големите мечки, защото са по-малки. В тази ситуация способността да се изядат боровинките не е толкова важна, колкото потребността им достатъчно боровинки, за да са здрави.

Беби заслужава ли да яде толкова, колкото големите мечки? Защо?

Беби заслужава да получи дял от боровинките, защото тя също е брала. Никъде в историята няма намек, че тя е заслужавала еднакъв или по-голям дял.

Мислиш ли, че Беби трябва да получи по-голяма купа? Защо?

Нека учениците да решат дали по-малките мечки трябва да получат по-големи порции боровинки. Учениците трябва да са в състояние да обосноват решенията си като се основават на идеите за нуждите, способностите или заслугите. най-вероятният отговор е, че поради големината, способностите и потребността си от храна, може да се сметне за справедливо Беби да получи по-малък дял отколкото другите мечки.

Прочетете до втората точка за обсъждане историята за справедливите мечета и нека учениците отговорят на въпросите от Дейности. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат идеята за способностите като критерии при решаването кой какво да получи. Мечките си приличат по това, че обичат да играят бейзбол. Важното е в случая да се преценят разликите между мечките по отношение на способностите им. Отбележете, че на някои от мечките са получили постове в зависимост от способностите им.

Необходимо ли е Беби да бъде питчър толкова, колкото другите? Защо?

Беби има емоционална потребност да бъде включена в играта. Тя също така има физическа потребност от упражнения както и другите мечки. Тези потребности, обаче, могат да се удовлетворят по други начини. Може да се изтъкне като аргумент, че тя също има нужда да развива способностите си както другите мечки.

Беби може ли да хвърля топката толкова далече, колкото другите? Защо?

Беби може да хвърля топката, но не е в състояние да я хвърли достатъчно далече. Роланд, от друга страна, е по-голям, по-силен и е добър питчър. Роланд е по-способен да играе на тази позиция.

Беби заслужава ли да бъде питчър толкова, колкото другите? Защо?

В историята нищо не подсказва, че някое от мечетата заслужава повече от другите да бъде питчър. Така че в случая не е необходимо да се разглеждат заслугите.

Мислиш ли, че Беби трябва да стане питчър? Защо?

Нека учениците решат дали Беби трябва да бъде питчър. Поради неспособността на Беби би било разумно и справедливо да не ѝ се позволи да играе на този пост. Обаче някои ученици може да изтъкнат, че Беби трябва да се научи да играе и да бъде питчър би било полезно за нея. Ако целта на играта е да се създадат най-добрите отбори, тогава е разумно и справедливо да се сложат хора, които са най-добри на тези позиции. Ако целта на играта е да се помогне на хората да се научат да играят на различни позиции и да им се даде възможност да открият и/или развият способностите си, тогава би било разумно и справедливо да се вземат предвид потребностите на всеки, когато се определя кой на какъв пост ще играе.

Прочетете до третата точка за обсъждане историята за справедливите мечета и нека учениците да отговорят на въпросите от Дейности. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат идеята за заслугите по отношение на това кой какво ще получи при разпределение. Всички мечки си приличат по това, че са се упражнявали много упорито за шоуто. В историята няма оправдание за лишаване на някоя от тях от участие, както би било ако някоя се е държала лошо или е прекалено малка да участва. Искането на Беби да участва втори път се дължи на това, че тя е малка и има нужда от повече внимание, отколкото другите мечета. Освен това Беби получи по-малко боровинки и не ѝ позволиха да играе бейзбол. Тъй като към нея са се отнасяли по-различно в тези ситуации, тя твърди, че има право на още едно участие.

Беби има ли потребност от повече представяния от другите? Защо?

Някои може да смятат, че Беби има нужда да се научи, точно както и другите, да се задоволява с това, което има, независимо от това, че иска да се представи още веднъж. Това е още една възможност да се разгледат разликите между "искам" и "нуждая се". Други може да смятат, че Беби е по-малка и има нужда от повече внимание от другите.

Беби може ли да направи повече представяния от другите? Защо?

Всички аплодираха предишното представяне на Беби. Следователно, може да се предположи, че тя ще е в състояние отново да се представи добре. В историята не се отбелязва дали Беби е повече или по-малко способна от останалите мечета, така че в случая способността не играе особена роля.

Беби заслужава ли повече представяния от другите? Защо?

Беби твърди, че има право на още един възможност, защото е получила по-малко боровинки и не са ѝ позволили да играе като питчър. Затова има право на специално отношение в този случай. Някои ученици може да смятат, че нейното поведение е провалило шоуто, поради което не заслужава друга възможност.

Мислиш ли, че Беби трябва да има право на още едно представяне? Защо?

Нека учениците решат дали Беби трябва да се представи още веднъж.

Учениците трябва да използват идеите за нужда, способност и заслуги, за да обосноват отговорите си.

Разбиране на понятията

Учениците трябва да разберат, че решаването на проблемите по справедлив начин изискват да правим сравнения. Трябва да сравняваме по какво си приличат и по какво се различават хората по отношение на своите потребности, способностите и заслуги. Трите критерия не се прилагат задължително във всички ситуации. В някои случаи, потребностите може да са по-важни от способностите или заслугите.

Критично мислене

В това упражнение учениците прилагат критериите за потребност, способност и заслуги към проблемите за справедливо разпределение на нещата в група.

Нека учениците да работят по двойки, за да решат проблемите от Дейности. Разгледайте инструкциите и въпросите от Дейности преди учениците да започнат работата си. Нека учениците сравнят сходствата и разликите между хората във всяка една ситуация по отношение на потребности, способности и заслуги.

1. На обяд най-голямото момче изяде една малка курабийка. Най-малкото си взе четири курабийки.

На базата на потребностите разпределението е несправедливо. И двете момчета се нуждаят от храна. По-голямото момче има нужда от повече храна, за да поддържа здравето си, отколкото малкото. Може да се изтъкне аргументът, че малкото момче има нужда да яде повече, за да може да порасне по-бързо.

2. И Том, и Сали искаха да играят ролята на Мечо Пух в училищната пиеса. Сали е по-добра актриса. Избраха Том.

По отношение на способностите, разпределението е несправедливо. Сали има по-добри актьорски умения от Том. Някои ученици може да изтъкнат като аргумент потребността. Том има нужда да подобри актьорските си умения и избирането му за ролята ще му даде такава възможност.

3. Три деца нарушиха училищно правило. Учителката каза, че те няма да играят по време на междучасието.

Разпределението на наказанието в този случай е справедливо. И тримата ученика си приличат по това, че са нарушили правилата на класа и са си заслужили наказанието. Би било несправедливо, ако едно дете получи устна забележка, а другите две са наказани да не излизат през междучасието. Не е отбелязано някое от децата да е нарушило правилата по уважителна причина - тогава санкциите биха били различни. Ако учителят беше наказал целия клас, тогава разпределението щеше да е несправедливо. Не всички ученици в класа заслужават наказанието. Освен това, ако учениците, нарушили правилото, получат само устна забележка, разпределението би било несправедливо.

4. Учителят дава звезди за добра училищна работа. Той даде на три деца по четири звезди. Някои деца изобщо не получиха звезда.

Ако разпределението се прави по заслуги, тогава е справедливо. Учениците, които са свършили добре работата си, заслужават да бъдат наградени. Обаче някои от учениците, които не са получили звезди, може да са се трудили много усърдно, но да нямат същите способности като онези, които са завършили успешно. В този случай някои от учениците, които не са получили звезди, може да имат нужда от признание.

5. Училищният състав има нужда от петима нови музиканти. Десет деца искат да свирят в състава. Пет деца работиха упорито, за да се научат да свирят добре. А

други пет не се стараха много. Някои от децата, които работиха упорито все още не свирят много добре. Някои от децата, които не се стараха, свирят страхотно. Учителят избра децата, които са се трудили.

Ако разпределението се прави само на базата на потребности и заслуга, тогава то е справедливо. Целта тук е да се даде на учениците нужният опит като свирят в състава и да се възнагради усилието, независимо от способностите им. Обаче ако критерий са само способностите, тогава разпределението може да се сметне за несправедливо.

Прилагане и представяне на умения за оценка

По време на упражнението учениците прилагат наученото относно решаване на проблеми по справедлив начин към добре позната история, “Малката червена кокошка”. Нека учениците да прочетат историята от Дейности. След това разделете класа на четворки. Дайте на всяко дете от групата роля на герой от историята: Малката червена кокошка, Котка, Куче, Мишка. Прочетете указанията от Дейности.

Раздайте копия от маските. Дайте време на учениците да подготвят маските си и да се подготвят за кукления театър.

Разширяване на знанията

Упражненията, предложени в Дейности, прилагат наученото извън класната стая. Учениците може да изпълнят едно или повече от упражненията и да споделят резултатите с останалите.

Урок 3: Как бихте решили този проблем ?

Преглед на урока

Този урок е упражнение за групово участие. Той дава възможност за практикуване на анализ на въпрос за справедливите начини за разпределение в група и вземане на решения. В историята “Училищният проект” директорът на училището иска да избере клас, който да осъществи специален училищен проект. Молба за участие са подали много класове. Учениците играят ролята на комитета по избора и на представителите на различните класове, които искат да работят по проекта. Учениците оценяват, заемат и защитават позициите, защо трябва да се предостави възможността да работи по специалния проект на даден клас.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- прилагат идеите за потребност, способност и заслуга, за да анализират проблем за справедливи начини за решаване коя група трябва да бъде избрана да работи по училищния проект;
- оценят, заемат и защитават позиции на основата на потребностите, способностите и заслугите на групите
- обяснят как идеите за потребности, способности и заслуги помагат при вземането на справедливо решение за справедливи начини на разпределение

Подготовка/Необходими материали

Дейности Урок 3

Въвеждане в урока

Обяснете на учениците, че в този урок те използват това, което са научили относно справедливите начини за разпределение, за да решат проблема. По време на урока те ще играят роли на ученици в измислено училище. Накарайте учениците да прочетат раздела и да обсъдят целите на урока.

Речник

Проект, отговорен.

Участие в училищни дейности

Нека учениците прочетат въведението към раздела и историята “Училищният проект”. След обсъждане на фактите и въпросите в разказа, раздайте таблицата “Справедливи начини за разпределение”. Въпросите в таблицата се основават на наученото в Урок 2 относно използването на идеите за потребностите, способностите и заслугите при проучване на справедливи начини за разпределение. Въпросите могат да помогнат на учениците да анализират ролите си и да подготвят представянето си. По-долу е дадена таблица с възможните отговори.

Подготовка за дейността

Заедно с учениците прегледайте указанията за подготовка на упражнението.. След това разделете класа на пет групи:

Група 1: ученици, които ще избират класа-победител

Група 2: ученици от класа на г-н Аламо

Група 3: ученици от класа на г-н Блу

Група 4: ученици от класа на г-ца Джонсън

Група 5: ученици от класа на г-жа Ву

Дайте достатъчно време на учениците за попълване на таблицата. Посочете им , че трябва да използват написаното в таблиците при представянето.

Дейност

Разгледайте указанията за упражнението в **Дейности**. Подредете класната стая за упражнението.

Всяка група излага идеите си за проект и отговаря на въпросите на комитета за избор. Учениците от група, които не са участвали в представянето, трябва да отговарят на въпросите.

Може да изберете един ученик, който да отчита времето, като позволява по 3-4 минути за представяне и 5-6 минути за въпросите и отговорите.

Накрая комитетът за избор трябва да обсъди силните и слабите страни на аргументите и да избере класа, който ще има възможността да работи по училищния проект. Той трябва да обяви решението си и да обясни причините за избора си.

Обсъждане

Въпросите в този раздел помагат на учениците да оценят решенията, взети от различните групи. Те помагат на учениците да оценят решението, взето от комитета за избор. Те също така помагат на учениците да обсъдят процеса, в който са участвали. Поощрете учениците да споделят дали са съгласни с решението на комитета.

Справедливи начини за вземане на решение	
За какво става дума?	Привилегията да се украси училището чрез рисуване на красиви рисунки върху кошчетата за отпадъци.
Кой участва?	Учениците в класа на г-н Аламо, г-н Блу, г-ца Джонсън и г-жа Ву
По какво си приличат и по какво се различават участниците? - потребности? - способности? - заслуги?	<p>Всички ученици си приличат по това, че учат в едно и също училище и всички са изразили желание да осъществят проекта.</p> <p>Потребности: Всички ученици имат нужда да получат признание за работата си. Класът на г-н Аламо никога не е бил избран за работа по специални проекти, докато класът на г-ца Джонсън е работил по такъв миналия месец.</p> <p>Способности: Всички класове изглежда имат способността да осъществят проекта. Класът на г-н Аламо може да е по-малко способен, защото те са много малки. Класът на г-ца Джонсън не е работил по такъв проект досега, така че тепърва ще доказват способностите си. Класът на г-н Блу е показал умения като е нарисувал кошчето в тяхната стая. Класът на г-жа Ву също е показал известни умения.</p> <p>Заслуги: Класът на г-н Аламо работи упорито върху плана си и те винаги изпълняват училищните си задължения. Класът на г-ца Джонсън работи много</p>

	<p>върху плана си. В класа на г-жа Ву някои ученици работиха много, други показаха липса на интерес към проекта. Класът на г-н Блу не работи много върху плана си. Те искат да използват рисунките, които нарисуваха върху кошчето, в класната си стая.</p>
<p>Как бихте решили проблема? Защо?</p>	

Урок 4: Какви са справедливите начини да се реагира срещу лошите постъпки или нанесени вреди?

Преглед на урока

Учениците научават справедливи начини да реагират срещу лоша постъпка, която някой е извършил или щета, която е причинил. Те се научават, че справедливата реакция е необходима, за да се поправят нещата и да се предотвратят подобни бъдещи действия. Учениците усвояват пет стъпки при разглеждането на проблеми, свързани със справедливата реакция на срещу лоша постъпка или щета. Те анализират проблем, предизвикан от двама ученика, които тичат по коридорите и търсят справедлив отговор на лошата постъпка и на щетите, които те са причинили.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- обяснят значението на понятията нередно и щета;
- обяснят защо трябва да се отвърне справедливо, когато някой е постъпил зле или е причинил щета;
- обяснят петте стъпки или въпроси, които могат да ни помогнат да анализираме ситуацията и да се решим какъв е справедливият начин да отговорим на лошата постъпка и щетата;
- прилагат петте стъпки при анализирането на дадена ситуация и избор на справедлив отговор.

Подготовка/Необходими материали

Историята Глава 3

Дейности Урок 3

Въведение в урока

Започнете урока като разгледате рисунките от **Дейности**. Какво прави детето на рисунката? Как би било справедливо да се постъпи в този случай. Защо?

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Речник

Правилно, щета, нередно.

Разбиране на понятията

Учениците научават, че когато се случи нещо лошо, ние искаме да реагираме по справедлив начин. Те научават значението на термините нередно и щета. След

разглеждането на всяко определение нека учениците отговорят на следния въпрос: Кои са някои от нередните неща, на които си бил свидетел? Следвайте схемата от **Дейности**.

Учениците трябва да разберат, че когато някой направи нещо нередно или причини щета, ние искаме да реагираме. Ние искаме да поправим нещата, т.е. да премахнем нередността или щетата.

Четене, припомняне и обсъждане

Глава 3 представя на учениците справедливите начини за реагиране на нередните постъпки или щетите. Най-общо казано нередната постъпка е нарушаване на правило или морален принцип. Щетата причинява болка на човек или собственост или нарушава нечии права. Нередните постъпки и щетите се случват независимо едно от друго.

Често щетите и лошите постъпки се случват едновременно. Когато се случат, ние искаме отново да оправим нещата, т.е. искаме да възстановим нещата в състоянието, в което са били преди да се извърши лошата постъпка или да се причини щетата. Това е една от целите на корективната справедливост. Някои неща обаче не могат да се поправят, например, загубата на живот. Да се определи справедлив отговор в такъв случай е много трудно. Втората цел на корективната справедливост е да се предотврати повтарянето на същата постъпка или причиняването на подобна щета отново в бъдеще. Глава 3 има две точки за обсъждане.

Представете историята чрез кратък преразказ на Глава 3, като показвате някои от илюстрациите. Прочетете главата или помолете отделни ученици да я прочетат.

Прочетете до първата точката за обсъждане от историята за справедливите мечета и нека учениците да отговорят на въпроса. Някои възможни отговори са дадени по-долу. Обърнете внимание, че този въпрос не е даден в **Дейности**. Урок 4 се занимава само с лошите постъпки на Роланд и щетите, които той е причинил.

Обсъждането трябва да помогне да се утвърди наученото от страна на учениците относно лошите постъпки и щетите в предишния раздел на урока. То трябва да помогне на учениците да разберат идеята, че когато някой направи нещо лошо или причини щета, ние искаме да реагираме по справедлив начин.

“Какво смятате, че е справедливо да се направи?” попита учителката.

Бесил взе постела на Момо без разрешение. Това е лошо. Бесил също така счупи постела и прекъсна урока. Това са щети. Възможни са много реакции. Учителката може да говори с Бесил, за да я информира, че това, което е направила, е лошо. Бесил може да се извини на Момо и на класа. Но това няма да върне повредената собственост. Може да накараме Бесил да върне постела и да раздели своите постели с Момо. Бесил може да купи на Момо нов постел.

Прочетете останалата част от раздела. Нека учениците сравнят отговорите си с историята. Справедлива ли е реакцията в историята? Защо?

Прочетете до втората точка за обсъждане от историята за справедливите мечета и нека учениците отговорят на въпросите от **Дейности**. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Обсъждането трябва да затвърди идеята за реагирането на нередно поведение и на причинени щети. То трябва също да помогне на учениците да разберат, че при търсенето на справедлива реакция, трябва да се вземе предвид следното:

Първо, искаме да определим сериозността на лошата постъпка или щетата.

Второ, искаме да помислим за нарушителя.

- нарочно ли е извършил действието или случайно?
- вършил ли е подобни неща и преди?

- съжбялява ли за стореното?

Трето, искаме да помислим за тези, които са пострадали от лошата постъпка или са претърпели щета.

- доколко тази щета е в състояние да бъде възстановена?
- допринесъл ли е по някакъв начин те за случилото се?

Накрая, след като имаме някакъв отговор, искаме да сме сигурни, че това не нарушава някакви други важни ценности, като човешко достойнство, други права или критериите за пропорционалност и практичност.

Какво лошо е направил Роланд?

Докато мечките чакаха реда си да играят на топка, Роланд се предреди най-отпред на редицата. Това е нередно. Въпреки че няма изрично правило, съществува неписано правило, което изисква да изчакаме на края на редицата. Роланд освен това излъга учителя като каза, че другите ученици са го пуснали да мине отпред. Отново, може да няма правило за лъжата, но тя нарушава морален принцип, който изисква да се откровени.

Каква вреда е причинил Роланд?

Роланд прекъсна играта и не се съобрази с правилата на игрището. Той също лиши другите ученици да използват своя ред в играта.

Какъв би бил справедливият отговор на това, което е направил Роланд?

Нека учениците да решат каква да е реакцията срещу лошите постъпки и причинените щети в историята.

За да помогнете на учениците да решат, накарайте ги да помислят за следното:

- колко са сериозна лошата постъпка и щетата
- помислете дали Роланд ги е причинил нарочно или без да иска
- държал ли се е по подобен начин в миналото
- съжбялява ли за постъпките си
- помислете за тези, които са пострадали – другите ученици допринесли ли са по някакъв начин със своето поведение за станалото

След това нека учениците да помислят за възможни реакции и да обяснят защо са справедливи или несправедливи.

Прочетете раздела до край. Нека учениците да сравнят отговорите си с това, което се е случило в историята. Справедлива ли е реакцията в историята? Защо? Обърнете внимание, че Роланд е решил да не се предрежда повече. Реакцията е помогнала да се поправи лошата постъпка и щетата, както и да се предотврати подобно поведение в бъдеще.

Разбиране на понятията

Учениците научават, че има пет стъпки, които ни помагат да помислим по въпросите за справедливо коригиране на лошите постъпки и причинените щети. Това са инструменти, които ни помагат да анализираме ситуацията и да отвърнем по справедлив начин. Обсъдете всяка една от стъпките с учениците. Тези пет стъпки са дадени и в таблицата “Справедливи начини за реагиране”. Шестата стъпка служи да се фокусира вниманието на учениците върху вземането на решение относно това как да се отговори на лошата постъпка или щетата.

Критично мислене

Нека учениците работят по тройки. Раздайте таблицата “Справедливи начини за реагиране”. Въпросите в таблицата отговарят на петте стъпки, които учениците са научили в предходния раздел. Шестата стъпка е включена, за да могат учениците да запишат решенията си и причините, които ги обосновават.

Прочетете указанията за упражнението от **Дейности**. Дайте време на учениците да прочетат историята “Гонитбата” и да попълнят таблицата. Накрая помолете учениците да споделят решенията си с класа.

Някои възможни отговори са дадени в края на урока в таблицата.

Разширяване на знанията

Упражненията, предложени в **Дейности**, разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Учениците може да изпълнят едно или повече от упражненията и да споделят резултатите с класа.

Справедливи начини за реагиране	
<p>Стъпка 1. Какви са лошите неща и прчинените щети?</p>	<p>Бетси и Тиша тичат по коридорите. Това е против правилата на училището. Тиша се блъсна в Джо. Кутиите с мляко, които Джо носеше паднаха на земята. Млякото се разля навсякъде.</p>
<p>Стъпка 2. Кой е извършил лошата постъпка или е причинил щетата?</p> <ul style="list-style-type: none"> - нарочно ли е го е направил; - случайно ли е станало; - трябвало ли е да постъпи по друг начин - правил ли го е и друг път; - опитал ли се е да оправи нещата 	<p>Бетси преследваше Тиша нарочно. Въпреки че не е казано изрично, Бетси изглежда е лидерът в тази ситуация. Тиша се опитва да избяга от Бетси. Нейните действия изглежда също са преднамерени.. Триша налетя на Джо случайно, но в резултат на това, че правеше нещо нередно. Учителката беше предупредила Бетси относно тичането по коридорите. Тя каза на Бетси, че е против правилата. Тя също така каза на Бетси, че някой може да пострада. Това не е първият случай, когато Бетси правеше това. Няма информация за Тиша. Тиша каза на Джо, че съжалява. Тя се опита да почисти бъркотията. Бетси избяга в другата посока.</p>
<p>Стъпка 3. Кой е пострадал или е понесъл щетата?</p> <ul style="list-style-type: none"> - станалото отчасти по негова вина ли е? 	<p>Бетси и Тиша са нарушили правилата на училището и по този начин са действали против безопасността на другите хора в училището. Джо е изпълнявал отговорностите си и няма никаква вина в този случай. Учениците от класа на г-ца Дил не са получили млякото си. Те нямат вина в този случай.</p>
<p>Стъпка 4. Какво може да се направи, за да се реагира по справедлив начин?</p> <ul style="list-style-type: none"> - извършителят да се извини - помогнете на извършителя да разбере защо направеното не е редно - накарайте го да направи нещо, за да поправи стореното - накажете го по някакъв начин 	<p>Подберете отговорите, които най-добре описват щетите, които е причинила Тиша и нередностите, които е направила. Подберете отговорите, които най-добре описват щетите, които е причинила Триша и нередностите, които е направила. Нека учениците дадат свои отговори.</p>
<p>Стъпка 5. За какво друго можем да помислим?</p> <ul style="list-style-type: none"> - прекалено строга ли е реакцията в сравнение с провинението - реакцията накръпява ли достойнството на замесените хора 	<p>Накарайте учениците да проверят евентуалните реакции към двете момичета спрямо тези критерии. Това ще им помогне да решат кои реакции са най-подходящи.</p>
<p>Стъпка 6. Каква би била справедливата реакц ия? Защо?</p>	<p>Накарайте учениците да решат коя е най-добрата реакция за това, което е направила Бетси и за щетите,</p>

	<p>които е причинила. Накарайте учениците да решат коя е най-добрата реакция за това, което е направила Тиша и за щетите, които е причинила. Накарайте учениците да обосноват решенията си.</p>
--	---

Урок 5: Как би реагирал справедливо?

Преглед на урока

Този урок е упражнение за групово участие. Той помага учениците да се упражнят начините за справедливо реагиране срещу нередност или щета. В историята “Да си играеш с огъня” двама ученика са нанесли щета в гаража на съседката. Учениците ще играят ролите на посредника, родителите и съседката, за да решат как трябва да се постъпи в този случай.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- използват петте стъпки, за да анализират проблема;
- оценят, вземат и защитават позиция в ситуация, в която справедливо да реагират срещу нередност или щета;
- обяснят полезността на петте стъпки, за справедливото реагиране на нередности или щети.

Подготовка/Необходими материали **Дейности Урок 5**

Въведение в урока

Обяснете на учениците, че в този урок те използват наученото за справедливите начини за реагиране срещу нередности и вреди. По време на урока те играят ролите на хора, участващи в спор относно вреди, нанесени от деца върху собственост на съседката.

Нека учениците прочетат раздела и обсъдят целите на урока.

Изграждане на речник

Посредник, съгласие.

Участие в училищни дейности

Нека учениците прочетат въведението към раздела и историята “Да си играеш с огъня” от Дейности. След обсъждане на фактите и въпросите в разказа раздайте таблицата “Справедливи начини за реагиране”. Въпросите в таблицата могат да помогнат на учениците да анализират ролите си и да подготвят представянето си.

Подготовка за дейността

Разделете класа на три еднакви групи, представляващи:

1. Посредник
2. Г-ца Питърс
3. Г-н Смит

Проверете дали всяка група разбира ролята си. Учениците трябва да използват таблицата си и информацията в нея, за да анализират и представят проблема. По време на подготвителния етап, трябва да отделите повече време с учениците, които играят ролята на посредници. Посредниците трябва да следват следните правила:

- Ролята на посредника е да ръководи обсъждането, да помогне на г-ца Питърс и г-н Смит да разкажат своето виждане за случилото се. Посредникът може да задава изясняващи въпроси като: “Какво стана по-нататък?” Посредникът следи всеки да има възможност да говори. Никой не трябва да прекъсва, докато говори някой друг;

- Посредникът не кара страните да решат спора. Той не търси вина и не взема решение. Посредникът помага на страните да намерят начин да разрешат спора си;
- Посредникът помага на страните да напишат споразумение. Посредникът трябва да има предвид, че има случаи, когато страните може да не постигнат съгласие и това е в реда на нещата. Посредникът не бива да принуждава страните да постигнат съгласие.

Дейност

Преди да започне упражнението формирайте тройките/ посредник и двама спореци/ като във всяка група учениците се преброят и тези с еднакви номера от трите групи оформят дадена тройка.

Прочетете заедно указанията към упражнението. Ако сте запознати с процеса на посредничество, ще ви направи впечатление, че тук процедурата е много съкратена.

Обсъждане

Въпросите в този раздел помагат на учениците да оценят решенията, взети от различните групи. Те също така им помагат да помислят върху процеса, в който са участвали. Поощрете ги да обсъдят и сравнят различните решения.

Справедливи начини за реагиране	
Стъпка 1. Какви са лошите неща и щетите?	Децата са влезли в гаража на Г-ца Питърс без разрешение. Огънят е нанесъл щети на гаража на г-ца Питърс и на нейни вещи.
Стъпка 2. Кой е извършил лошата постъпка или е причинил щета? <ul style="list-style-type: none"> - нарочно ли е направено; - случайно ли е било; - трябвало ли е да постъпят по друг начин - правили ли са го и друг път; - опитали ли са се да оправят нещата 	Децата на г-н Смит, Мери (10 г.) и Том (5 г.) Те решиха да влязат в гаража, за да видят какво има вътре. Те нямаха намерение да предизвикват пожара. Пожарът пламна, когато Том без да иска се блъсна в Мери и свещта падна от ръката на Мери върху купчина парцали. Мери не е трябвало да влиза в чужд гараж без разрешение. Освен това не е трябвало да води Том на място, където той може да се уплаши. Мери изтича до вкъщи да вземе кибрит. Том е само на 5 години. Не се споменава да са правили това и друг път. По нищо не личи, че съжаляват. Те са се опитали да потушат пожара. Те са отишли вкъщи и са се обадили на пожарникарите за помощ.
Стъпка 3. Кой е пострадал или е понесъл щетата и има ли някаква вина?	Г-ца Питърс, съседката. Г-ца Питърс се е държала приятелски с децата. Тя често ги е канила в задния си двот. Давала им е курабийки и лимонада. Всичко това може би е оставило у децата впечатлението, че те са добре дошли в двора ѝ по всяко време. Тя не е заключила гаражната врата. Оставила е свещите на място, откъдето децата са могли да ги вземат.
Стъпка 4. Какво може да се направи, за да се реагира по справедлив начин? <ul style="list-style-type: none"> - накарайте извършителя да се извини - помогнете му да разбере защо направеното не е редно - накарайте извършителя да поправи стореното 	Възможни реакции: <ul style="list-style-type: none"> - накарайте извършителя да се извини; - помогнете му да разбере защо стореното от него е нередно; - накарайте го да направи нещо, за да намали щетата; - накарайте го да плати или подмени повреденото; - накажете го по някакъв начин.

- накажете човека по някакъв начин	
Стъпка 5. За какво друго можем да помислим? - реакцията прекалено строга ли е в сравнение с провинението - реакцията накърнява ли достойнството на замесените хора	
Стъпка 6. Каква би била справедливата реакция? Защо?	

Урок 6: Как справедливо може да разберем нещо и да вземем решение?

Преглед на урока

Учениците научават значението на използването на справедливи процедури за събиране на информация и вземане на решения. Те усвояват четири стъпки за анализ на въпроси, свързани със справедливи начини за събиране на информация и вземане на решения. Те прилагат усвоените критерии при разглеждането на два различни проблема в този урок.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- обяснят защо е важно да има справедливи начини за събиране на информация и вземане на решения;
- обяснят четирите стъпки, полезни при решаване на проблем за справедливо събиране на информация и вземане на решения;
- прилагат четирите стъпки при анализиране на проблеми за събиране на информация и вземане на решения.

Подготовка/Необходими материали

История Глава 4

Дейности Урок 6

Въведение в урока

Нека учениците да разгледат илюстрациите от **Дейности**. Какво прави полицейският служител? Защо полицейският служител има нужда от информация? Какво може да направи полицейският служител, за да е сигурен, че използва справедливи начини да научи нещо? Защо е важно да има справедливи начини за откриване на нещата?

Изграждане на речник

Личен живот, уважение.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат примерите от **Дейности** и отговорят на въпроса: Кои са някои от нещата, които искате да узнаете? Нека те споделят също как са събирали информацията и да оценят дали използваните начини са били справедливи.

Нека учениците прочетат следващите примери от **Дейности** и отговорят на въпроса: Какви решения взехте? Нека споделят как са взели решение и да оценят дали това е станало справедливо.

Приключете раздела като попитате учениците защо е важно да има справедливи начини да се научи нещо и справедливи начини за вземане на решения.

Четене, припомняне и обсъждане

Глава 4 показва на учениците справедливи начини за събиране на информация и справедливи начини за вземане на решения. Това е процедурна справедливост.

Процедурната справедливост има три основни цели:

- да увеличи шансовете да се събере цялата необходима информация за вземането на разумно и справедливо решение;
- да осигури разумно и справедливо използване на информацията в процеса на вземане на решение;

- да защитава правото на личен живот, човешко достойнство, свобода и други важни ценности и интереси.

Справедливите начини за събиране на информация включват основни конституционни принципи като правото на защитаващия се да призовава свидетели както и да се разпитват свидетели, които могат да свидетелстват в негова вреда. Те се основават на събиране на информация по начини, които не изключват употребата на сила.

Справедливите начини за вземане на решение включват основния принцип, че хората, които може да бъдат засегнати от дадено решение, трябва да имат право на глас при вземането му. Те трябва да са наясно относно процедурите, които ще се следват, а самият процес трябва да се ръководи безпристрастно. Справедливите процедури узаконяват решението, подобряват прилагането му и допринасят за уважение към властта.

Представете историята чрез кратък преразказ на Глава 4, като показвате някои от илюстрациите. Прочетете главата или помолете отделни ученици да я прочетат.

Прочетете до първата точка за обсъждане от историята за справедливите мечета и нека учениците отговорят на въпросите от Дейности. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат значението на събирането на информация от всички хора, които може да знаят нещо, свързано с конкретен инцидент. Това е необходимо за разкриване на фактите и за вземане на разумно и справедливо решение.

Учениците трябва да разберат следното:

- трябва да не обвиняват никого, докато не са събрали достатъчно доказателства;
- важно е да се позволи да нарушителя да говори от свое име както и да се позволи на други да говорят от негово име;
- необходимо е информацията да се събира по справедлив начин.

Какво е искал да узнае готвачът?

Пепе и Нети помагат в училищния стол. Те помогнаха на готвача да опече курабийките. След като курабийките бяха оставени да поизстинат малко, готвачът откри, че няколко липсват. Готвачът иска да разбере кой е взел курабийките.

Какво направи готвачът, за да открие каквото искаше?

Първоначално готвачът беше много ядосан. Той заподозря Пепе и Нети, че са взели курабийките. След като Пепе и Нети казаха, че не са виновни, готвачът не знаеше какво да направи, за да открие кой е взел липсващите курабийки. В този момент готвачът си зададе въпрос: “Какъв е справедливият начин да се открие кой е взел курабийките?” Нека учениците да предложат справедливи начини да се разбере нещо в тази ситуация. Тези предложения може да включват колко е важно да се попита Нети какво знае, защото тя е работила в кухнята с Пепе и обратно. Някои ученици може да изтъкнат, че Пепе и Нети не са надеждни свидетели, защото са приятели.

Справедлив ли беше готвачът? Защо?

Прочетете историята с курабийките до край. Първата реакция на готвача може би е била несправедлива. Неговите съмнения произтичат от това, че Пепе обича курабийки и ги е помирисал, когато готвачът ги е извадил от фурната. След това готвачът решава да попита Нети дали е видяла нещо. Нети отговаря, че тя и Пепе са били заедно през цялото време. Готвачът решава да потърси още малко. Той разпитва някои от учениците в салона. След това е забелязал, че прозорецът е отворен. Готвачът и Нети откриват, че Блу Джей е отговорен за липсващите курабийки. Готвачът се извинява на Нети и на Пепе и им дава по още една курабийка, за да покаже, че съжалява за това, че им е се е скарал. Процедурите, които използва готвачът, за да открие виновника, накрая са справедливи.

Прочетете до втората точка за обсъждане от историята за справедливите мечета и нека учениците отговорят на въпросите от Дейности. Някои възможни отговори са дадени по-долу.

Обсъждането трябва да помогне на учениците да разберат принципа, че е справедливо хората, които могат да бъдат засегнати от дадено решение, да участват при вземането му. Това може да стане като им се предостави възможност да изкажат мнението си или да вземат участие във вземането на решението чрез гласуване или постигане на консенсус.

Спазването на този принцип налага е необходимо поради вярата в човешкото достойнство, но и от практически съображения. Тези, които участват във вземането на решение ще са по-склонни да го приложат от тези, на които то е наложено насила.

Какво решение е искала да вземе учителката?

Пепе и Нети се върнаха в класната стая. Тяхната учителка обсъжда нов проект с учениците и обяснява необходимостта от избирането на нов председател на класа, който да ръководи проекта. Няколко ученика изявиха желание да станат председатели на класа. Учителката искаше по справедлив начин да реши кого да изберат.

Какво е направила тя, за да вземе решение?

Роланд каза, че той ще стане председател на класа. Ако учителката беше приела искането на Роланд, това би било несправедлив начин за вземане на решение. Тук учителката задава въпроса: “Какъв би бил справедливия начин да изберем някого?” Нека учениците да предложат справедливи начини за вземане на решение в тази ситуация като: учителката да изслуша идеите на учениците и тя самата да вземе решението; да позволи на всяко дете да изкаже предложенията си, да ги пишат на дъската и да позволи решението да бъде взето с гласуване. Двете мнения признават ценността на човешкото достойнство, правото на всеки човек да участва във вземането на решения, които го засягат и по този начин те да се узаконят.

Прочетете до третата точката за обсъждане от историята за справедливите мечета. Справедливо ли постъпва учителката и защо?

Учителката реши да остави учениците да гласуват. Тя написа имената на учениците, които искаха да бъдат кандидати за поста. Тя попита дали някой друг иска да се кандидатира. След това кандидатите се изказаха и обясниха защо биха били добри ръководители. Всички гласуваха. Момо спечели най-много гласове. Процедурите за избиране на председател на класа бяха справедливи, защото всички имаха възможност да участват. Процедурите бяха познати и проведени по такъв начин, че да са ясни за всички.

Разбиране на понятията

Нека учениците прочетат материала в този раздел. Материалът представя четири стъпки, които ни помагат да анализираме ситуации, за да определим дали процедурите са справедливи. Четирите стъпки, които се разглеждат в този раздел, са дадени в таблиците, които учениците ще ползват по време на упражнението за решаване на проблем. Петата стъпка е включена в таблицата, за да помогне на учениците да решат какво биха направили, за да е ситуацията справедлива.

Критично мислене

В това упражнение учениците прилагат наученото относно справедливите начини за откриване на нещо и справедливите начини за вземане на решение в две измислени ситуации. Историите са “Счупеният прозорец” и “Председателят на класа”.

Нека учениците работят по двойки. Раздайте на всеки ученик по две таблици “Справедливи начини за събиране на информация и за вземане на решения”. Учениците ще използват таблиците, за да записват отговорите си. Прегледайте указанията и въпросите в таблицата преди учениците да започнат работа. Може да разгледата първата история заедно с учениците, а след това те да работят по втората.

След като приключат нека споделят отговорите си с класа. Някои от възможните отговори са дадени в таблиците на края на урока.

Прилагане и представяне на умения за оценка

По време на това упражнение учениците прилагат наученото относно справедливите начини за събиране на информация и справедливите начини за вземане на решения чрез рисуване. В упражнението са дадени два сценария. Нека учениците си изберат един, който да използват за рисунката си. Раздайте хартия за рисуване и цветни моливи на класа и прегледайте заедно указанията за упражнението.

След като са готови с рисунките си нека учениците споделят работата си с класа и да разкажат как са решили проблема.

Разширяване на знанията

Упражненията, предложени в **Дейности**, разширяват и прилагат наученото извън класната стая. Учениците може да изпълнят едно или повече от упражненията и да споделят резултатите с класа.

Справедливи начини за събиране на информация и за вземане на решения	
1. Какво иска да разбере някой? Какво решение иска да вземе той/тя?	В историята "Счупеният прозорец" г-жа Джоунс иска да разбере кой е отговорен за счупването на прозореца ѝ.
2. Използват ли справедливи начини за събиране на информация? Научиха ли всичко, което им е необходимо, за да вземат справедливо решение? Можем ли да сме сигурни, че това, което са научили, е истина? Дали не са взели несправедливо нечия страна?	Първоначално тя не получава всичката необходима информация, защото се опитва да накара насила едно момче да признае, че е счупил прозореца, когато всъщност то не е. Освен това г-жа Джоунс не е търсила никакви други източници на информация, които да ѝ помогнат да разбере това, което иска да знае. Когато Сал се разкрива, а съседът се изказва по отношение на поведението на момчето, ситуацията става справедлива. Освен това използването на бейзболната топка като доказателство също е справедливо. Тъй като информацията, дадена от момчетата, е потвърдена от съседа, можем да приемем, че информацията е вярна. Отначало г-жа Джоунс е враждебно настроена към момчето, което подозира, че е счупило прозореца ѝ. Най-накрая, тя позволява на момчетата да говорят свободно един за друг. Тя позволява на съседа да каже какво е видял.
3. Справедливи ли са начините, които използваха за вземане на решение? Имаха ли всички участници възможност да изкажат мнението си? Човекът, който взема решението, взе ли несправедливо нечия страна?	Тези въпроси са неприложими в случая.
4. За какво друго трябва да помислим? Бе ли нарушена личата неприкосновеност на някого? Ако е така, имаше ли уважителна причина за	Момчето, което г-жа Джоунс подозира, губи своята неприкосновеност, когато г-жа Джоунс претърсва джобовете му. Г-жа Джоунс не е имала уважителна

това? Някой отнесе ли се с неуважение към някой друг?	причина да прави това. Тя е можела да попита момчето за името му, а след това да накара другите деца да го потвърдят. Първоначално г-жа Джоунс не се отнася с уважение към момчетата. Накрая тя вече уважава тяхното достойнство и се извинява.
5. Какво може да се направи, за да бъдем справедливи?	Важно е учениците да разберат, че справедливото поведение е свързано с основните конституционни принципи, които защитават правото на човек да има свидетели за своето поведение / които могат да свидетелстват за или против него/.

Справедливи начини за събиране на информация за вземане на решения	
1. Какво иска да разбере някой? Какво решение иска да вземе той/тя?	В историята "Председателят на класа" Таня е председател на класа. Класът трябва да реши какъв да е класният проект за годината.
2. Използват ли справедливи начини за събиране на информация? Научиха ли всичко, което им е необходимо, за да вземат справедливо решение? Можем ли да сме сигурни, че това, което са научили, е истина? Дали не са взели несправедливо нечия страна?	Не беше събрана всичката необходима информация за вземане на справедливо решение, защото Таня не позволи да учениците да изкажат свободно идеите си за класен проект Таня несправедливо фаворизира най-добрата си приятелка Мери
3. Справедливи ли са начините, които използваха за вземане на решение? Имаха ли всички участници възможност да изкажат мнението си? Човекът, който взема решението, взе ли несправедливо нечия страна?	Първоначално Таня каза на класа, че всеки може да каже каквото мисли и да гласува за идеята, която най-много му допада. По време на събранията на класа Таня не следваше процедурите, които всички очакваха. Тя позволи да изкажат предложения само ученици с черна коса, което нарушава принципите, дадени в уроците за справедливо споделяне. Примерът с Ал също така е свързан с конституционното право на представителство, т.е. някой да говори вместо теб, защото поради някаква уважителна причина ти не можеш да го направиш сам. Ако някой не е съгласен, Таня не му позволява да говори, което нарушава необходимостта да се зачита човешкото достойнство. Ал има нужда от помощ, за да каже идеята си, но Таня не позволи на Хуан да говори вместо него. Това ограничи правото на Ал да участва в процеса и идеята, че всеки, който ще бъде засегнат от решението има право да участва във вземането на това решение. Накрая Таня позволява на най-добрата си приятелка Мери да вземе решение вместо класа. Човекът, който взема решенията, трябва да е безпристрастен. Прострастността на Таня към Мери не ѝ позволява обективно да разгледа информацията и не зачита правото на другите ученици на мнение относно крайното решение. Целта на гласуването е да се утвърди решението на Мери. Основният ефект от тези процедури е че се намалява легитимността на решението в очите на онези, които са засегнати от него и подкопава уважението към хората на позиции с власт-авторитет.
4. За какво друго трябва да помислим? Беше ли засегната личната неприкосновеност	Няма информация нечия неприкосновеност да е била накарена.

<p>на някого? Ако е така, имало ли е уважителна причина за това? Някой отнесе ли се с неуважение към някой друг?</p>	<p>Процедурите не уважават достойнството на другите ученици. Таня нарушава принципа, че хората, които са засегнати от дадено решение, трябва да вземат участие във вземането му. Може също да се твърди, че Таня е превишила властта на позицията си. Хора на такива позиции обикновено се държат отговорни за представянето на интересите на всички индивиди, а не на собствените си интереси.</p>
<p>5. Какво може да се направи, за да бъдем справедливи?</p>	<p>Важно е учениците да разберат, че това е свързано с основните принципи, обсъждани в по-горните отговори.</p>

Урок 7: Как бихте използвали справедливи начини да съберете информация и да вземете решение?

Преглед на урока

Този урок е упражнение за групово участие. Той дава възможност за упражняване на справедливи начини за събиране на информация и за вземане на решение. В историята “Липсващите пари за млякото” двама ученика са обвинени, че са взели парите от бюрото на учителката. Учениците работят на групи, за да предложат справедливи процедури за събиране на информация и за вземане на решения.

Цели на урока

В края на този урок учениците ще могат да:

- използват четирите стъпки, за да анализират проблеми за справедливи начини за събиране на информация и за вземане на решение;
- оценяват, заемат и защитават позиция в проблем за справедливи начини за събиране на информация и за вземане на решение;
- обяснят значението на четирите стъпки за избиране на справедливи начини за събиране на информация и за вземане на решение

Подготовка/Необходими материали

Дейности, Мечетата се учат на справедливост, Урок 7

Въведение в урока

Обяснете на ученците, че в този урок те използват наученото относно справедливите начини за събиране на информация и за вземане на решение при решаване на даден проблем. По време на урока учениците ще работят в малки групи, за да анализират проблема и да предложат решение и накрая ще обсъдят кои предложения най-добре решават проблема.

Нека учениците прочетат раздела и обсъдете целите на урока.

Участие в училищни дейности

Нека учениците прочетат въведението към раздела и историята “Липсващите пари за млякото”, която започва на същата страница. След обсъждане на фактите и въпросите в разказа, раздайте таблицата “Справедливи начини за откриване на неща и справедливи начини за вземане на решения”.

Подготовка за дейността

Разделете класа на малки групи по трима или петима. Нека учениците да работят заедно при попълването на таблицата “Справедливи начини за събиране на информация и за вземане на решения”. Прочетете указанията в този раздел заедно с учениците. Когато те приключат анализа на историята, нека направят списък със справедливите начини да се открие кой е взел парите за млякото и справедливи начини за вземане на решенията относно това какво да се направи с виновните ученици.

Дейност

Прочетете заедно с учениците инструкциите за упражнението. Всяка група трябва да има възможност да представи идеите си пред класа. Може ограничите времето за представянния и за задаване на въпроси.

Когато всички групи са представили идеите си, учениците трябва да изберат най-добрите идеи и да ги включат в списъка на класа. При повече време нека учениците постигнат това решение с консенсус.

Обсъждане

Въпросите в този раздел помагат на учениците да оценят решенията, взети от различните групи. Те също така помагат на учениците да помислят върху процеса, в който са участвали.

Справедливи начини за събиране на информация и за вземане на решения	
<p>1. Какво иска да разбере някой? Какво решение иска да вземе той/тя?</p>	<p>Кой е взел липсващите пари за млякото. Какво да правим с хората, които са взели липсващите пари за млякото.</p>
<p>2. Справедливи ли са начините, които използва за събиране на информация? Научил ли е всичко, което му е необходимо, за да вземе справедливо решение? Можем ли да сме сигурни, че това, което е научил, е истина? Дали той не е несправедливо на нечия страна?</p>	<p>Не. Чък подозира Джейн, защото тя често говори без да й е ред и се бие. Рита казва, че Джейн и Мара играят сами по време на междучасията, или се крият зад сградата или в салона. Джек си спомни, че не е виждал момичетата по време на междучасията. Джек им задава въпроси по груб и обвинителен начин. Джек отказва да говори с Рей, единственото момче, което може би знае къде са били момичетата по време на междучасията. В този случай не е събрана надеждна информация. Ситуацията прераства в конфликт между Джек и Джейн. Учениците изглежда са предубедени към Джейн и Мара.</p>
<p>3. Справедливи ли са начините, които използва за вземане на решение? Имаха ли всички участници възможност да изкажат мнението си? Вземащият решението бе ли несправедливо нечия страна?</p>	<p>Учителката наказва децата, без да чуе тяхната версия на случилото се. Учителката е свидетел на последните моменти от конфликта между Джейн и Джек. На базата на предишното поведение на Джейн и Мара учителката решава какво ще бъде наказанието им.</p>
<p>4. За какво друго трябва да помислим? Засегната ли бе личата неприкосновеност на някого? Ако е така, имало ли е уважителна причина за това? Някой отнесе ли се с неуважение към някой друг?</p>	<p>Няма признаци за накърнена неприкосновеност в този случай. Учениците и учителката не се отнасят към Джейн и Мара с уважение.</p>
<p>5. Какво може да се направи, за да бъдем спавеливи?</p>	